

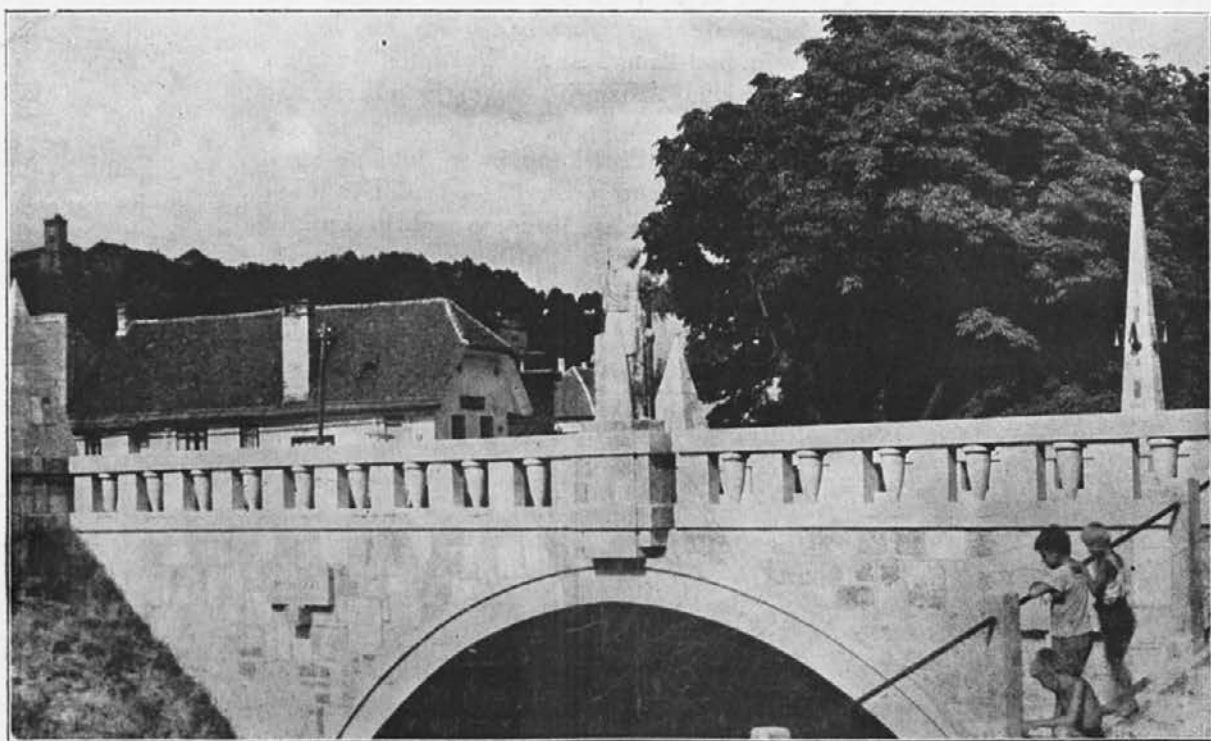
POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

MELODIKA

DRUŽINSKI LIST S PODOBAMI

19 LETO 32

XIII

IX SEPTEMBER PESMI: Obisk; Moje ljubezni (Janko Samec) / Moja jesen (Ladko Truhlař) / Molitev (Ksaver Meško) / Ne sanjaj; Dež (Draga Krajnc) / Starec Vlaho (Joža Zabkar) — LEPOSLOVNI SPISI: Veliki Tomaž (France Bevk) / Poletna noč (Venceslav Winkler) / Ko so hrasti šumeli (Minčlov-Vdovič) — POLJUDNI SPISI: V prepadih (Pavel Kunaver) / Vse pretrpiš, če hočeš (Bogdan Kazak) / Mesojede, rastlinojede (dr. Janez Plečnik) — PISANO POLJE: Kako Lenka Prešernova svojega brata popisuje (Tomo Zupan) / Besedni paberki (J. Š.) / Nove knjige / Naše slike Po okrogli zemlji — DRUŽINA: Potem stopi na pot... (S. Š.) / Pomen šole v življenju narodov (Krista Hafner) / Kaj mora gospodinja vedeti o linoleju (Š. H.) / Kdor ima vrt (H.) / Kuharica — ZA KRATEK ČAS: Osat (Miha Gorjanc) / Živčno zdravilo »Budilkin« (Münch-Vdovič) / Uganke — SLIKE: Mara Kraljeva; Desetnica; Portret soproga / † Joža Gorjup; Tiha melodija; Prerok / Ivan Kos; Tihožitje / Fotografije (Fr. Krašovec): K rani maši; Kam bi jo mahnil? / (Niko Pirnat): Sv. Janez Krstnik na novem trnovskem mostu v Ljubljani; Novi trnovski most v Ljubljani; Blagoslovitev novega trnovskega mostu v Ljubljani dne 26. junija 1952. / (Bog. Brinšek): Jama Golešička v Badérni v Istri; Utrujeni jamarji. / O. G.: Zaključna vinjeta.

MLADIKA izhaja v Celju prvega dne vsakega meseca. Naročnina za Mladiko je letno Din 84.—, s krojno priložno vred Din 100.—.

Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (Din 42.—) in četrtletno (Din 21.—).

V inozemstvu stane Din 100.—, s krojno prilogo Din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2.40.

Čekovni račun imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

Naročnino in reklamacije je pošiljati na naslov: **Uprava Mladike v Celju.** — Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka.

Rokopisi naj se pošljajo na naslov: **F. S. Finžgar, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Kolezijska 1, ali: Mladika, Ljubljana, poštni predal 557; telefon 5191.**

Ugankarsko gradivo sprejema višji šolski nadzornik Josip Novak v št. Vidu nad Ljubljano. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank.

G O R N J E M E S T O

Ta živa povest, zajeta iz sodobnega zagrebškega življenja, nam odkriva trpljenje, borbe in ponižanja, pa tudi zablode mladih ljudi, tragiko slovenske služkinje sredi brezsrčnega sedanjega sveta. Povest išče tiste večne božje luči, ki gori na dnu src; čeprav so vsa bedna, z grehi obložena, vendar iščejo resnice, lepote in dobrote, ki je Bog sam. Pisatelj Bogomir Magajna nam je s to svojo najobširnejšo povestjo odkril nov svet. Veliko zanimanje za to delo opravičuje natis v knjigi. Gornje mesto je dotiskano in se dobi po vseh knjigarnah v platno vezano za Din 52.—, broš. Din 36.—. (272 strani.) Člani Družbe sv. Mohorja dobijo knjigo, ako jo naročijo pri Družbi v Celju, za 25 % ceneje.

V O C E N O S M O P R E J E L I T E L E K N J I G E

Izleti po Karavankah s preglednim zemljevidom 1 : 500.000. Rudolf B a d j u r a. Samozaložba. 1952. Ljubljana. **Slepec je videl** in drugi spisi. France B e v k. Biblioteka za pouk in zabavo, XIV. Trst, 1952.

Hlapec Jernej in njegova pravica. Igra

z narodom. Kolektivna drama. Po povesti Ivana C a n k a r j a priredil F. Kozak. Založila in izdala Cankarjeva družba v Ljubljani.

Kriza v Ameriki. Angleški spisal Luis A d a m i č. 1952. Tiskovna zadruga v Ljubljani.

Živi bič. Milo U r b a n. Roman. 1952. Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani.

Rožmarin. Vladimir P f e i f e r. Drama. 1952.

Prokletstvo. Martin Andersen N e x ö. Roman. Prevedel Mirko Javornik. Krekova knjižnica, 1952.

Naročniki! Prosimo vas, pokažite Mladiko tudi prijateljskim družinam. Če sodite, da bi katere naročile Mladiko, blagovolite sporočiti naslove na dopisnici: **Upravi Mladike, Celje.** — Od prejšnjih letnikov Mladike se še dobijo letniki 1924, 1925 in 1926 broširani po 90 Din, vezani po 150 Din, letniki 1927, 1928, 1929, 1930 in 1931 broširani po 110 Din, vezani po 150 Din; z odpravnino stane letnik 10 Din več. Vezava Mladike stane z izvirnimi platnicami v platnu 40 Din, napol v platnu 30 Din; lahko pa se naročajo izvirne platnice tudi same ter stanejo v platnu 30 Din, napol v platnu 20 Din.

Tiska Mohorjeva tiskarna, r.z.z.o.z., v Celju (Fran Milavec, Celje). — Izdaja Družba sv. Mohorja v Celju (Jožef Zeichen, Celje). Za uredništvo: Fran Milavec, Celje.

MILADIK 1932 IX

VELIKI TOMAŽ

Povest / Spisal France Bevk

24.

V delu je prišla zima, nastala je pomlad, iz znojnega poletja se je rodila vetrovna, vedra jesen.

Bilo je neke nedelje zjutraj. Pred hišo na Veliki njivi je stala Tinca v praznji obleki, napravljena za v cerkev. Po poti od Melin je videla prihajati Ivanko. Za vsednje oblečena je skoraj tekla, imela je objokane oči. Dekle je v hipu razumelo, kaj to pomeni, in je namrdnilo usta.

»Že zopet si utekla? Kdaj boš nehala s tem?«

»Zdaj gre zares,« je trmasto rekla Ivanka. »Ne boj se, tebi že ne bom na poti.«

Prhnila je v vežo in izginila po stopnicah v očetovo zakotje.

Tomaž je držal nogo na skrinji in si z rokami stepal prah s hlačnic. Ko je zagledal hčer, je obstrmel, oči so se mu pomračile. Toda zinil ni niti besede, iztepel si je še drugo hlačnico in si popravil pas. Ivanka se je sesedla na stol, položila roke v naročje in vzdihnila: »Oče, z Gregorjem ne morem več živeti.«

Takih besed Tomaž ni prvič slišal, vendar ga nikoli niso tako zbudile kot tokrat. — Ivanka je bila že šest let poročena, od tedaj se je v marsičem izpremenila. Njena nežna, otroška lepota se je umeknila resnobi zrele žene. Le svojeglavnost in otročjost je ni popustila. Po več mesecev je pridno delala, bila srečna, a nenadoma je stopil zli duh vanjo. Postala je zamišljena in iskala vzroka, da se razsrdi in izjoče. Njen mož je bil trda grča, ni poznal človeške duše, a je vedel, da jo je v hipih razdraženosti najbolje puščati v miru. Spočetka je mislil, da se bo unesla, polagoma pa je čim dalje bolj izgubljal potrpljenje. »Saj ne veš, kaj ti manjka,« ji je govoril. Iz nje pa je izbruhnilo vse, kar je zadrževala, zaklenila se je v kamro ali pobegnila.

Prve čase so Gregorja taki pobegi strašno boleli, od sramovanja se ni upal iz hiše. Dokler je bila Polona živa, si je Ivanka olajšala dušo pri njej in na njeno prigovarjanje postala krotka. Le vrniti se ji je bilo težko; pa je prišel Gregor vsakokrat pozno v noč, da ga niso videli ljudje, in odvedel osramočeno ženo... Po materini smrti je Ivanka izgubila oporo. V moževih očeh je brala, da ga to veseli. Kam naj zdaj ubeži? V njej se je nabiralo, nabiralo, dolgo se je zdrževala. Slednjič ni mogla več prestajati. Dva dni se je kujala, tretjega dne pa je stopil mož prednjo: »Ali še ne boš nehala? Treba bi te bilo enkrat — naučiti.« Bilo ji je dovolj. »Tepel bi me rad?« je zavpila. Nato je zbežala na vas, tekla v Ravnico, se podvizala, da bi je ne srečavali ljudje, ki bodo šli k maši.

»Kako, da bi z Gregorjem ne mogla živeti?« jo je vprašal oče, ki so ga hčerine besede zabolele. »Kako boš pa živela?«

»Ušla sem, pri vas ostanem.«

»Pri vragu, ne pri meni,« je revsnil. »Ali ne vidiš, da ničesar nimam? Zato se nisi poročila, da boš pri meni.«

Razburjen je stopil po sobi. Ivanka je bila vsa osupla. Ali je ni oče nekoč bolj ljubil kot mati? Ali se ni bil o Gregorju nekoč izrazil, da je ni vreden? Globoko zaupanje v očeta se je spreminjalo v mržnjo.

»Ničesar nimate?« je rekla užaljeno. »Zakaj pa vse zapijete?«

»Tvojega še nič nisem zapil,« je Tomaža zbudila beseda o pijančevanju, ki si ga je včasih sam očitil. »Domov pojdi, k otrokom in možu! Jaz ničesar ne zahtevam od tebe, a tudi ti me pusti v miru! Kaj mi delaš sramoto!«

Udarec je zadel v živo. Kar si je Ivanka na tihem očitala, je iz očetovih besed stopilo kričeče prednjo. Dvignila se je, oči so se ji zabliskale.

»Dobro,« je rekla zamolklo. »Saj se mi je zdelo, da bo tako. Sramoto pa delate le vi, ki

popivate v Melinah. Vsa vas govori, koliko ste dolžni v krčmi.«

»Če sem dolžan, bom tudi plačal,« je Tomaž udaril po mizi.

»Plačal?« je gorela Ivanka. »S čim? Z lesom, ki ga kradete Štefanu?«

»Boš tiho!« je oče planil k hčeri, jo zgrabil za obleko na prsih in jo tresel. »Po stopnicah te vržem, če ne boš tiho,« je sikal. »Boš tiho!« Ivanka je zakričala, da je Tomaž od strahu kar odrevenel in jo je izpustil. Pobegnila je v vežo.

Družina je bila že odšla k fari, ob ognjišču je stala prestrašena Gabrijela. Ko je Tomaž odšel, je poslušala Ivankine tožbe, a jih ni razumela. Kako tudi? Res, da je bil Štefan radi očeta sitnejši, ostrejši kot nekdanj, a tudi če bi bilo hujše, bi ji še na misel ne prišlo, da bi utekala. Ubežnici je mirno prigovarjala, ni je grajala.

»Pri vas ostanem,« se je Ivanka oslonila nanjo. »Bom pa za deklo, če me hočete.«

»Radi mene lahko,« je Gabrijela premišljeno odgovorila.

Opoldne je našel Štefan Ivanko pri mizi in se je začudil. Razen pozdrava ji ni rekel besede. Ivanka ga je opazovala, da bi spoznala, če je morda govoril z Gregorjem.

»Kaj je novega v Melinah?« ga je slednjič vprašala.

»To bi morala vedeti ti, ki si od tam. Mi vemo le novosti iz Ravnice.« Ivanka se je ugriznila v ustnice, z očmi je ošinila Gabrijelo.

»Pri vas ostanem,« je rekla čez trenotek.

»Komu pa je to podobno?« jo je premeril brat. »Tri otroke imaš, pa se še nisi spametovala.«

»Ali se mar bojiš, da ti bom več pojedla, kot ti bom podelala?« ga je vprašala strupeno.

»Za to ne gre,« je dejal Štefan trdo. »To so norosti, kar delaš. Dom imaš, dovolj dela in jela, ni vzroka, da zleetaš po svetu ko muha.«

»Vsak ve za svoje,« se je Ivanka skremžila na jok. »Z Gregorjem je tako težko izhajati.«

»Gregor je pameten mož, le ti si čudna, kadar te začne menda luna trkati. Saj imam oči in vidim.«

»Oči, da?« je Ivanka zagorela. »Če bi imel oči, bi videl, kaj se godi okoli tebe.«

»Kaj se godi?« se je Štefan zavzel.

»Oče ti prodaja les iz gozda, že vsa dolina govori o tem.«

»Do petdesetih smrek je imel pravico. Te je posekal in prodal.«

»Dà, spomladi. A pozneje? Prodal je staro češnjevo in nekaj macesnov. Vsega pa ne vem.«

Štefanov obraz je spreminjal barve, poteze so se mu poostrile. Gabrijela ga je žalostno, preplašeno pogledovala.

»Komu je prodal?«

»Kruljavemu Matevžku v Laznah.«

Brat je bobnal s prsti po mizi in zamišljen buljil predse. Nekaj težkega, grenkega mu je leglo v srce, premagoval je razburjenje. Slednjič se je dvignil.

»Kam greš?« ga je vprašala Gabrijela.

»V gozd.«

Ni se ji upal pogledati v oči. Zavil je skozi sadovnjak na polje. Od težkih misli so se mu zapletale noge.

25.

Velika njiva je imela tri gozdove, najboljši se je raztezal med Ravnico in Potokom. Bil je na gosto zarasel, a tako na samoti, oddaljen od poti, da je bilo prava igrača neopaženo posekati nekaj dreves, hlode ob povodnji pehniti v potok in jih odplaviti.

Štefan je naglo stopil po stezi. Z bridkostjo se je spomnil vseh dni, ki jih je bil preživel, odkar se je vrnil iz Potoka... Tiste jeseni se je bil skedenj znova napolnil s snopi, rad bi bil kupil novo mlatilnico. Kje naj dobi denar? Vsak dan glásneje so govorili o novi železnici. Inženjerji so bili prišli v dolino in znova odšli. »Les bo drag,« mu je zagotavljal Lužarjev Ivan. V Štefanu se je smehljalo. Petdeset smrek je šlo, dovolj jih je ostalo. Vest, da mu oče pustoši gozd, ga je silno pogrela.

S steze je zavil na levo. Stopal je čez korenine, čez skale, se motal med drevjem, skozi nizko grmičje. Pod nogami mu je pokala suhljad, šumelo listje. Preril se je skozi goščavo mladih dreves, ki jih je opletal srobot, obstal pod širokimi kronami visokih debel, na katerih je že rumenelo listje. Skozi veje je prodiralo sonce in risalo zlate vzorce na mahovitih tleh.

Bilo je tiho, tiho. Slišati je bilo le hrskanje korakov, šumenje odpadlega listja. Štefan se je razgledoval po deblih. V tihoti, v gošči, kjer ni bilo žive duše, mu je bilo ob zavesti, da je vse to njegovo, toplo v duši. Nasmehnil se je. Za hip je pozabil, čemu je šel od doma. Ob novi zavesti mu je grenko kanilo v dušo. Ali je treba vsega tega?

Hodil je vedno počasneje. Božal je veje, ki so visele do tal. Nad njim se je oglasila veverica. Oziral se je na desno, na levo, iskal parobkov. Dospel je do smrečja, kjer je bil oče posekal. Goličava je ležala ko široka rana v gozdu. Kdaj bo zaceljena? Štel je parobke. Prvi, drugi, tretji... šestnajsti, sedemnajsti... Nenadoma je obstal. Na

K rani maši. (Fot. Fr. Krašovec).

velikem parobku je med mladimi smrekami sedel človek. Kazal mu je hrbet, a na kolenih mu je ležala puška. Bil je Gašper. Štefanu je planilo v spomin nekdanje sovraštvo, besede v krčmi. Od tedaj se nista več pogledala. Srečanje z njim mu je bilo neprijetno, najrajši bi se mu umeknil.

Česa pa naj se boji na svojem? Gašperju mora biti nerodno. Z negotovimi koraki je stopil dalje. Osemnajst, devetnajst, dvajset... Od razburjenja se je komaj zavedel, da šteje. Šel je tik Gašperja, ni ga pogledal. Štiri in dvajset, pet in dvajset... Ozrl se je, Gašper je uporno strmel vanj.

»Štejem, če mi ni kdo ukradel kakega debla,« je težko izgovoril. »Vidim, da imajo tuji ljudje opraviti v mojem gozdu.«

Gašper ni bil otrok, da bi ne bil razumel osti izgovorjenih besed. Poblisknilo mu je v očeh.

»Moja puška ti je odbila kako mladiko, ki ti jo plačam, če hočeš,« se je dvignil, postavil puško predse in se oslonil nanjo. »Če pa iščeš tatov, pojdi malo nižel.«

Štefan je bil tako razdražen, da mu je jemalo sapo. »Da te več ne srečam na mojem,« je zapihal.

»To je moja lovska pravica,« se je Gašper prisiljeno zasmel. »In da jaz ne ulovim tvojega starega s pihalnikom.«

»To pa rajši njemu povej, ne meni.«

Štefan se je prestrašil samega sebe, zakaj vedno večji srd se je dvigal v njem. Malo je manjkalo, pa bi se spoprijela. Ali je res tako mrzil tega človeka? Mikalo ga je, da bi nejevoljo radi očeta iztresel nad komerkoli. Premagal se je, pljunil, se naglo okrenil in stekel navzdol. Imel je občutek, da bo zdaj zdaj počil strel za njegovim hrbtom in se bo zvalil v krvi. Slišal je le besne grožnje, ki jih je komaj razumel. Ustavil se je med gostim drevjem, globoko v gozdu. Že je bilo slišati šumenje potoka. Na višini je počil strel.

Sedel je na skalo, sklonil glavo in mislil. Ali ima oče res puško? Ali Gašper samo tako govori? Pomiril se je in se je dvignil. Kam? Domov, a ne po isti poti, po kateri je prišel. Ni maral še enkrat

naleteti na Gašperja. Do vode, a ob njej na stezo, ki pelje iz Potoka.

S počasnimi koraki, zamišljen se je iztrgal iz gošče, stopil na goličavo. Med grmovjem je raslo nekaj drobnic in orehov, ki so jih bile zasejale šoje. Stal je in gledal, kot bi cenil drevesa. Nenadoma se je zdrznil. Zaslišal je človeške glavo. Po stezi sta prihajala človeka, ki ju je skrivalo grmovje. Krenila sta proti velikemu orehu.

Štefan je zagledal očeta, ki je potrkal s palico ob deblo.

»Ta je največji. Tri hlode lahko narediš iz njega. Les je zdrav. Posekaš v dežju, hlode vržeš v potok in zbogom! Ne bodi skop!«

Ob njem je stalo majhno, začrnelo človeče, ki je šepalo. Ogledovalo si je oreh in se zmrdovalo, da bi čimbolj znižalo ceno.

Štefan je bil ko olesenel. Sprva se je hotel skriti. Nenadoma ga je pogrelo. Skočil je po stezi in se preril med grmovjem. Moža sta v zadregi ostrmela.

»Oče, čigav oreh prodajate?«

Tomaž je stopical na mestu, najrajši bi se bil v tla vdrl.

»Koliko orehov pa si pridelal? Polhi ti jih raznesejo. Les ti bo segnil. Ali ni bolje tako?«

»Čigav oreh je to, vas vprašujem.« Sin ni odnehal.

»Če ti tega ne uvidiš, moram pač jaz...«

Zmanjkalo mu je glasu, le strmo, mračno je gledal.

»Nisem vedel, da nista zmenjena,« se je Matevžek prestopil na krajši nogi.

»Vi prodajate zame?« je zakričal Štefan. »Ali potrebujete za hrano, za obleko? Kaj sem vam kdaj ostal dolžan obljubljeni goldinar? Ne! Jaz potrebujem denar za gospodarstvo, ne vi za svoje grlo. Prodajal bom sam, kadar in komur se mi bo zdelo.«

Štefanov glas je prešel v vpitje. Tomaža je bilo sram pred Matevžkom, četudi je bila vsaka beseda resnična, a prav radi tega. Grabil ga je srd, z dvignjeno palico je šel proti sinu.

»Ti me boš dolžil tatvine?« je pihal. »Ali sem ti kaj ukradel? Na sodnijo pojdem... Matevž bo za pričo...«

»Veliko res ni bilo...« je vrgel kruljavec.

Tomaž je z besnim pogledom ošvignil Matevžka, palica mu je omahnila. Bil je gol pred sinom. Štefan pa je rasel ko plamen iz dračja.

»Le udarite, če se upate! Na sodnijo pojdem jaz, že jutri, ne vi... Matevžek, vi boste za pričo.«

Groznja s sodnijo je naredila Tomaža divjega. Razčehnil je zobe ko pes, zamahnil s palico, a šte-

fana ni zadel. Iz ust so se mu usule onemogle kletve in groznje, ki so prevpile šum potoka, odmevale od debel in od skal... Štefan pa je bežal ob potoku in se ni ustavil, dokler ni dosegel znamenja ob skali. Postal je in poslušnil. Bilo je vse tiho, sonce je že padalo za gore.

26.

Že je legal gost mrak na zemljo, ko se je Štefan vračal iz gozda. Od hriba je vela hladna sapa, šušljala v vejah. Okna so bila temna, kot da se z mračnim pogledom ozirajo po njem. Na klancu so še vpili otroci. Pred hišo je stala Gabrijela z otrokom v naročju.

»Kam?« jo je vprašal.

»K Hribarju, radi delavcev. Prej moških ni bilo doma.« V Štefanovih očeh je spoznala neko spremembo in ves se je tresel.

»Kaj se ti je zgodilo?«

Nekaj je moral reči, tajiti ni bilo mogoče. Kar je bilo z očetom, je rajši zamolčal. »Z Gašperjem sva se nekaj sporekla.« Umeknil je pogled. Gabrijela je odšla po klancu, Štefan je krenil v hišo.

V izbi je ležal gost mrak, da je bilo težko razločiti ljudi. Na peči je sedel Jošt in se igral s psom. Za mizo sta sloneli Tinca in Ivanka in poltiho govorili. Štefan je hodil nemiren po izbi. Odganjal je trpke misli, a so se mu vsevdilj trdovratneje porajale v glavi.

»Ali si se prepričal?« ga je vprašala Ivanka.

»Ljudje kar tako trebeznaajo,« se je ustavil. Ni maral govoriti o tem. »Prižgita luč!«

Pogledal je skozi okno. Tema se je bila že tako zgostila, da je bilo težko razločiti oblike dreves. Zakaj je šla Gabrijela prav zdaj iz hiše? Prikrival je razburjenje.

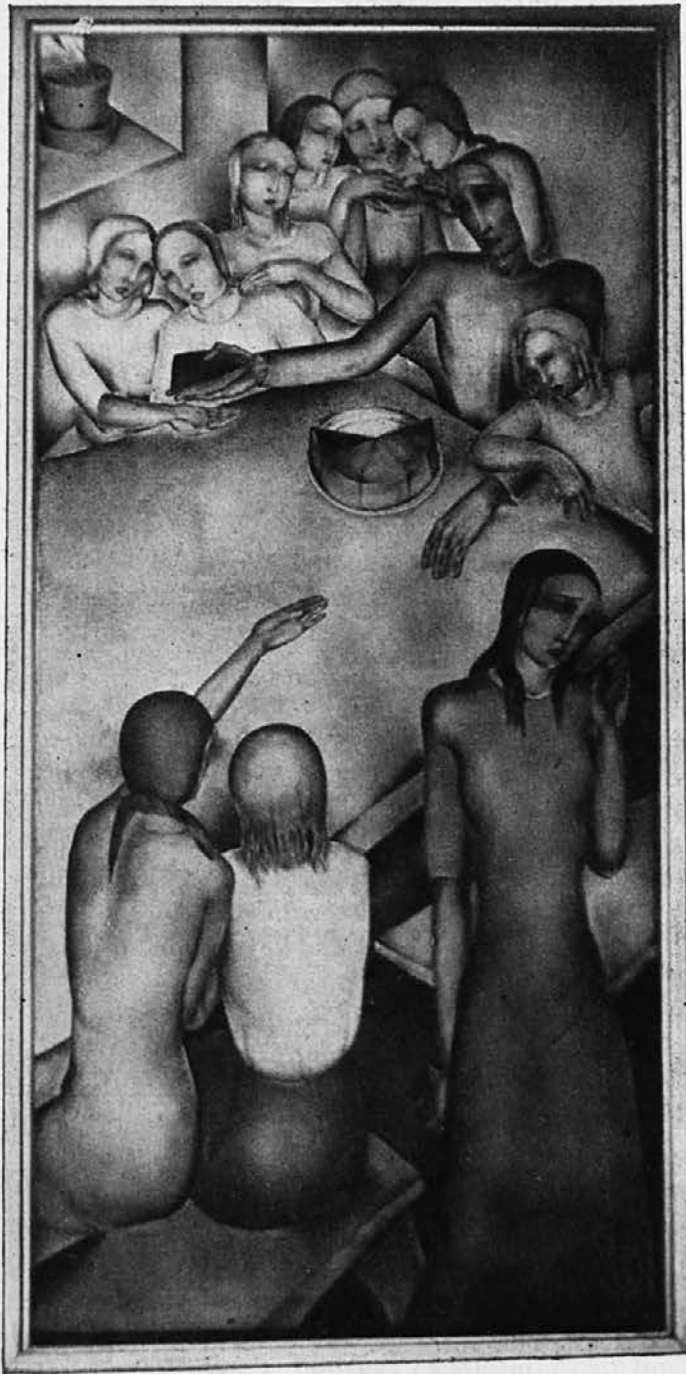
Tinca je razgrnila časnik. Ni znala brati, strmela je v črke. Med besedilom je bila slika moža z velikim nosom. Zasmejala se je in ga pokazala Ivanki.

»Kdo pa je to?«

Štefan tiste številke časnika še ni bil pogledal. Da raztrese burne misli, je sedel k mizi. Poiskal je stran z dopisi, lovil z očmi, a nič ga ni moglo zanimati.

»Beri na glas!« je prosila Tinca.

Ubogal je, sestri sta ga poslušali. Bilo mu je, kakor da mu besede stoterno odmevajo v glavi. Ali je vedel, kaj bere? Pred očmi se mu je venomer prikazoval oče, gledal je izza slednje črke. Obhajal ga je občutek neke groze kot tedaj, ko je pustil Gašperja za hrbtom. Prenehal je z branjem, a je takoj nato znova zaslišal pojoči glas v svojem ušesu. Prihajal je od daleč, bučal je kot skozi

Mara Kraljeva: Desetnica.

trobento. Najrajši bi bil sunil časnik od sebe, a je hotel z branjem zaglušiti, potopiti vse, kar ga je žgalo na tihem.

Pes je postal nemiren. Ni se več zmenil za Joštovo igro, gledal je nepremično v okno, gobec in ušesa sta mu trepetala. Slednjič je zarenčal. Jošt se ga je doteknil in mu pošepnil, naj bo tiho. Tinko se je pomiril, se za hip ozrl, a je znova buljil v šipe. Nenadoma se je dvignil in srdito zalajal.

»Tiho, Tinko!« se je ustrašil Jošt.

Tinko ni ubogal. Lajal ni, a režal je in srdito renčal... Tedaj je Štefan prekinil branje in dvignil glavo. Zastrmel je v vrata. »Kod hodi Gabrijela?«

Med tem vprašanjem in naslednjim dogodkom je pretekel samo hip, v katerem bi mu nihče ne bil utegnil odgovoriti. Štefan še ni okrenil obraza od vrat, ko je nenadoma počilo. Šipa v oknu se je razdrobila, duh po smodniku je udaril v izbo.

Nastal je hip okamenelosti in presenečenja. Ivanka in Tinca sta se zgrabili za glavo. Jošt je bil potegnil noge na peč, se stisnil v dve gubi. Iz ust se mu je trgal zategel, cvileč glas groze. Le pes je skočil na tla, se zaganjal proti oknu in srdito lajal.

Štefan je bil za hip obsedel ko olesenel, nato mu je glava padla na časnik, kot da je omedlel. Lice, ki je bilo obrnjeno proti oknu, mu je počrnelo, kri je curela na mizo. Roke so mu obvisle ko mrtve. Ivanka je bila prva zapazila kri. Veke so se ji na široko razprle, a iz ust so ji prihajali zategli, iz strahu porojeni glasovi. Tinca je vzdrhtela nad Joštovim klicem, da so razbojniki. Tiste dni so mnogo govorili o roparskem napadu na samoti. Ali je bil to prvi strel? Ali ne bodo črni možje planili v hišo? Upihnila je luč, a šele v tistem hipu, ko je to storila, je v ugašajoči svetlobi uzrla kri... Izbo je hkrati napolnilo zateglo vpitje, zavijanje in neumljiva, divja groza.

»Po ljudi! Po ljudi!«

Planili so iz hiše. Ivanki so na pragu odpovedale noge, počenila je na kamenito klop in javkala. Jošt je tekel v kozelc, a Tinca je skočila po pomoč v Gašperjevo bajto, ki je bila najbližja.

»Kje je Gašper? Štefana so ustrelili.«

Amalija je prepadena ostrmela pred ognjiščem. »Šel je na lov. Ni se še vrnil.«

Tinca je že letela po klancu. Pri Hribarju je iz veže sijala luč. V njeni svetlobi je stala Gabrijela in govorila. Dve moški senci sta sedeli na drveh.

»Gabrijela!« je Tinca že od daleč vpila. »Gabrijela! Štefana so ustrelili.«

Gabrijelo je stisnilo za srce, mislila je, da se bo sesedla. Ni imela moči, da bi zakričala. Segla je z roko na čelo, se ozirala kot da ne ve, kaj naj stori. V hipu se je zavedela. Njen pobledeli obraz se je okrenil do Hribarice, ki je bila stopila na prag.

»O moj Bog!« je zaječala. »Podržite malo otroka!«

Bežala je, kar so jo nesle noge, da ji je zmanjkovalo sape. V prsih ji je gluho ječalo. Tinca je tekla za njo.

Ivanka je še vedno čepela pred hišo. Preden je prišla Gabrijela, se ji je približala visoka postava in obstala pred njo. Bil je Tomaž.

»Kaj pa je? Zakaj ne prižgete luči?« je vprašal zamolklo.

»Štefana so...« je začela Ivanka, a ni zmogla vsega, ob spominu na kri je obstala.

»Ubili?« je dopolnil Tomaž. »Pa kdo ga je?«

Ni dobil odgovora. Z omahujočimi koraki je stopil v vežo. Vzel je žveplenko, jo podrgnil ob hlače in šel v izbo. Gledal je v zelenkasto, frcajočo svetlobo, s koncem očesa je opazil Štefana, a ga ni pogledal. Prižgal je svetilko. Na mizi je ležala velika lisa krvi, Tomaž se je zdrznil. Pogledal je v razbito šipo. Skozi črno odprtino je gledala noč.

»Kje je? O, moj Bog!« je bilo slišati Gabrijevin glas izpred hiše.

Tomaž se je zgenil, kot da mu je ta glas presunil srce. Ni bilo časa, da bi se umeknil v kamrico. Gabrijela je že stala na vratih. Kaj je v tistem trenutku izražal njen obraz? Pogledala je na Štefana. Slonel je, kakor da je bil zaspal ob mizi.

»Štefan, Štefan!« je priskočila.

Mlaka krvi na mizi jo je spravila skoraj iz uma. Le skrb za moža, upanje, da ga rešijo, jo je držalo pokonci.

»Pomagajte!« se je okrenila do ljudi, ki so prišli za njo. »Položimo ga na klop.«

Prenesli so ga k peči. Glava, roke, noge, vse mu je bilo ko mrtvo. Niti diha ni bilo iz njega.

»Ni ga s kroglo, s šibrami ga je,« je opomnil Hribar.

Zadet je bil v lice, v vrat, v uho. Iz začrnelih ran je še vedno tekla kri in gosta kapljala na tla.

Gabrijela je pokleknila k njemu in ga držala za roke. Stresala mu je glavo, kot bi ga hotela obuditi k življenju, božala mu je lase. Klicala ga je. Ni vedela, kaj naj počne.

Prihajali so ljudje. S sklenjenimi rokami, z odprtimi usti so stali okrog peči. Ivanka je čepela na klopi za vrati in se vsa tresla. Tomaž se je venomer oziral po razbitem oknu.

»Pa kako je razdrobil šipo!«

Niso se zmenili zanj, kot da bi ga ne bilo. Kdo bi v tistem hipu vpraševal po razbiti šipi?

»Vode, kisa!« je svetoval piskajoči ženski glas.

Tinca je tekla iskat obojega. Gabrijela je odpela Štefanu srajco in mu prisluhnila na prsih. Tiho, skoraj neslišno je tolklo srce.

»Še živi, srce mu bije,« se je v radosti izvilo iz nje.

Ljudi je spreletelo olajšanje. Soseba je prinesla svečo za umirajoče. Postavila jo je na peč, kjer je plapolala v sapi.

»O, Marija Pomagaj z Brezij,« je Gabrijela dvignila roke. »Ohrani mi ga, romala bom k tebi in se ti tisočkrat zahvalila. Vzemi mi, kar ti drago, le njega mi pusti.« Vroča prošnja je vpila tako iz dna njene duše, da je vse pretresla.

Štefana so močili z vodo in s kisom, kri so mu ustavili s cunjami in pajčevino. Preteklo je nekaj časa, da mu je rahla rdečica zaplala v zdravo lice. Počasi so se mu odprle oči in topo zastrmele. Ustnice so se mu zgenile. Ali je hotel izpregovoriti? Ni bilo glasu.

»Bog bodi zahvaljen,« je Gabrijela sklepala roke, od veselja so se ji solze udrle po licih. »Štefan! Poglej me! Ali te hudo boli?«

Ranjenčeve oči so nekaj iskale. Ali je spoznal ženin glas in bi ji bil rad odgovoril? Pogled se mu je uprl v Gabrijelo, znova so se mu zgenile ustnice. Iz grla se mu je izvil nerazločen, grgrajoč glas. Na brado mu je pritekla kri.

»Ne sme govoriti. Ranjen je tudi v ustih,« je dejal nekdo.

»Štefan, saj ne boš umrl,« je Gabrijela kriknila iz obupa.

Pristopil je Klemen, starec gladko obritega obraza, upognjenega telesa. Bil je nekdanj vojak, zagovarjal je prisad in kačji pik. Pogledal je ranjenca, ga potipal in se zamislil.

»Ozdravel bo, če se mu kaj ne pritakne,« se je ozrl po ljudeh.

»Da bi se mu le ne prisadilo. Zagovori ga!«

Starec je pretipal žepe, izteknil kos svinca, vzel svečo s peči in začel zagovarjati. Ljudje so bili tiho, kakor da prisostvujejo svetemu opravilu. Ko je končal, je rekel Gabrijeli:

»Taka reč ni, kot bi se kdo s sekiro čehnil, ali bi ga udarila veja. Moj zagovor ga ne bo ozdravil.«

»Kdo gre po padarja?« je vprašala Tinca.

»Ne,« se je dvignila Gabrijela. »Po zdravnika! Tudi ne. V mesto ga peljimo, v bolnišnico.«

Štefan je živel, obšlo jo je trdno upanje, da bo ozdravel. Ljudje so brez besede strmeli vanjo. V bolnišnico? To je zanje pomenilo: pehati človeka pod nož in v gotovo smrt. Vendar se ji niso upali ugovarjati. Ne, ona ni bila iz Ravnice, brala je časnike, pogumna in rzsodna je stala pred njimi. In vendar je pred pogledi in molkom ljudi skoraj omahovala.

»Ali hočeš v bolnišnico?« se je sklonila nad moža.

Izmučene, težke oči so jo gledale, kakor da odobravajo vsako njeno besedo.

»Pripravite nosila!« se je Gabrijela okrenila do ljudi. »Miha, daj, skoči v Potok, zbudi Ivana.

Mara Kraljeva: Portret soproga.

Petriček naj vpreže konja! Obvežimo ga! Hitro, hitro!»

Ubogali so jo na migljaj. Vse se je izvršilo zelo naglo. Štefanu so obvezali glavo. Zaprl je oči in sopol težko, enakomerno. Zdaj pa zdaj se mu je iz prsi iztrgal grgrajoči vzdih... Nosila so bila pripravljena.

»Moj Bog, kakor za mrliča,« so zajavkale ženske.

Postlali so mu in ga zagnili. Tako so ga dvignili na ramena.

Tomaž je ves čas stal ob oknu, ni se genil. Ko so odnesli sina, je stopil do peči. Strmel je v Poldka, ki je s prestrašenimi očmi gledal po izbi, kot bi vpraševal, kaj se je zgodilo. Pes je vohal po krvi; nekdo ga je brenil, da je cvileč odletel pod klop.

»Pazi na Poldka!« je Gabrijela naročila Tinci in že je hitela za ostalimi.

»Medpotoma naj obvestijo orožnike,« je Klemen vpil za njo.

Nosači so bili že izginili na vrtu. Pred njimi je stopicala majhna ženska in jim svetila. Medli prameni luči in dolge sence mož so se premikale čez polje.

(Dalje prihodnjič.)

OBISK

Minil je dan... In kakor zrem v večer,
budi iz duše moje spet od kraja
se živih sanj drhteči mi nemir —
vseh mojih ur najdražja mi spet vstaja.

Čez Kras spet romam. Vidim spet Povir,
Sežano, Dútovlje, zvonik Tomaja.
In kjer potrkam na domačo dver,
povsod me iz borjača pes oblaja.

Potem očanec v durih se prikaže,
(naj ustavim se pred hišo ali kajžo!)
in zvabi v izbo me, kjer dva, tri glaže
izpijeva terana za korajžo;
nato pa pot mi v drugo vas pokaže
in vošči še glasno mi srečno rajžo.

Janko Samec.

MOJE LJUBEZNI

Vse ljubim, kar v življenju me obkroža:
pokojnost jutra pa nemir poldneva
in molk noči, ki skoz vrtove seva
ter me po licih rahlo, rahlo boža.

Pa ljubim pesem žen in delo móža,
in morje, ki se v sončno luč odeva,
in ljubim pot, ki pónji s Tabo greva
iskat, kje cvéte sreče rajska roža!

In ljubim luč, ki v vse globine seže,
pa črno senco, ki iz nje poganja
ter po življenju vsepovsod ji streže.

A ljubim tudi smrtnih ur molčanja,
saj v njih skrivnost se zadnja nam razveže
v spoznanj najglobljih večnostna bliščanja!

Janko Samec.

MOJA JESEN

Na ozarah zadnji ognji pod težko nebo gorijo,
drevo pred oknom vsak dan tiše šumi;
ni vonja deklic, ki v polja drhteča strmijo,
nem in sam čaka vodnjak sred vasi.

Kadar se skloni večer nad blesteče tolmine,
zapre nekdo v meni sinje oči in vzame harfo
v bele roké,
ko galebi po morju prsti gredo mu čez plahe strune
in jaz vztrepetam in položim tiho dlan na srce.

Ladko Truhlař.

P O L E T N A N O Č

Venceslav Winkler

Večer je ugasnil. Tam nad Liscem in Peščenkom je košček rdeče zarje, kot bi gorelo nebo. Drugače ničesar. Zvezde in luna in lajež psov nekje pod Velikim vrhom. Pri Mežnarju kričijo otroci, stari jih miri. V župnišču je luč.

Lovre stoji na pragu in preišljuje vse skupaj. Županu je pomagal pri sečnji. Vse popoldne se je mučil v lazu. Lepa drevesa! Kar pojejo, ko padajo po tleh. Župan je mož. Nekaj bo plačal zdaj, nekaj pozimi, tako sta se zmenila. Linci bo kupil čevlje, otrok je bos. Francka in Marička bosta že prestali, mogoče bo pod jesen kaj. Zmeraj se prigodi, da pride denar, ko človek najmanj misli. Takole za verne duše, ko bodo prvi snegovi, takrat bo treba. Včasih bi lahko človeka zmagalo, da bi obupal pa bi šel kam daleč, kam v Francijo, ali v Kanado, kakor gredó drugi. Pa saj ni nič. Od začetka je vse lepo, človek sanja, potem uvidi, da je povsod ista: delaj! Dela pa doma lahko. Lovre ne bo šel v svet, morda se bo otrokom kedaj zahotelo. Ali pa ne. Vse tri so mirne, tihe, kako bi se také odpravile na pot! Delati je treba, delati se bodo navadile. Ona jim je predobra. Ni prav; mislile bodo, da je na svetu res tako lepo. Bog ve, čemu bi človek sanjal, ko ni nič res...

»Eh, pa prav res!« zagodrnja polglasno.

Ko je pa vse tako preprosto! Človek se rodi, kriči nekaj let po gmajni, potem pretolče šolo, zaide med fante, ponočuje z njimi, se pretepa in popiva po semnjih, nazadnje dobi z muko nekje košček zemlje, zarije se vanjo, postavi bajto in začne misliti na dom. Potem otroci nadaljujejo. Zmeraj enako. Kvečjemu, če se včasih zgodi, da pride vojska vmes.

»Pa kdo bi mislil na vse!« se zazdi Lovretu neumno.

Tak večer! Kmetek nekaj motovili okoli hiše. Spet se odpravlja. Jutri navsezgodaj bo šel na Rakek. Še v hlev za konji bo pogledal, potem se bodo vrata zaprla. Nekje na koncu vasi kleplje nekdo koso, menda kar pri luni. Mudi se mu. Za Malnarjevo hišo kvakajo žabe.

»Bom pa šel!« vzdihne Lovre.

V hiši se pritiplje do mize. Stara ura nad vrati zaškriplje in začne biti.

»Tri četrtil!« zazeha Lovro.

Nekje v predalu najde vžigalice in na polici košček sveče. Iz izbe sliši enakomerno sopenje otrok in žene. Toplo in prijetno ga obide, ko pomisli, da zdajle sanjajo o čem lepem. Skoraj nasmehne se. Počasi in tiho se odpravi v vežo. Za

vrati pobere staro helebardo in stopi na prag. Prečudno mirna je noč, samo žabe za mlinom kričijo neprestano. Za hip preišljuje, ali bi prižgal cigareto, potem jo potlači v žep.

»Saj je še dolga noč!«

Dolga je res. Tiste prve ure so že še, ko jih fantje motijo. Kar je pa proti jutru, se vleče kot cesta čez klance. Tudi hladno je že proti jutru. Človek bi se naslonil na kak skedenj, pa bo prav tisti hip zlomek koga prinesel.

»Lovre, čuvaš?«

»Seveda čuvam.«

»Pa kakó, če sediš?«

»V senco sem se umeknil, da bi bolje videl.«

»Mhm, kakopak!«

»Seveda...«

Ljudje so hudobni. Sredi noči iščejo napak. Stari Kolaček na primer, star fant, ob enajstih vstane pa gre po vasi fante podit. Z gorjačo jih razganja spat.

»Fantalini!«

Smejejo se mu, včasih mu prileti kako poleno pod noge. Potem se jezí, da mu nikoli ne dado miru.

»Razženi jih, Lovre!«

Čemu bi jih razganjal, svoje pravice imajo. Če bi že bili iz tuje vasi, Poljancev pa ne — — —

»Pa bi šel,« se domisli Lovre.

Počasi zaklene vrata in položi ključ na okno. Prekriža se in stopi na cesto. Pri Fari so vse hiše mrtve, tudi Kmetek že spi. V župnišču še gori luč. Gospoda sta v delu; kar dan vzame, mora dodati noč.

Nebo je gosto pokrito z zvezdami. Nemara se bo vreme izpremenilo. Nekaj vetra se budi čez Pogačo. Zarja nad Liscem je že davno umrla, nebo je temnomodro. Mesečina zaliva dolino. Cesta čez Peščenek je blizu, kakor bi bila tik za vasjo.

Na mostu pred Faro stoje fantje. Naslonjeni so na kamenito ograjo in se pogovarjajo.

»Kaj je že deset?« se zbudijo, ko gre mimo.

»Tako nekako bo,« meni čuvaj. »Pa ste kar tiho!«

»Ne ljubi se nam,« zagodrnja eden.

»Milavčevega Franceta ni,« se spomni Lovro, ko jih pregleda. »Tone se je vrnil, pa je prepír v hiši.«

Počasi stopa proti prvim poljanskim hišam. Spomni se na Linco, na najmlajšo. Nekje za hišo je hodila, urezala se je ob kosu železa, noga ji je začela otekati.

»K zdravniku!« so sklenili ljudje.

Pozno zvečer jo je nesel k Milavcu.

»Boš zapregel, Tone?« je prosil obupno.

Tone se je za hip obotavljal, potem se je zagledal v otrokovo blede lice, prikimal je, stisnil zobe in šel. Vso pot je podil, da je voz odskakoval. Ko sta se vračala, je vzel otroka v naročje in pustil Lovretu vajeti. Držal ga je rahlo in ga tolažil.

To je bilo pred petimi leti.

Zdaj hodi Linca že v šolo, Tone se je pa pravkar vrnil iz Kanade.

Lovre se ustavi. Na desni je gostilna.

»Ali bi stopil noter?«

V zvoniku bije deset.

»Kaj!« zamahne z roko in se napoti dalje. Na ovinku za prvimi hišami nastavi roke na usta in zatrobi s pojočim glasom:

»Ura je deset!«

Nekje zapre nekdo godrnjaje okno. Po vasi prižvižga fant. Ko gre mimo čuvaja, umolkne in se pomakne na temno stran ceste. Lovre ga spozna. Otrok, si misli, kaj hočeš ponoči na cesti?

»Pa saj gre domov,« se oddahne. »Bog ve, kje je bil.«

»Ura je deset!«

Dva fanta stojita na oglu. Ko pride do njiju, se obrneta in mu pokažeta hrbet. Lovre se ustavi. Skrila bi se rada.

»Dober večer!« ju pozdravi.

Nekaj zagodrnjata in zazehata.

»Saj je vseeno,« misli Lovre, »večji je Smodinov, manjši bo najbrž Gošarjev. Skupaj bosta hodila, eden bo stražil, drugi bo trkal. Pa vsaj obraz bi pokazala!«

Sredi vasi Milavčeva hiša.

»Ura je deset!« kriči Lovre.

Zgornja okna so razsvetljena. Natančno se razločijo zavese. Tone in ona sta zgoraj, Malka. Pred dvanajstimi leti se je še norčevala iz njega, zdaj je gruntarica. Smejala se je Lovretu, smejala se je Tonetu. Vsem se je smejala. Od začetka sta se fanta mrzila, potem se je Lovre umeknil:

»Veš, Tone, to je preveč razvajeno!«

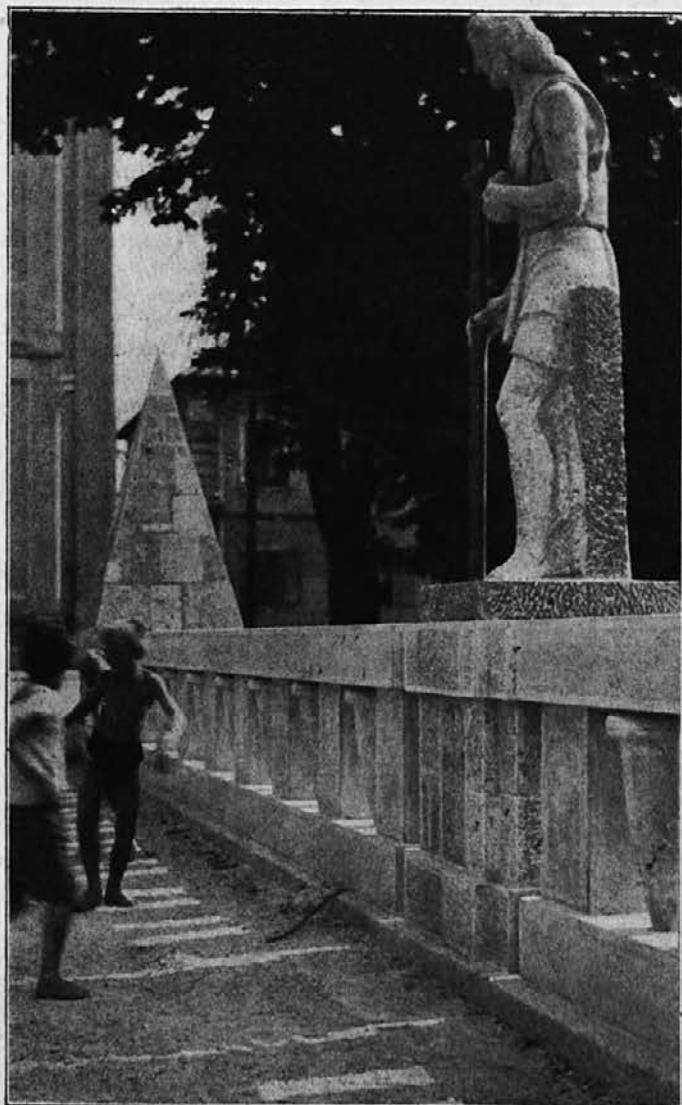
Tone je skomignil z rameni.

Nekaj mesecev pozneje je bil na oklicih.

Lovre se je čudil, nato je mirno rekel:

»V vsaki cerkvi je enkrat žegnanje.«

Čudovito se preliva mesečina med hišami. Veliko korito sredi vasi je polno srebrnega soja. Enakomerno pojoče pada voda vanj. Zmeraj enako, kakor poljansko življenje. Lahko bi se kedaj ustavila. Noče se. Voda iz Sušice je večna. Globoko pod Koncljem se budi in zbira. Kadar bo usehnila, bo tudi Poljana umrla. Lovre pomisli na vse pravde in besede zastran vode. Človek bi mislil, da je voda zastonj, pa ni.

Niko Pirnat: Sv. Janez Krstnik na novem trnovskem mostu v Ljubljani.

Cesta v ovinku. Razpotje. Molčeče hiše. Gostilna, mlekarna, konsum. Lipe ob cesti. Lovre zavije na desno.

»Ura je deset!«

Pri Nosanu je še luč. Gostilniška okna so zastrta z zavesami. Lovre se za hip ustavi, potem zaropota po veži in butne v sobo.

»Kaj razgrajaš, mešetar?« ga pozdravi krčmar.

»Deset je,« trdovratno uči Lovre.

»Pravi vrag!« vstane nekdo v zakajenem kotu.

»Ni, je, seveda je,« premisli čuvaj, »Milavčev Tone!«

Tone se opoteče izza mize. Sredi sobe se ujame za stol, glava mu omahne, a jo takoj spet vzdigne in se zazre v čuvaja s čudno žalostnimi očmi.

»Spat pojdi, Tone, spat!«

»Kam bi šel spat?« se je zasmejal krčmar s spačenim obrazom.

Trije ljudje se spogledajo. Ura na steni nemirno tiktaka. Dim se dviga okoli obrazov. Tone

odpira usta, rad bi nekaj povedal. Krčmar strmi v podobo nad vrati. Lovreta obide nekaj mehkega, narahlo sune Toneta: »Spat pojdi!«

Tone široko odpre krvavo obrobljene oči in komaj vidno prikima. Noga se mu premakne, nehote se obrne k vratom.

»Kaj bi hodil!« misli krčmar.

»Deset je,« trdovratno uči Lovre.

»Deset, deset,« ponavlja Tone, odpirajoč vrata. Svež zrak ga oblije, nekam trdo mu udari noga iz veže.

»Svetlo je!« se ustavi na cesti.

»Domov pojdi, vidiš, da te čakajo.«

Tone se zagleda v zvezde in luno, nekaj časa krili z rokami, potem se nasloni na čuvaja. Lovre obrne glavo, duh po smrdljivem vinu ga presune.

Gresta nekaj časa. Pri Grabežu se Tone ustavi in vzdihne. Lovre misli ves čas, da bi mu rekel kaj lepega. Težko je najti tako besedo, da bi bila prava.

»Tamle na ovinku mu povem,« si misli. Ko prideta do ovinka, ne more začeti. Tone stoji in se ves trese.

»Ubijem jo!« zaškriplje. »Nezvesto!«

»Kaj boš ubijal,« se strese čuvaj, »saj ni vredno.«

Pijanec se čudno zasmije.

»Ti tega ne razumeš!«

Potem se premakne in gresta po vasi. Lovre misli, ali je res vredno, da bi človek ubijal. Če se pomisli, da je bil tri leta zdoma, moj Bog! Človek se vrne in misli, da bo našel vse tako, kakor ko je šel. Žena je pozabila nanj. Taka gruntarska in še zmeraj na veselje ubrana. Tone je nekaj dni doma in pije, pije. Bog ve zakaj!

Tone drgeta. Zdi se mu, da se ves svet maje. Vodnjak sredi vasi se je nagnil, čudno, da ne teče voda čez rob. Hiše se zibljejo. Zazdi se mu, da ga nekje globoko nekaj boli, peče kot ogenj in ne more zakričati. Če bi lahko zakričal, bi bilo vse dobro. Sploh naj bi se kaj zgodilo. Če bi se hiša zrušila... Ali če bi udaril po vratih, da bi se vsi prebudili. Ko sta še oče in mati živela, je bil mir. Zdaj pa — Kanada je daleč. Moj Bog, človek prehodi pol sveta, potem se spet vrne domov, da bi doživel kaj lepega. Ves dan pri Nosanu, kaj je v tem lepega?

»Pameten bodi, Tone!« momlja Lovre.

»Pameten! Lahko je tebi, biti pameten. Če si truden zjutraj, se ti otroci nasmejejo in ozdraviš. Jaz pa — kje so moji otroci, Lovre? Pljunil bi, Lovre, pljunil!...«

»Pamet, pamet, saj se vse izpremeni,« misli tiho Lovre, a sam ne verjame. Potem se spomni

kot mimogrede, da je nekoč Tone vozil Linco k zdravniku. Držal jo je v naročju, kot bi bila njegova. Žena pa, Malka, moj Bog, samo otrok ne k hiši.

»Saj bo še dobro, Tone!«

»Pusti me, Lovre! Kaj prodajaš besede!« se bridko smeje pijanec.

Čuvaj skomizgne in se obrne po cesti.

»Odprite!« buta Tone po domačih vratih.

»Mrtev grunt!« misli žalostno Lovre.

Malomarno posluhne za fantovsko pesmijo, ki raste za Faro proti Topolu. Zdi se mu, da pozna vse glasove. Na cesti proti Studencu zavriska nekdo hripavo in začne peti s pijanim glasom kvantarsko popevko. Tisti za Faro umolknejo in nato izzivalno zavriskajo. Lovre se nasmehne. Komaj še čuje, da bije ura pol enajstih, potem se potopi v toplo misel na tri mlade, na Maričko, Francko in Linco, ki ji bo treba kupiti čevlje. Obraz se mu razmekne v zadovoljstvo, da začne polglasno žvižgati. Fantje za Faro se spet združijo v otožno pesem o zapuščenem dekletu, ki rože nabira...

M O L I T E V

Ah, kaj sem jaz — in kaj, Gospod, si Ti!

Ko smel bi biti hlapec ti najzadnji
(a zadnji ne pri Tvoje slave gradnji!)

in smel goreči plašč bi Ti nositi
in za Teboj v stopinjah Tvojih iti,

ljubezni poln in sreče in časti,
ki svetila od Tebe bi na mé.

Kot kelih k Tebi dvigal bi roke,
da vse napolnil žarni bi odsev,

lijoč iz lic Ti, iz vse božje glave.
In Tvojih zborov večnotajni spev

v srce mi padel bi kot črešnjev cvet.
In v tisočer bi se razcvel odmev,

pojoč vso večnost himno Tvoje slave.

Ti si začetek, konec nas si vseh,
popotnik z nami si na vseh poteh,
sopotnik tih in hkrati naš voditelj.

In Ti otroka srečnega si smeh
in mirte kras nevesti si v laseh
in njene sreče skrben si branitelj.

V trpljenju tudi zvesto boš pri nji
in brisal boš solzé ji iz oči,

Ti vseh trpečih sladki tolažitelj.
Nekoč pa nji in meni koncem dni

zatisnil z mehko róko boš oči,
iz bed Ti vseh, iz vseh trpljenj rešitelj...

Ksaver Meško.

V PREPADIH

Spisal Pavel Kunaver

Golešička v Badérni.

Primorski Kras! Kakšna podzemeljska čuda hrani njegova razrita skorja, pokrita z dolinami! Koliko divnih jam so že odkrili speleologi tam doli! Koliko je vodnih strug, ki se vijejo globoko pod plastmi kršnega apnenca! Koliko pa je še neznanih jam, ki čakajo raziskovavcev!

Ob vsej notranji lepoti pa pušča posebno globoki primorski Kras svoje prebivalce glede vode na cedilu in trpljenje je tam veliko. Ni potoka, ni reke, ki bi tekla po površju Krasa od izvira do izliva; zakaj toliko da zapusti neprodorne plasti in priteče na apnenec, že pogoltnejo vodo črna vrata podzemlja. Pomislimo le na Reko in Fojbo! Reka je zaslovela s svojimi izrednimi dolinami in velikanskimi jamami pri Škocjanu ob Divači po vsem svetu. Fojba pa teče začetkoma 20 km po površju, se zarezuje globlje in globlje, dokler ne dospe do Pazina. Tam je pod več nego 100 m visoko steno, nad katero se razprostira lepo mesto, vhod v podzemlje, kamor izginja Fojba. Nekateri znanstveniki pravijo, da je ta reka nekoč tekla tudi od Pazina dalje po površju do morja, dokler si ni v razpokanih skladih, izjedla podzemeljske poti. Z njo izginja daleč na okrog vsa voda v neznanne globine.

Nedostajanje vode tu doli je silno občutno in poleti postane tuptatam usodno za ljudi in živali.

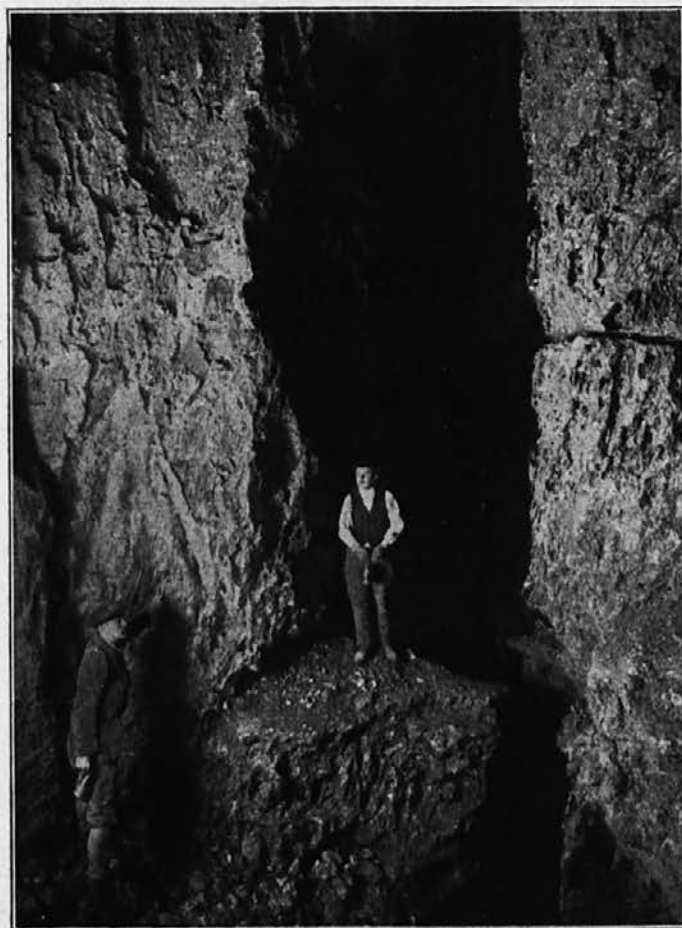
V Baderni, nekako sredi med Pazinom in Porečem, so nekoč, ko so zidali poslopje, pometali veliko množino kamenja in prsti v jamo Golešičko, ki leži ob poti v vasi. Prebivalci ob morski obali pa so nato pripovedovali, da je iz nekaterih studencev tekla kalna voda, ki je bila neužitna in je celó dišala — po smodniku! Gotovo jim je le domišljija pričarala te lepe sanje o podzemeljskem toku, ki bi ga bilo mogoče doseči skozi Golešičko, vodo pa že kako dvigniti do vasi, odkoder bi jo napeljali po vsej žejni okolici doli do morja. To bi bila sreča!

Konec meseca septembra leta 1913 je dobil naš jamski predsednik baron Schwarz brzojavno prošnjo od gospodarskega društva v Baderni, naj dovoli kranjskemu jamskemu društvu, da bi preiskalo Golešičko. Večjega veselja nam Badernčani ne bi bili mogli napraviti nego s to prošnjo, posebno ker so se zavezali, da plačajo vse stroške, ki jih ne bi zmoglo naše društvo. Urno smo se domenili in pripravili in brzovlak nas je odpeljal do Pazina.

Praden je onega dne nastopila noč, smo si ogledali mogočni ponor Fojbe. Kraj lahko štejemo med najzanimivejše in izredno lepe, zakaj veličasten je pogled na velikansko skalno steno, pod katero izginja bobneča in šumeča Fojba. Steno krasi lepi grad mesta Pazina. Lepi so tudi barvni odtenki med rdečkastim peščenjakom in modrikastim apnencem, ki ga pokrivajo ponekod cele stene zelenja.

V zgodnjem jutru smo odšli iz mesta. Badernčani so nam poslali za več ur dolgo pot dva voza, na katera smo naložili sebe in težko orodje. Vožnja je bila polna užitka. Cesta se vije med vinogradi. Trta se je takrat šibila pod grozdi in zagoreli Istrani so jih veseli spravljali v kleti. Srečevali smo tudi osle, obložene s polnimi brentami. Seveda smo se večkrat ustavili in kupili grozdja, zakaj na vozu je postajalo vroče. Bili smo v posebno lepi pokrajini in sliko so izpopolnjevali vinogradi, daljne vasice med zelenjem in modro jesensko nebo.

Ker se je svet polagoma bolj in bolj nižal, sem zrl hrepeneče proti jugozapadu in pri Srbinjaku ugledal to, po čemer mi je tako hrepenelo srce: morje! Ko pa smo dospeli v Baderno, ki je le

Jama Golešička v Baderni (Istra).

13 km daleč od njega, je ležala pod nami modra morska ravan v vsej neskončnosti, mogočnosti in miru. Razgled po morju je tako obsežen, da se vidijo hitri parniki, ki plovejo proti Trstu ali od njega proti daljnemu jugu, cele tri ure. Začasno pa sem moral opustiti razgled na morje, zakaj jama je bila pred nami in vsa vas nas je sprejela in se zbrala za bližnjim zidom nad jamo.

Vhod je 13 m dolg in 5 m širok. Grmovje in nizko drevje je okoli njega. Ob deževju leži nad njim baje megla — in to je Badernčane navdajalo z upom, da je na dnu jame voda.

Kamen, ki smo ga vrgli v prepad, je letel dolgo časa, ne da bi bil udaril ob stene. Zato smo se odločili, da uporabimo vitelj. Ko smo pripravljali orodje, so nam domačini pravili, da je vrgel pred petimi leti neki mož v ta prepad ženo. Vse sledi so vodile do te strašne luknje, kjer se je baje izvršil zločin. Doli si seveda ni upal nihče. Pozneje pa so ubogo žrtev gotovo zasuli z množino kamenja, ki so ga zmetali doli.

Na čudni vožnji navzdol sem opazil, kako se cev prepada širi. Pri 60 m se je južna stena izgubila v temi za menoj. Šele po 76 m so začutile noge zopet tla pod seboj, a bil je to samo vrh strmega gruščičastega stožca. Kamenje se je kotalilo izpod nog še dalje navzdol. Ko nas je bilo zadosti doli, smo jama natančneje raziskali. Domačini so poslali za pričo najpogumnejšega izmed sebe za nami.

Brinšek je odšel prvi po strmini doli do dna, a vode, tekoče vode, ni našel. Žal nam je bilo zaradi prebivalstva. Po stožcu smo šli tudi mi doli. Prišli smo v okoli 9 m širok, a tako visok prostor, da stropa nismo mogli osvetliti. Severna, zapadna in vzhodna stena pa so jako lepe, zakaj po njih se je napravila silno debela in na vse mogoče načine oblikovana plast sige. V malih dolbinah so nastali tudi kapniki, izmed katerih so nas nekateri prav zelo razveselili s svojo lepoto. Južna stena pa je grozno izjedena. Visoko gori smo opazili luknje, a do njih nikakor nismo mogli splezati, ker je stena močno previsna.

V višini 7 m nad tlemi smo našli majhno in lepo kadunjo, polno kristalno čiste, nakapane vode. Deževnice pa se jako mnogo odteka skozi jama v neznane globine. To smo opazili posebno na stožcu, ki je bil ves preprežen s strmimi žlebovi. Kljub temu nismo zapazili na dnu nikakih znakov, da bi se voda le malo časa ustavljala in zbirala.

Zato nas je posebno zanimalo, ko smo opazili v višini 20 m ozko teraso iz sige. Njene plošče molé iz stene. Kako je to pač nastalo? Ali je morda nekoč segala voda do te višine in je izločala sigo?

Ta terasa nas je privedla še nekoliko dalje. Po njej smo se plazili v vodoravni smeri do kraja, kjer je stena preklana in vabi grozna, temna soteska še globlje v osrčje skalnatih plasti rdeče lstre. Tam, kjer sta se steni najbolj približali, smo preskočili prepad in splezali po polici dalje do velike kapele v koncu soteske. Tu smo se čudili krasnim oblikam sige in nekaterim lepim kapnikom, ki samujejo v tej strašni samoti. Na dnu kapele pa smo opazili luknjo in novi upi so nas obšli. Kaj, ko bi se nam vendarle posrečilo, da bi našli podzemeljsko reko? Saj Fojba ne more daleč odtod imeti svoje skrivnostne poti. In ker smo dospeli do 97 m globine, smo bili le še 80 m nad morsko gladino.

S sončnega površja na zemlji so nam poslali kolač lestvic in po dolgem čakanju smo se znova lotili dela. Spustili smo v luknjo 20 m lestvic. Michler je splezal doli ter nam naznanil, da je došel do globine 21 m, podaljška pa ni iz vodnjakaste luknje nobenega. Luknja je zgoraj ozka in vanjo molé iz sten številne ostre plošče iz sige. Ker se je lestvica gugala, se je utrgal kos sige, velik kakor strešna opeka, iz globine pa je zazvenel bolešni krik ubogega tovariša.

Na naše prestrašene klice ni odgovoril več. Že sem se pripravil, da bi splezal doli, ko se je lestvica napela in v kratkem času se je pokazala iz vražje luknje glava, oblita s krvjo. V nekaj minutah je Michler nato brez naše pomoči splezal nazaj na stožec, odkoder so ga potegnili iz jame. Bili so lepo presenečeni tam gori.

Drugi smo nato preiskali še zadnje koticke jame, izmerili vse — v daljavo meri glavni, silno visoki prostor 39 m — narisali obliko jame in po končanem delu smo zopet ugledali zahajajoče sonce.

Velike množine grozdja in ljubeznivost ljudstva so nas hitro okrepcale. Nato sem se popolnoma posvetil razgledu. Poiskal sem višino, odkoder se je posebno lepo videlo morje. Večerna slika je bila nepopisna in ni besed, ki bi dostojno opisale lepoto te morske pokrajine in njenega obrežja. Z nočjo so se zablistali svetilniki in lučke na morju. Zrak je postal hladen in trudno telo si je zaželelo počitka, duša pa naslednjega dne.

To je bilo jutro! Pota, grozdje, modro nebo, modro morje in svetlo sonce! Morje pa me je mikalo najbolj in avto, ki nas je naložil, mi ni vozil zadosti hitro po klancih navzdol do Poreča.

Z Michlerjem, ki mu je obvezana glava še brnela od udarca, sva hodila ob obali dolgo časa in strmela v čudovito lepo, modro, valujočo vodno plan, dokler ni priplul parnik, ki nas je sprejel

Utrujeni jamarji. (Fot. Bog. Brinšek.)

na krov in odpeljal proti Trstu. Ob štirih popoldne smo odpluli po modri gladini in ker nas je majhna lupina vozila cele štiri ure, smo doživeli nepopisno lepe prizore. Ko se je nagnilo sonce do vodnega, kakor zlato bleščečega se in vedno migljajočega horizonta, so imeli bližnji valovi, ki jih je zbujal rastoči veter, vse odtenke barv, ki se prelivajo od temnega ultramarina preko svetle modrine v nepopisno lepe, vedno se menjavajoče zelene ploskve. Ko je zatonilo sonce, pa je zavela od Krasa burja in dvignila valove, da so njih srebrne pene nekaterikrat pljusnile na krov. Naša lupina se je začela neprijetno gugati. Čim bliže smo bili Trstu, tem hujša je bila burja in tem pogosteje je brizgnilo na krov. Priroda je postala mračna in silovita. Mračno je postalo tudi srce, ker se je poslavljalo, saj sem zapuščal mogočno prirodo primorja in že nekaj ur pozneje odšel na lepi, a od gorá in morja tako oddaljeni Dunaj!

(Dalje prihodnjič.)

VSE PRETRPIŠ — ČE HOČEŠ

Priobčil Bogdan Kazak

Menda je ni stvari, ki bi se je človek bolj bal od bolečine. Da preprečiš bol, da odženeš bol, napraviš in tvegaš vse, kar moreš in znaš. Jaz kajpada prav tako, ker smo vsi iz enakega testa in ker ima bolečina v življenskem gospodarstvu svoj namen in pomen.

Ne bo to, kar pride, učena razprava o namenu in pomenu bolečin sploh, marveč samo ponazoritev življenske resnice, da je bolečina občutek, ki nas ne sme nikoli prevzeti in prevladati, in da moramo, če le res hočemo, ta občutek obvladati in premagati, naj bo še tako silen.

Kot prvi primer naj služi moj nekdanji znavec, ki mu nisem bil zdravnik, a je name kot mladega zdravnika tako močno vplival, da se ga večkrat spomnim in ga marsikomu postavim za zgled izredne življenske sile.

Bil je mož, ki smo ga občudovali radi njegove krepkosti in zdravja. Do sedemdesetega leta ni

vedel, kaj je bolezen, in večkrat se je norčeval, češ, da je bolehanje samo grda razvada in zgodno umiranje naravna kazen za razvajence.

Takrat pa je prišlo tudi njega; črevo mu je začelo nagajati, mož je vidno hiral. Dolgo ni hotel nič slišati o zdravnikih, češ, da že sam prežene »muhe« iz telesa; a ko je radi onemoglosti obležal, so poklicali k njemu zdravnika, mojega starejšega tovariša.

Zdravnik je brž ugotovil vzrok bolehanju — raka na črevesu — in nasvetoval kot edini rešilni izhod — operacijo.

Bolnik je sprejel zdravnikovo mnenje čisto prostodušno in brez oklevanja se je napatil takoj naslednji dan v zdravilišče.

Zdravniški posvet je potrdil prvotno zdravniško razpoznavo in odredil po nekajdnevni pripravi operacijo. Ko so zdravniki odprli bolnikovo telo, so spoznali nevarni položaj in trebuh zopet zašili, ne da bi se doteknili bolnega drobja. Rak se je namreč nepričakovano močno razpasel; in če bi hoteli vse bolno odstraniti, bi se operacija zavlekla nad dve uri, bolnik pa ne bi prenesel tako dolge omame (narkoze) brez nevarnosti za srce.

Bolnik je »operacijo« sijajno prestal in se čudil prve dni, kako malo je po njej prizadet. A kmalu je začutil, da mu ni operacija nič pomagala in se brez pridržkov pritožil pri zdravnikih. Razložili so mu, kako in kaj, in ga hoteli odpustiti. On pa se je razhudil nad njimi in jim zabrusil v obraz, naj zdravijo jokave otroke ali mehkužne meščanke, ne pa mož kakor je on. Povedó naj, če si upajo njegovo drobje očistiti, da bo še za rabo, ali ne. Ko je zvedel od njih, da je takšno korenito očiščenje še mogoče, a da bi to delo trajalo dve uri ali čez in da bi moral vse to rezanje in trebljenje pretrpeti brez vsakršne omame — drugi načini krajevnega otrpnenja takrat še niso bili znani in rabljeni —, ker splošne omame ne bi vzdržal, jim je velel, naj kar opravijo svoje delo, a korenito in pošteno, drugo je pa njegova zadeva. Če bodo oni opravili svoj del tako neoporečno, kakor upa on prenesti svoj del, pa bo prav.

Kaj so hoteli zdravniki s tako odločnim možem? Podpisati so mu dali izjavo, da je on sam želel in zahteval zamudno operacijo brez omame in da on sam prevzame odgovornost za vse in vsakršne posledice te svoje drznosti.

Pravili so mi, kako težka je bila tista operacija za zdravnike. Delali so in se potili dve uri in pol, da so iztrebili bolne in okužene dele, poldrugi

meter tankega črevesa so morali izrezati in ne vem koliko péčice.

In bolnik? Ni genil, ni črhnil ves čas, kot bi ne dihal, in ko bi mu ne utripalo srce, bi se zdelo, da je mrliško raztelesenje, ne operacija. Zdravnik, ki je pazil na srce, je pač katerikrat vbrizgnil trpinu krepilo pod kožo, a bolnik ni zahteval in prosil ničesar.

Oddehnili so se zdravniki, ko je bilo njih opravilo pri koncu, in z občudovanjem čestitali bolniku, kako sijajno je prenesel »suho« omamo. Vse mesto je zvedelo o tem nenavadnem junaštvu in hotelo videti junaka.

Vrnil se je kmalu domov, okrevanje je naglo napredovalo, prej ko v treh mesecih se je veli okostnjak spremenil v zastavnega moža rdečih, polnih lic. Takrat sem ga videl in povprašal po vtisih, ki so mu ostali iz tržaškega zdravilišča.

»Kaj bo tisto, kar je prestano!« je rekel dobrodrušni šaljšivec. »A nekaj vam moram zaupati. Če bi me Bog še kedaj kaznoval, da pridem v stisko zavoljo te mrhe,« — pri tem se je potolkel po okroglem trebuhu — »pojdem k živinozdravniku, ker menim, da ne bo huje, a gotovo ceneje kakor pri vas.«

*

Nenavadna vročina je vladala tisto poletje, mnogo ljudi je dobilo sončarico, nekatere je zadelo in končala vročinska kap.

Pripravljaj sem kolo, da se odpeljem proti Soči kopat se. Soška kopel pred kosilom mi je omogočala, da sem bil popoldne za delo.

Pri vežnih vratih me je ustavila znana gospodična, ki je pridrevila v domači obleki in vsa zmršena kakor blazna vpila: »Hitro, hitro, oče umira!«

Vrnil sem se v stanovanje, ona je vpila in tulila za menoj, da so ljudje postajali na cesti in silili v hišo, meneč, da se je zgodilo pri nas kaj strašnega.

Komaj sem jo toliko pomiril, da sem mogel zvedeti, kaj se je pripetilo. Oče se je vrnil z jutrnjega sprehoda, šel v spalnico in si pognal iz samokresa vseh šest krogel v glavo. Gospodično sem poslal domov in rekel, da prihitim takoj za njo. Hitro sem zmetal nekaj potrebščin za take primere v torbico in odhitel proti kraju nesreče.

Poznal sem moža že iz mladosti, njegov sin je bil moj vrstnik v domači šoli. Oče je takrat služboval pri nas kot nižji uradnik. Bil je bolan na živcih ali že po naravi ali zavoljo neugodnih družinskih razmer, ki smo tudi mi otročaji zanje nekoliko vedeli, tega nisem nikdar razbrskaval, vedel sem pa, da so moža upokojili in da je kot

upokojenec živel s svojo družino v mestu. Večkrat sem ga srečal, ko je begal ves splašen po okolici.

Pred hišo v Korenjski ulici, kjer je stanoval, je bilo kar črno radovednežev, ki so se prerivali proti vhodu. Stražnik mi je napravil gaz skozi gosto gručo v hišo. Komaj sem se preril po stopnicah in prišel v stanovanje, ki je bilo tudi polno zbeganih ljudi.

Na starinskem naslanjaču, prevlečenem z oguljenim baržunom, so držali nesrečnega moža, ki je močno krvavel iz desne strani glave, da so bile luže krvi celó po tleh. Odgnal sem iz sobe vse tuje ljudi in priklical za pomoč soprogo in hčerko, ki sta obupno jokali v kuhinji.

Moje delo je bilo kmalu opravljeno: zamašil sem krvaveče odprtine in povezal glavo. Poslal sem po voz, da prepeljem ranjenca v bolnico.

Takrat se je poškodovancu, ki je dotlej mirno dihal in časih bruhal kose strjene krvi, odprlo levo, nepoškodovano oko in se ustavilo na meni.

»Pustite me umreti doma!« je rekel in zamižal.

»Kot priča umiranja nisem prišel k vam, gospod moj. Zdaj pojdeva v bolnico!«

»Pomagajte, da kmalu umrem!« je vzdihnil.

»Poziv na napačen naslov!« sem mirno odvrnil in si umil roke. Pokadil sem cigareto, preden je prišel voz. Ranjenca ni bilo treba prenašati, krepko sva ga podprla s stražnikom vsak pod svojo ramo in kmalu je sedel v vozu, kamor sem stopil še sam kot spremljevalec.

V bolnici niso bili nič kaj veseli novega prirastka, saj se je bližal čas kosila. Poklicali so kirurškega primarija, medtem smo spravili poškodovanca na operacijsko mizo in pripravili orodje in druge potrebščine.

Rentačil je moj tovariš operater, pol zares, pol za šalo, ko je prihitel v operacijsko sobo, od potu moker, kakor da ga je kdo na poti oblil. »Take neumnosti v tej pasji vročini! Pravkar sem mislil v vodo, pa dirjaj nazaj! Da se vam ljubi, dragi tovariš, mar bi šla v Sočo!«

»Kdo rajši od mene,« sem rekel. »Pa se vi maščujte za oba na tem možu, ki je nama preprečil kopel!«

Ranjenec je ležal na mizi nepremično in se ni zgenil ob najinih norčijah, niti ko ga je pomočnik bril po glavi.

Zazvonilo je poldne, ko je kirurg pričel svoje delo, jaz sem pomagal. Bila je ena ura, ko še ni končal, tri krogle je izvlekel iz lobanje, nekaj odlomljenih koščic iz čelne dupline, nekaj iz nosa. Večkrat je škrtalo in hreščalo, da je mene oblival mrzel pot po hrbtu.

Mož na mizi se ni genil, časih je globlje dihnil. Proti koncu operacije sem se spomnil, da nismo dali možu nikakšne omame. Prav na tiho sem ga vprašal: »Boli, gospod Sever?«

»Skoraj da boli,« je odvrnil operiranec. »Kdaj mislite končati?« je še vprašal in držal naprej mirno in nepremično.

Začudil se je operater in velel pomočniku napraviti krepko injekcijo.

»Opravim brez nje,« se je oglasil mož na mizi.

Ob pol dveh je bila operacija pri kraju, moža so prenesli v posteljo. Postal je nemiren, zvečer se mu je popolnoma zbledlo. Dobil je tudi vročnico, pričakovali smo neugoden izid že v bližnjih dneh.

Mož je ležal na posebnem oddelku v prisilnem jopiču, sicer bi si bil strgal obvezo. Dobival je pomirjevalna sredstva pod kožo, s prehrano tudi ni šlo, moral je biti umetno hranjen.

Čez teden dni se je vročnica polegla, tudi mož se je pomiril in polagoma zavedel. Niso se pojavili nikakšni zapletljaji, ki smo se jih upravičeno bali, rane so se lepo celile, celó desno oko, ki smo ga imeli za izgubljeno, je začelo čutiti svetlobo. Konec tretjega tedna je bil mož odpuščen kot ozdravljen.

Nekaj tednov kasneje me je obiskal, da poravnava račun pri meni. Pohvalil nas je, da smo »tiči«, ki znamo delati čudeže. Že dolga leta se ni počutil tako dobro, kakor zdaj po operaciji, spi ko polh, jé ko »kavalir« (to je sviloprejec v razvojni dobi gosonice, ki žre murvovo listje noč in dan), glavo ima lahko in vedro, sploh se čuti pomlajenega.

»Za vse te dobrote se zahvalite sam sebi!« sem mu rekel. »Kdo od nas bi vam vedel puščati prav samo tisto nagajivo kri in položiti v glavo toliko svinca in na takšna mesta, da je prišla v pravšno ravnotežje! Vi ste mojster, mi skaze!«

»Res, prečudno naključje! Že davno nisem mogel spati, tiste dni pa mi je bilo, da bi zblaznel. Nič ne vem, kdaj in kako sem napravil neumnost, ki se je iztekla tako srečno. Bog je velik! Vi zdravniki ste malce kruti, a zelo premeteni ljudje, ki znate prijeti človeka trdo, a na pravem mestu!«

»Ahá, v mislih imate operacijo 'na suho', brez omame, kajne? Povejte no, kako je bilo takrat!«

»Izprva sem se čudil, kako da ne umrem. Potem ko ste šarili in vrtali, trgali in ščipali po glavi, sem samo čakal, da dregnete na pravo mesto. Ves čas mi je grmelo, po vsej glavi se mi je bliskalo in čakal sem samo odrešilnega treska, ki ga kar ni hotelo biti. Sevé, bolelo me je neznansko, kakor da bi rili hudobci po glavi. Pa sem le ždel, ker sem

se bal motiti vaše delo, ki me je začelo zanimati, kakšen bo neki konec. In tako je potekel čas na mizi, v postelji se mi je pa brž zmedlo, da ne vem dosti o dogodkih prvega tedna, razen da sem se boril s strežniki in zdravniki, ki da so me hoteli končati. Hvala Bogu in vam za vse, tudi za trpljenje!«

Mirno je živel mož še dolga leta s tremi svinčenkami v glavi. Kdaj in ali je že umrl, ne vem.

*

Nič čudnega, kajne, da prenašajo bolečine ljudje, ki jih je strojilo življenje že leta in desetletja, saj so bolečin vajeni, kakor ciganski konj stradanja pozimi. Kaj pa otroci?

V nedeljo popoldne je bilo, ko sem se odpravljaj na obisk svoje družine, ki je letovala v domačem kraju. Pogledal sem še skozi okno, kakšno vreme se obeta, pa, glej spaka, pred hišo se je ustavil kmečki voz na lojtrnice, z njih je skočil zavaljen možak in pograbil dečka z deske, kjer sta sedela skupaj. Kmalu je prisopihal z njim k meni.

Zgodba je bila kratka: Pri kosilu je deček stopil na stol in pomolil svojim bratcem in sestricam tam preko mize — ali v zabavo ali zasmeh — jezik. Tisti trenotek je zdrknil s stola, telebnil z brado na mizo in si odgriznil jezik čez polovico.

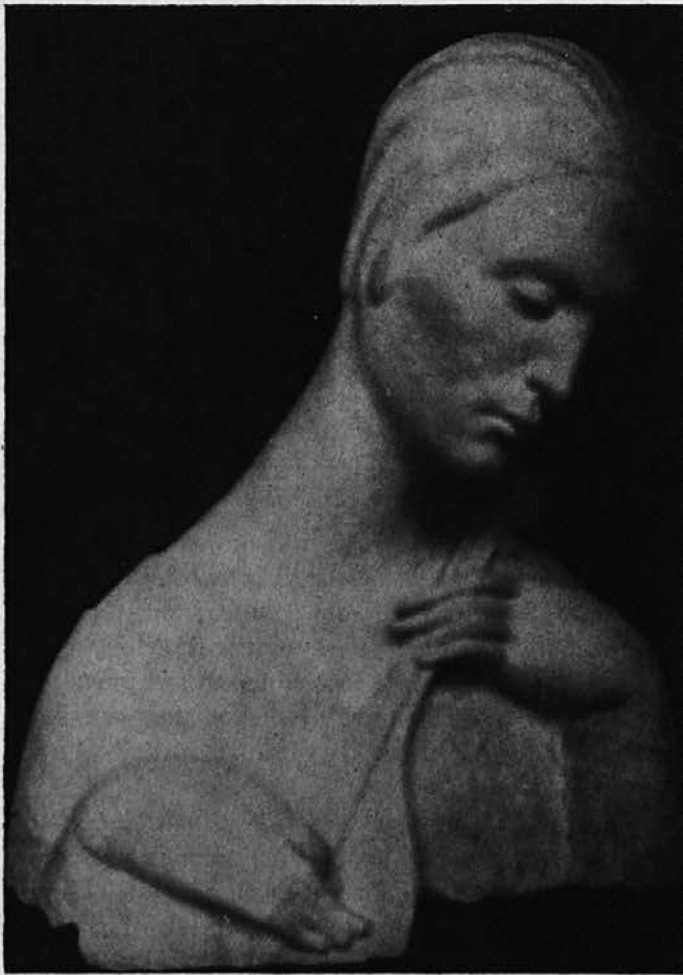
Ne da bi pregledal dečka, šest- ali sedemletnega fantička, ki me je plašno gledal in si brisal krvavo slino, sem očetu, poznanemu čevljarju iz Št. Petra, svetoval, naj spravi otroka v bolnico, kjer je več priprav in ljudi za takšno sitno opravilo, jaz sem sam in odpravljen na pot.

Mož se ni dal odgnati. V bolnici, tako je menil, doseže danes, v nedeljo popoldne, malo ali nič. Komu naj se zljubi, da se loti take otroške malenkosti danes, jutri bo pa bržkone prekesno in otrok bo skvarjen za vedno.

Očetovo ugibanje se mi je zdelo pravilno. Pogledal sem otroku v usta: prednja tretjina jezika se je držala skrčenega jezika kot spačena višnjava kepa samo na desni strani, iz mežilice je sikala kri. Pomoč se mi je zazdela res nujna, očetu sem velel sestti na stol pri oknu in držati dečka na kolenu.

Ko sem pripravljaj orodje, sem pripravljaj tudi dečka za to opravilo. Govoril sem očetu, naslovljeno je bilo seve na sina, da bo moje delo uspelo samo pod pogojem, da bo fantič ubogal; če bo le trenil drugače, kakor mu jaz ukažem, pa mu več ko napol odgriznjeni jezik odgnije in odpade.

»Hočeš še kdaj govoriti?« sem ga vprašal rezko. Nekako veselo je prikimal.

† Joža Gorjup: Tiha melodija (sadra).

»Hočeš še kdaj jesti?«

Prikimal je še bolj izrazito.

»Dobro, še boš govoril in jedel, če Bog dá, a zdaj boš poslušen kakor ura. Zini, še bolj zini, in drži usta tako odprta!«

Fantiček je odprl usta, hitro sem mu vanja vtéknil razklenilno držalo, da bi jih ne mogel zapreti.

»Pa mu boste dali vendar kaj ponjuhati!« se je oglasil oče, ki so mu tekle debele kaplje po obrazu in je začel sumljivo bledeti.

Vzel sem mu dečka iz naročja, posadil ga na visok stol, očetu pa pokazal vrata, češ, naj počaka zunaj v čakalnici, sam opravim.

Rad se je umeknil, jaz sem vrata za njim zapehnil.

Mučen je bil položaj tudi zame; brez omame, brez druge pomoči naj opravim sam, kar bi zaposlilo tri. Sila kola lomi.

V čakalnici je nekaj štrbunknilo. Nisem več utegnil pogledati, vedel sem tudi, kaj se je zgodilo. Sedel sem pred dečka in si primeknil mizico z orodjem.

Najprej sem s kavljastimi kleščami zagrabil jezik v sredini in ga potegnil naprej, zakaj v ustni duplini se ni dalo delati. Kajpada je to zbolelo, kar sem opazil na otrokovem kremženju. Srepo sem ga pogledal in rekel: »Potrpi, kakor sva zgovorjena, sicer ne boš več ne govoril ne jedel! Na, primi in drži!«

Dal se mu v roko sklenjene klešče in pokazal, kako naj si sam drži napičeni jezik stegnjen čez zobno ograjo. »Suha omama« se je posrečila, pomoč sem imel tudi prav dobro v dečku samem.

Drugo delo je bilo hitro končano. Podvezal sem krvavečo žilo, napravil nekaj globokih šivov, da se je odgriznjeni del prilegel na jezikov krn, nato sem rano obšil še po vrhu. Včasih je »suha omama« popuščala, ubogi deček je zastokal ali zaihtel, ko sem mu nabodel ali stisnil kakšen živec, a moj strogi in neizprosni pogled je učinkoval kakor mamilo, deček je držal in zdržal sijajno do konca. Ne vem, komu se je zdelo lažje in bolje, dečku ali meni, ko sem odstranil odpiralo iz ust. Napravil sem dečku obvezo čez brado, da ni mogel več ust odpreti, izročil mu gumasto cevko, ki naj samo po njej pije, kadar mu treba.

V čakalnici je ležal dečkov oče na tleh in se pravkar zavedel iz omedlevice. Imel sem še z njim posla, poklical voznika, da ga je spravil na voz, sin je šel sam in očeta opiral na vozu.

Drugi dan sta se prišla pokazat, dečkovo stanje je bilo zadovoljivo, odgriznjeni del jezika je bil manj višnjev. Konec tedna sem odstranil šive, opustil zunanjo obvezo in dovolil dečku uživati tudi drugo mehko in kašnato hrano.

*

V teku svojega življenja in zdravniškega poslovanja sem videl še več podobnih primerov junaške potrpežljivosti in izredne odpornosti zoper bolečine, posebno dosti takih zgledov se spominjam iz velike svetovne vojne, ki je zlasti kruto divjala po moji ožji domovini. Morda pride kateri od teh na vrsto tudi v teh spominih.

Da se ne bi morda čutil prikrajšanega ali zapostavljenega ženski, morda številnejši del našega bravskega kroga, poudarjam, da moški spol daleč zaostaja za ženskim v življenski trpežnosti, prav posebno pa v junaškem prenašanju bolečin so žene daleč pred nami. To v naravi utemeljeno in dragoceno svojstvo jim omogoča v življenskem pogledu najvišje dejstvovanje, ki ga označamo z besedo materinstvo.

Več zgledov junaškega materinstva priobčim v posebnih poglavjih.

MESOJEDE; RASTLINOJEDE

Dr. Janez Plečnik

Bakterijelni fermenti in prebava.

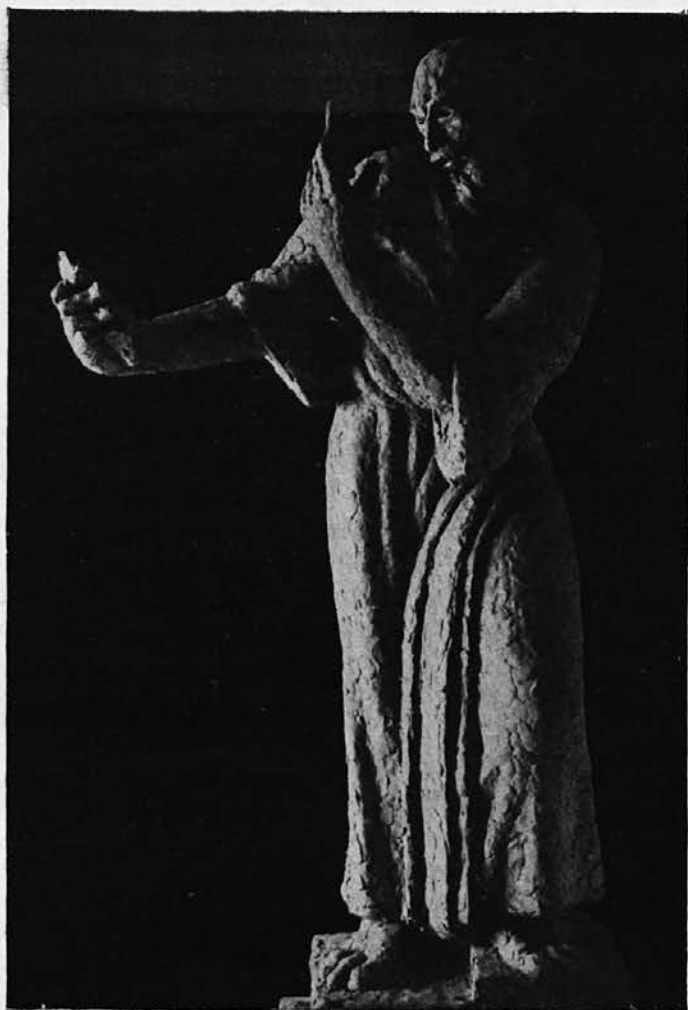
(Razmišljivega uvoda II. del.)

Pridemo do resnice le ob potekanju časa. Dolge dobe je treba, preden se človek zamisli v presnavljanja, ki se vršé v njegovem telesu. — Treba je lepo ponovkovane, primerno počasne vratnje pri prebavi užitkov v črevesu, pa treba je tudi odmorov. Lepo ponovkovane, primerno počasne vratnje je treba tudi pri prebavi misli in spoznanj, pa treba je tudi odmorov. Zaprla sva bila z bravcem oni mesec knjigo strogo naravarske učenosti in sva stopila na življenske poljane — pomudiva se še na njih in razvedriva si srce ob gledanju na sijajne uspehe naporov sovecarskega človeka.

O kanibalizmu.

Ozek kos suhe zemlje — Nova Španija ali Mehika — spaja Severno in Južno Ameriko. Trdina, ki veže severno in južno ameriško celino, je najožja pri Panami. Valovi Tihega oceana butajo ob zapadno obal mehikanske zemske ožine. Atlantsko morje pa izpira in ruši vzhodno primorje ožine. Velikanska vodna vrtulja je prav tam v Atlantskem morju. Le-ta vrtulja je odmerek nad vse mogočnega morskega toka, nad vse mogočne »reke v morju«. Nemci pravijo našemu toku, oziroma naši vrtulji »Golfstrom«; Francozi ji rekajo »courant du golfe«; Angleži jo kličejo za »Gulf Stream« (reci: gëlf strim); Rusi govore o naši vrtulji kot o »golfštem-u«; Slovenci jo označamo kot »zalivski« pa tudi kot »golfski« tok. Vrtulja je namreč izjedla vzhodno obal Mehike in je vjedla velikanski mehikanski zaliv (zaliv = Golf) vanjo. Zalivskih tokov je na zemlji dosti. Zalivski tok ob vzhodni obali Mehike pa je »tisti« tok, ki ga označajo prav posebej kot »zalivski« tok, kot »Golfstrom«. Pa se mi zdi, da ni pregrda pogreška, če Slovenec tudi govori o »golfskem« toku. Nekdo se je namreč nekoč močno razhudil nad oznako »golfski« in — mislim — ne po pravici. Golfski tok teče tudi ob polotoku Flóridi pa mu tudi pravijo »flóridski« tok.

Naša morska vrtulja je torej izjedla, je odplavila kos vzhodne ameriške obali. Odplavila je seveda predvsem mečje dele celine ter je pustila trdnjše (skalnate) dele. Ti skalnati deli so do danes ostali kot polotok Florida in kot otoki: Kuba, Haiti, Jamajka, Portoriko — pa: Guadelup, Dominika, Martiník, Santa Lucia, Barbados, Grenada, Trinidad — in še sto in še sto drugih. Polotok Florida pa le-oni otoki so nanizani v črtast

† Joža Gorjup: Prerok (sadra).

razmejek, ki je postavljen med odprto (Atlantsko) morje in med novo-španski, oziroma mehikanski zaliv. Mehikanski zaliv sam je nad vse obsežen, tako je obsežen, da spraviš vanj blizu pol Evrope, pa je torej kar umevno, da ločijo odmerke zaliva ter pravijo severnemu delu zaliva »Mehikanski« zaliv ter označajo južni del zaliva kot »Karibsko« ali »Karaíbsko« morje. Mehikansko in Karibsko morje sta zvezani po tesnem Jukatanškem prelivu. Otoki, ki so med Atlantskim in Karibskim morjem, imajo ime »Mali Antili«, pa tudi »Karibski« otoki. Krištof Kolumb je zadel na te kraje pri svojih vošnjah (leta 1492, 1493, 1498) in jih je »osvojil« za Špance.

Domačini na Karibskih (ali Karaíbskih) otokih so bili »Karibi« ali »Karaibi«, oziroma »Karibani, Karaibani«. Mehkogolti Španci so pretvorili »Karibane« v »Kanibale«; tako nekako so torej pretvorili besedo kot Slovenec zveží »magazin« v »gomazin«. Shakespeare je — namenoma — prestrojil »kanibal« celó v »kaliban«. Shakespeareov kaliban je pošastno nizkoten človek. Pa Karibani oziroma Kanibali, torej prebivalci Malih

antilskih otokov o Kolumbovih časih, so bili tudi pošastno nizkotni človeki. Ti otočani so bili — v tistih časih — ljudojedi, ljudožrci ali — pač boljše — človekojedi, človekožrci. Ti otočani so bili torej brez dvoma mesojedi.

Skoraj vsi narodi — zgodovinarji pripovedujejo to — so bili svoje dni človekojedci, človekožrci. Še danes dobiš človekožrce, tako v Libejriji, ki je v zapadni Afriki. »Više« stoječi narodi — recimo njim vsem »Evropci« — obsojajo človekožrstvo kar le morejo: evropska morala je globoko zadeta po človekožrskih grozotah. To je umevno. Pride povsem miren Evropec v deželo človekožrcev. Zakaj pride Evropec tja? — Ima prav mnogo denarja; oskrbniki mu oskrbujejo posestva in denar; Evropec sam je torej brezposeln — pa gre torej tak Evropec pogledat k ljudožrcem, kako se kaj tam imajo. Povsem mirni Evropec strelja živali po loviščih ljudožrcev. Človekožrci pa takega povsem mirnega Evropca ujamejo, zaprejo, ga mastijo — vse do pravega trenutka. Pride pravi trenotek: človekožrci se zberejo; plešejo krog zamastenelega, porejenega Evropca; zakoljejo Evropca; človekožrci spečejo zaklanega Evropca ter ga svečano pojedjo. Res: običaji človekožrcev so sirovi, so grdi; te človeške zverine nasadé črepinjo žrtve na kol in olepšajo vhod v domačinske kolibe s to ogabo.

Dosti bi še napisal o človekožrcih, toda bravec — upam — imajo že dovolj s tem, kar sem napisal. Silno poučno je bilo to moje pisanje: zgodovinsko, narodopisno in zemljepisno obzorje bravec se je razširilo, utrdilo, zjasnilo, razbistrilo. Ono moje pisanje je bilo tako poučno, da ga kar priporočam kot mladinsko čtivo. Najlepše na stvari je pa to, da sam nisem bil ne v Ameriki ne v Libejriji in da nisem bil nikdar med človekožrci, pa sem torej prepisal iz knjig vse ono poučno pisanje. Takšni spisi sô še posebej pomembni za razjasnitev in poglobitev pojmov. Jaz sem bral to knjigo ter sem prepisal iz nje — sosed bo bral ono knjigo in bo opozoril javnost, da nisem točno pisal o človekojedih, ker ona knjiga precej drugače poroča o ljudožrcih. »Misli« se pri tem krešejo in nastale okresine osvetljajo temne kote spoznanja (Mladika 1927, str. 312: »Odkod ime groteska?«).

*

Pravijo, da rabljamo besede v dveh pomenih: v pravem, ožjem pa v prenesenem smislu. Neke živali imajo ime »mačka«. Te mačke imajo svoje ime v ozkem, v pravem pomenu. Označamo pa urne, gibke, spretné človeke tudi za mačke. Ti človeki imajo oznako »mačka« v širšem, v pre-

nesenem, v nepravem, v preumljenem pomenu.

Človeki, ki (časih) jedó človeško meso, so kanibali v ozkem, v pravem pomenu. »Kanibalstvo« je — po mnenju Evropcev, torej vseh »više« stoječih narodov — močna sirovost. Pa Evropci označajo človeke, ki so močno sirovi in kruti, tudi kot »kanibale«. Ti sirovaki ne jedó človeškega mesa, pa so torej »kanibali« le v preumljenem, v prenesenem pomenu. Kdor piše ali govori in neusmiljeno in sirovo pri tem mrcvari besedo, ta je besedarski kanibal; ta ne piše, ne govori slovenščine, nemščine, angleščine — ta govori, piše — tako rekajo — »kanibalščino«. Tako neki trdijo, da so članki »iz anatomije« napisani v (slovenski) kanibalščini (Mladika 1927, str. 460).

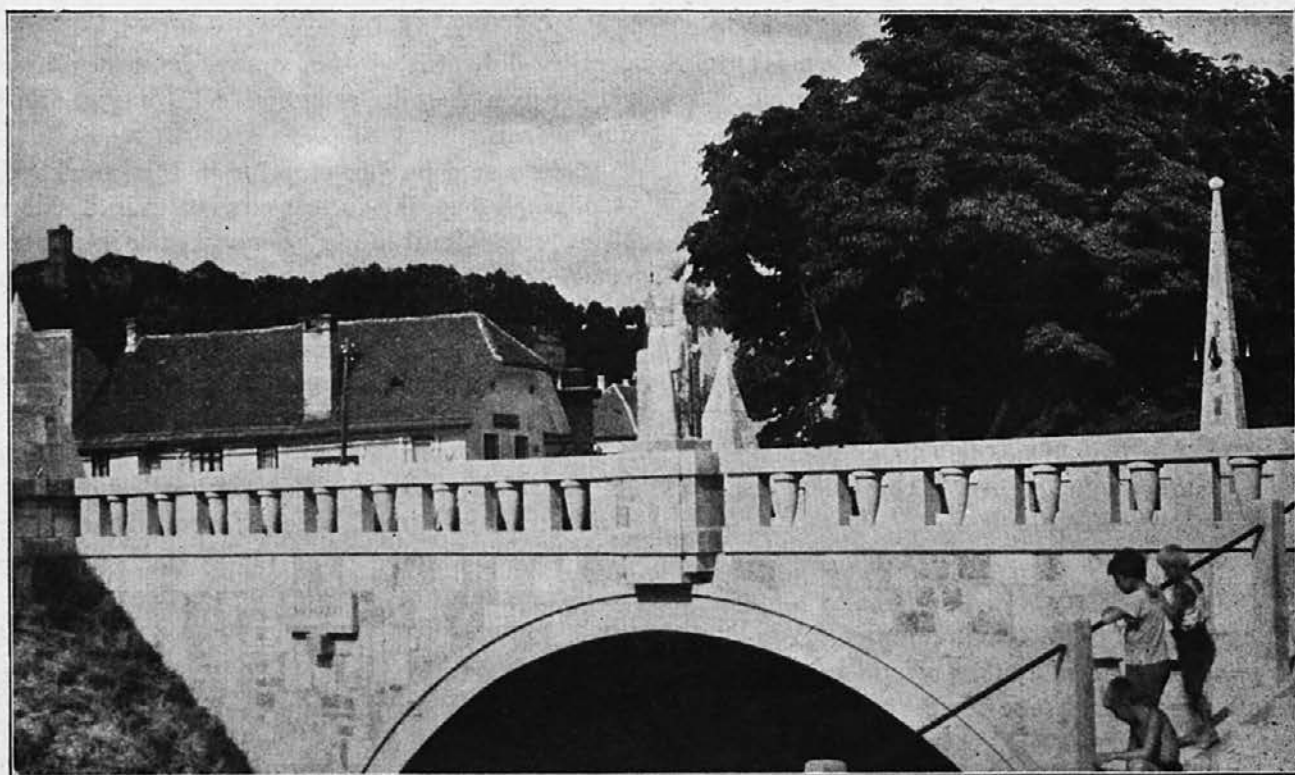
*

Pišemo o rastlinojedah in mesojedah pa so »evropske« navade, ki tičejo prehrano in kuharstvo, vsaj toliko mikavne za nas, kot so navade kanibalov zajemljive za nas.

»Evropec« ima navado, da ustrelí, odere, pojé, razproda, razpodarí gamsa, srnjaka, jelena. Nekaj slavnostnega je ob vsem tem. Obdarovane družine se pripravljajo po nekaj dni na pravi trenotek: na kar ohcetni obed. »Srečni strelec« — tako govoré — si pridrži odrto čelino z roglji (rogovi, rogovilami), »srečni strelec« obeli čelino ter napiše dan in leto srečnega strela na čelino. »Srečni strelec« pribija taka znamenja zmagoslavja nad vhod v domačijo. Srečni strelec je časih že starček in ima že putiko. Srečni strelec se pa koj pomladi, ko se drugi strelci zberejo in se ustavijo pred roglji. Vsi ti putikasti putogromci še precej lahkonogo poplešejo krog rogljev. Srečni strelec še požvrgoli o podrobnostih »tistega« dneva: o vremenu, o brezupnem začetju, o nenadni lovski sreči — nato pa omeni še rajnko Mico: ona, pa kar le ona je umela in znala pripraviti srnji hrbet; — usta zacmokajo srečnemu strelcu pri tem.

Evropec ima navado, da ujame žival — nato jo zapre, stori jo »brezposelno«, poredi žival in jo pita. Omenili smo že o dobri priliki (Mladika 1930, str. 221), kako Evropec Evropca pita. Evropec pita tudi prašiče. Sladkosnedi, tenkovohi, nežnoslaji Evropec uredi to takole:

Evropec stori svinjam palačo, kar le gre lepo, udobno, prostorno, »higienično« palačo. Znotrina palače je opažena vsa z belim marmorjem in je porazdeljena v staníce in po ena svinja je v vsaki stanici in stanice se vse odpirajo v en — srednji — hodnik in svinje so tako zajete v svojih stanih, da njih rilec neprestojno moli v hodnik, in Evropec pripravi hrano za te svinje in Evropec

Novi trnovski most v Ljubljani.

zmeša mleko, moko, jajca, sol — — v skoraj židko testovino ter dene testovino v velike srebrne in čiste nečkè in Evropec se obleče lepo belo in vzame táko polno nečko in Evropec šlapá od svinje do svinje po marmornatih tleh hodnika in Evropec seže v nečkò pri vsaki svinji in Evropec osvinja rilec vsake svinje s prgiščem testovine. Po Evropcu osvinjana svinja hiti z oblizovanjem, saj sicer ne pride do sape— svinja jé. Evropec dela to ves dan in svinja jé ves dan. Svinja jé ves dan, dokler ne pride pravi trenotek, in dokler svinja ne dobi primerne teže in dokler ne postane nežnega mesa.

»Evropec« tudi prodaja svinje na prav svojiten način. Madžarski Evropec pa gališki Evropec sta pošiljala svinje na Dunaj. Bila je doba sedmerih debelih krav in svinj je bilo preveč in cene svinjam so padale in dobiček je bil neznamenit in madžarski Evropec je šel vase in je razmišljal, kako bi zvišal ceno svinjam. Bila je strahovita zima in madžarski Evropec je stopil v Galicijo in je pokupil nekaj svinj in je kupil svinje v (gališki) Radoljici in v (gališki) Višnji gori in nekatere tudi v (gališkem) Mariboru in v (gališki) Cerknici in na (gališki) Vrhnikih... in madžarski Evropec je pospravil pokupljene svinje v železniške vozove in je poslal vozove na Dunaj in je dodal svinjam primerno osebje in je naročil, da

naj osebje kar najbolj pravilno ravna s svinjami. Osebje je ravnalo kar najbolj pravilno s svinjami in je točno sledilo navodilom Evropca in je zajelo svinje v vozovih tako, da so stale svinje v srednjem žlebu s sprednjimi nogami, in svinjska scavnica je tekla po srednjem žlebu in osebje je skrbelo, da je bilo nekaj vode neprestojno v žlebu, in strahovita zima je bila in svinje so stale v ledu. Svinje so prišle na Dunaj. Mečava krog parkljev se jim je bila razbolela in je postala zabuhla, mozoljasta, mehurjasta. Dunajski živinozdravniki so pregledali došle »gališke« svinje, so videli zabuhle parklje ter so zasumili párhohtnico (sajavec na parkljih; Maul- und Klauenseuche); oblasti so seveda takoj zaprle ves dovoz galiških svinj ter so cene svinjam seveda zopet »stopile« na Dunaju.

»Evropec« odreže zaklani svinji glavo in odere z glave kožo. Nato ovenča obeljeno svinjsko glavo z zelenjem, posebej še z lovorjem. Evropec je ovenčal precej več svinjskih nego človeških glav z lovorjem. Evropec navési nekaj temnih klobasic na obeljeno svinjsko glavo in položi na vsako oko temno klobasico in pospravi okrašeno svinjsko glavo na srebrno svetlo, bleščobno zglajeno skodelo in Evropec postavi vse to v izložbnico. Nekaj žarnic žari v izložbnici in vse pride tako v »pravo luč«. Taka razporedba in razpoložba ima privlačno silo sonca in zbirajo se ob izložbnicah, oči se jim

svetijo, usta se jim slinijo. Take »razstave« kažejo šolarčkom, da je velik uspeh dosegljiv z majhnimi sredstvi pa da je tudi žival še lepa po smrti.

Slovenski »Evropec« je pozval »Ierfanta«: »Fant! Urhovi na Dolžičkih imajo nad vse lepo tele — greva ga kupit.«

Jutro je bilo lepo in sončno. Rosa se je pestro lesketala po bilju, osvežala je zemljo, netila je dobroto v srcu naših dveh potnikov. Šaroviti blesk rose je iskril fantu oči, ki so se zazrle zdaj pa zdaj v oči mojstra Mihe Lajharja. Človeške oči! Koliko miline, dobrote, jasnosti, umnosti, ponosa je v njih. Človeške oči — oči kralja prirode!

»Pri Urhovih sva. — No, Urhov oče, kaj je s teletom — kupil bi ga.«

»Jaz pa prodal.«

»Koliko?«

»Dvajset, pa ne krajcarja manj.«

»Predrago — no pogledam ga pa le.« Lajharjev Miha stopi v hlev pa se vrne kar takoj:

»Šestnajst dam, pa ne krajcarja več.«

»Pa z Bogom!«

»Pa z Bogom! Fant, pojdiva — bova poiskala kaj boljšega.«

Urhov oče so stopili v hlev, so objeli in po-božali z očmi in z roko telička: »Prav je, da nam ostaneš doma, ti lepa moja živalca.« Urhov oče so odvezali telička. Tele je pohitelo h kravi, je pri-jelo za vime — pa je vrglo telička vznak —, še enkrat je tele pristopilo, pa še enkrat ga je vrglo nazaj. Pot groze je oblil lice Urhovega očeta, posestnika na Dolžičkih.

Naša potnika sta šla še do prve vasi in sta tam sedla v krčmo.

»Mojster Miha, kaj nisva prišla kupovat živino?«

»Saj bova kupila — Urhovega telička bova kupila — čakaj! Sedaj se Urh mehča.«

Sedela sta dve uri in srce Urha se je mehčalo dve uri: dve uri je stal Urh okamenel na pragu hiše na Dolžičkih.

»Fant! Pojdiva — videl boš, kako dober kup bo Urhovo tele.« Dospela sta do Urhovih. Urhov oče so še stali na pragu:

»Čakajta! Čakajta!«

»Kot sem dejal: predrago je.«

»Dam ga za šestnajst!«

»Deset, če hočeš... če voč! Pa tudi krajcarja ne več.«

Urhov oče so vzeli deset goldinarjev za tele; Miha in fant sta odpeljala tele. Prišla sta za dva dobra streljaja od Urhovine.

»Mojster,« je fant spregovoril in se je zazrl v mile, dobrotne, jasne, umne, ponosne človeške oči svojega učenika in mojstra Lajharja, »ne raz-umem tega.«

»Zato sem pa jaz mojster in ti si smrkav pob — poglej!« Potnika in tele so se ustavili. Lajharjev Miha je razklenil teletu gobec in je dejal: »Smrkavec — poglej!« Smrkavec je gledal in je buljil in je vprašal: »Kaj?«

»Kaaaj? — Tepec!« in mojster je zasadil svoj pijani noht desnega kazavca pod jezik teleta in je potegnil iz mečave knoflico, ki jo je zapičil pod jezik teletu na Urhovini.

Vprašaš Evropca, ki neusmiljeno pretepa otroka: »Zakaj tepeš otroka?« pa slišiš: »Saj psa tudi, če ne uboga.«

Umevna nam bo sedaj tale črtica: Včeraj sem bil v budapeštanskem zabavnem vrtu, ki mu je ime »Angolpark«. Pred neko tamkajšnjih beznic je stalo nekaj tistih ljudi, ki imajo sleherni dan denar za vstopnino. Obči, srčni smeh je zvenel odtod, ki so ga prekinjali le vzburjeni klici: Sedaj! Ne! Ni ga zadel! — Hitreje, izvrstno! — Zdaj ga je! — — Kaj pač kažejo tu? Je to običajna igra po zabavnih vrtovih: zadeti je treba z metom majajočo se postavo, dvajset filerjev plačaš za tri vrgljaje. V dnu beznice je premi-kajoči se cilj: črnc, ki se kar le gre urno ziblje, da ne bi bil zadet — bliskovito naglo se ziblje, ne mehanično, kot smo vajeni videti to? Kaj je vse to? Ali — dragi človečki, to sploh ni lutka! To je živ človek, ki mečete vanj na pet metrov trde kožene žoge z vso silo. Živ človek! Črnc? — vprašam glasno samega sebe. Sosed, ki je pravkar vnaprej plačal za šest vrgljajev, se posmeje moji naivnosti. Črnc? Kaj pa mislite? Pobarvan Rus je to. Brezposelni fant je vesel, da je dobil tu »delo«. To ni nič težkega in traja le nekaj ur — v teh slabih časih! Hop! zdaj sem ga pa — vika ljubeznivi sosod, medtem ko se pobarvano lice skremži ubogemu Rusu, ki je bil zadet s trdim vrgljajem. V dveh minutah, ki sem jih tam pre-živel, je razposajeno občinstvo ob močnem vpitju trikrat zadelo črnca. Koliko pač nesrečnik zasluži za svoje »delo« v zemlji, kjer sedemdeset filerjev ni neobičajna dnevna mezda po deželi? Poparjen sem pozneje pripovedoval madžarskemu znancu neprijetni doživljaj. Zamislil se je in mi odgovoril: »To še nič ni! Ni dolgo tega, kar je bil v tem parku živ klofutavž (fackovačí panák). Za petdeset filerjev si mu smel z vso silo prisaditi klofuto in ni ti vrnil klofute — prav tako je ni vrnil, kot je koženi pajaci ne vrnejo. Policija je pozneje pre-

povedala to preskušanje sile na živem. Vidite torej, da nismo barbari. Sem pa prepričan, da je bil živi klofutavž kar močno nesrečen, ko mu je policija uničila njegovo pridobit.« (Lidove Noviny 1932, št. 295.)

Kar umevno nam bo sedaj še tole: Evropec je šel v tuje kraje in je zagledal živino, ki ni vedel o njej, kaj je: ali človek (!), ali opica, ali človeko-opica. Evropec ni mogel ujeti nobene take živine pa je torej ustrelil in obstrelil nekaj takih živin: takih »ali-opic« — »ali opico-človekov« — »ali-človekov« (!).

*

Esteti in moralisti majejo glavo nad tako pohujšljivim pisanjem; sam pa majem glavo nad moralisti, esteti in pedagogi, ki so s svojim globokumjem privedli človeštvo do sovekarske lepote in npravstvene višine. Saj modreci, esteti, moralisti ne bodo prerekali, da delujejo že dolgo in z vnemo? In ne bodo prerekali, da današnja »sirova, nemoralna, povsem propadla« mladina so naši otroci, ki smo otroci naših staršev, ki so bili otroci svojih staršev —? Pa moralisti in esteti tudi ne bodo trdili, da so morda mravlje učile človeka morale in da so mravlje ustanavljale banke in da so mravlje zbirale kapital, za svetovno vojno potreben, pa da so mravlje ocenjale človeško moralistično »literaturo« pa da so mravlje vpijasto hvalisale velikanske »prerojevalne uspehe« te literature —?

(Dalje prihodnjič.)

Ivan Kos, Maribor: Tihožitje.

NE SANJAJ

Ne sanjaj ne o soncu ne o sreči,
ker senca črna se za lučjo skriva
in sreča vsaka ti v napoj kipeči
pelina grenko kapljo vliva!

Ne sanjaj o ljubezni in dobroti!
Zavist rumena zbada z ostrim želom
in duša plaka ranjena v samoti.

Kaj hočeš z jasnim in ponosnim čelom?
Ponižno hlina se in kloni glavo!
Kar veš, kar znaš, kar si, prikrivaj!
Za čast ne brigaj se in ne za slavo!

Nikar zavisti ne izzivaj!

Ne in nikdar!

Sovraštva strup ti bodi prazna pena!
Ponosno dvigaj k nebu jasno čelo!
Naj vsaka ura bo ti dragocena:
ker cena ti si in pa tvoje delo.

Draga Krajnc.

D E Ž

Kapljice drobne po steklu polzé,
šipe rahlo, srebrno zvené.
Toži v sivi dalji nekdo,
da mu je umreti hudo?
Solze priromale so do mé.
Tiho ihté. Spomin budé.
Gledajo me iz davnih dni
žalostne tvoje oči.

Draga Krajnc.

STAREC VLAHO

Belokranjski motiv

Čez polje v gozd letijo črne vrane ...
Trudno prepevaje
goni plaho
starec Vlaho
čredo v staje.

Čez polje v gozd megla ko mleko raste ...
Cvet se cvetu,
ko v šepetu
h Kolpi bliža,
bolj in bolj ko mesec
se za poljem niža.

Ko iz gozda v polje noč se še prismeje,
sklonijo nad Kolpo
starih vrb se veje
in težkó bedijo,
polja z Vlahom v težki noči spijo ...

Joža Žabkar.

KO SO HRASTI ŠUMELI

ZGODOVINSKI ROMAN

Spisal S. R. Minclov / Iz ruščine prevel B. Vdovič

Sedem in dvajseto poglavje.

Kakor da se osvetijo za izpad, so drugi dan oblegovavci ponovili napad, toda že od severne strani. Ščokin in Gusinja sta jih odbila. V bojni ihti so Nemci, ki so računali, da so branitelji vse, kar so imeli, zvelikli na ogroženo mesto, svoje glavne sile vrgli na južno stran, toda tam je bedel Djakon in novi poskus, vzeti samostan, se je končal s popolnim, še težjim porazom: ubitih in ranjenih je ostalo na kupe pod obzidjem.

Sreča je silno osrčila branitelje samostana, v dveh dneh boja pa so se novinci privadili svistu puščic in pogledu ran.

To pot so imeli tudi ubite: Gusinja tri, Djakon štiri ljudi. Ranjencev se je nabralo do trideset in Naum je neutrudno delal s svojima pomočnicama.

Naslednji dan je minil mirno; za njim so se enolično vrstili in vlekli nadaljnji. Nemci so sklenili primorati samostan, da se vda od lakote in so ga še tesneje oklenili.

Pomnožili so nočne straže in napravili s tem prejšnje uspehe izpadov nemogoče.

Igumen je ozdravel in je kljub svojim letom vsak dan čilo lazil po obzidju in hodil okoli samostana. Za vse se je brigal, povsod je robantil, ošteval in ukazoval, toda vseh oči so gledale le na Ščokina in samo njegova povelja so bila nemudoma izvršena.

Splošno spoštovanje do njega je naglo naraslo. Do uškujnikov, ki so prišli s Ščokinom, je postal igumen dobrodušnejši in samo enkrat, ko mu je Ščokin na njegovo zahtevo pripeljal pokazat znamenitega strelca in branitelja severnega obzidja, o katerem je govoril ves samostan, se je bil oče Paisij razsrdil.

»To je tisti Gusinja!« je rekel Ščokin in s ponosom pokazal na Klima.

»In ta je gos?« je vzkliknil igumen. »Same gosi in zveri in Tjurje...« je zmajal z glavo, potrkal s palico ob pod in pristavil: »Cerkveno kazen vam naložim za vaše poganske domisleke. Mlavec, ali ni Klim tvoje krščansko ime?«

»Da, Klim!« je odgovoril ta.

»A gusinja kaj je?«

Klim je vrgel pogled na krivca svojega vzdevka — Ščokina in jih je obupno obrnil v stran.

»Odgovori, kaj je gusinja?«

»Ptica...« je izpregovoril Klim.

»Bravo!...« je srdito odvrnil igumen. »Vem, da ni pes! Jaz te ne vprašam po tem, ampak: le zakaj si ti gusinja?«

Klim si je molče obrisal z rokavom pot, ki mu je udaril iz čela.

»To je njegov pritikelj...« se je zavzel Ščokin zanj.

»Kakor da bi ne bilo boljšega. Odslej bodi Gusjev! Čuješ?«

»Se potrudim...« je zamrmral do kraja zmeden Klim.

Beseda očeta Paisija ni propadla: od »potrudivšega se« Klima so izšli v Rusiji znameniti trgovci Gusjevi.

Nič manjšega spoštovanja ko Ščokin ni užival v samostanu tudi drugi njegov dobrotnik — zaščitnik za bolezni — Naum.

Kljub vejnatim šatorom in zaklonom, postavljenim za vse ljudi, kar se jih je nabralo v Pečerah, so se začele bolezni tihotapiti v samostan: temu so bili krivi tesnoba, hladne noči in deževno vreme, ki se je bilo začelo. V večni senci globoke razpoke, kjer se je skrival samostan, se je širila taka vlaga, da so ljudje zjutraj vstajali v skozi in skozi mokrih oblekah in jih ves dan niso imeli kje posušiti.

Prvi so začeli zboleovati otroci, za njimi ženske, potem pa je prišla vrsta tudi na moške.

Soba, ki je bila Naumu nakazana v gostišču, se je izpremenila v skladišče obvez, krp, rož in korenin, kjer so se od jutra do večera kuhala razna zelišča in zdravila. In povsod je bil Naum prijazen, miren in z dobro besedo na ustih; da se je le prikazal, je s svojo šalo in pohvalo učinkoval na bolnike skoraj kakor zdravilo.

Njegova učenka Grunja ga je pozorno opazovala in z vsakim dnem so postajali drugi ljudje v njenih očeh manjši in manjši, Naum pa vedno večji in sijajnejši.

Posebno ga je v vseh očeh povzdigovalo njegovo potovanje v Carigrad ter v Sveto deželo, in ko je Grunja to v prvič slišala od Nauma samega, je bila ginjena skoraj do pobožnosti; v teh časih je bilo že nenavadno, če je kdo prepotoval dve sto, tri sto vrst, toda izvršiti tako božjo pot, se je zdelo vsem, da je trudopoln in težaven čin.

Tasja je spočetka z velikanskim zanimanjem in pozornostjo obenem z materjo in Grunjo poslušala Naumovo pripovedovanje o tujih krajih in o vsem, kar je videl, toda s prihodom Ščokina se je kakor izpremenila: deklica je postala tiha in sama zase, njene živahne oči pa zamišljene in pozorne. Toda začele so gledati bolj tja, odkoder bi se utegnil pokazati Ščokin, to pa, kar se je go-

vorilo in delalo okoli nje, se je odmeknilo zanjo v deveto deželo.

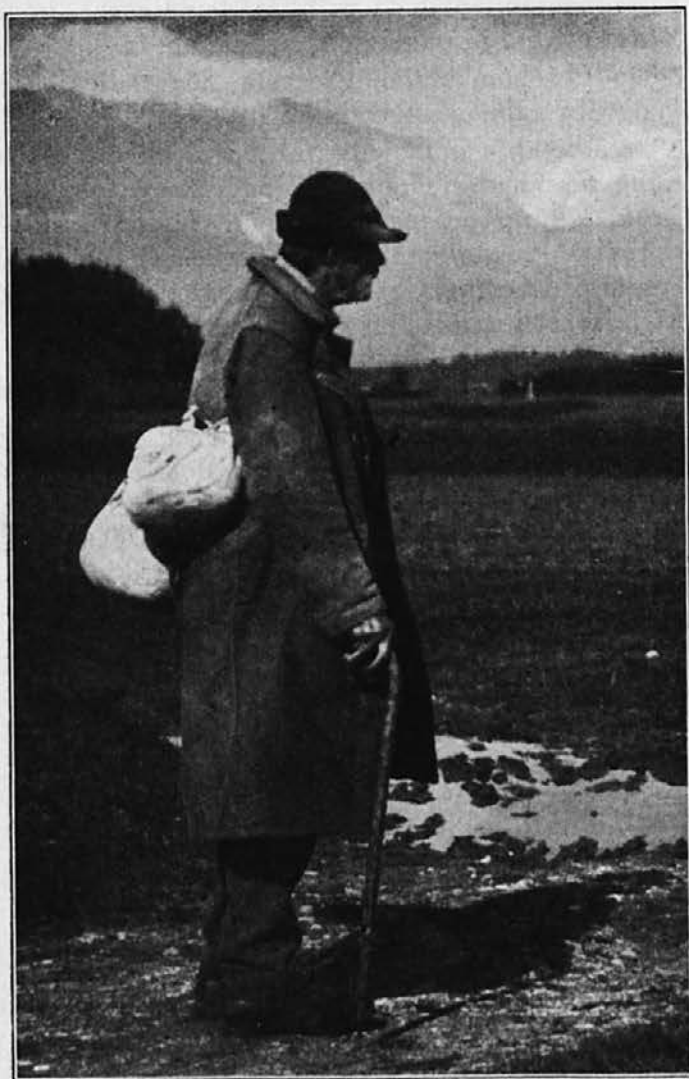
Tudi Ščokin je opazil črne oči, ki so ga dolgo spremljale, kadar so ga srečale. In postalo mu je svetleje v duši, ki se je bila radi nesrečnega pohoda ter hladnega, skoraj prezirljivega vedenja Grunje zagrnila v mrakove.

*

Dva tedna je dež neprestano lil, slednjič pa je pogledalo sonce. Prebivalci samostana so oživel in kdor je mogel, se je šel na osoje gret.

Nedaleč od kleti, pri kupih naklanih drv, so po polenih posedli Tjurja in še nekoliko uškujnikov. Tjurja je kazal tovarišem tamburin z bakrenimi kraguljčki na obodu, ki ga je bil pravkar zamenjal z nekom, in poskušal njegovo zvočnost.

»Dober je!« je veselo oznanjal, privzdigoval kolena in zdaj s tamburinom tolkel po pesti, zdaj s prstancem suval vanj ter potresal in zvonil s kraguljčki: tamburin se je slišal po vsem trgu.

Kam bi jo mahnil? (Fot. Fr. Krašovec.)

Iz kleti je pogledal, nato pa stopil oče Serafim.

»Že spet začenskaš dirindaj, divjak?« se je obrnil strogo do Tjurje. »Povem predstojniku in on ukaže tvoj poganski tamburin vzeti in razbiti!«

»Ne ukaže!« je odgovoril prepričano Tjurja in nehal igrati, »midva sva zdaj prijatelja.«

Krog njega so se zahihitali.

»Res!« je potrdil Tjurja. »Zdaj me vsakokrat, kadar se srečava, sprašuje: ‚Ali še zmerom plešeš?‘ — ‚Po malem, oče igumen,‘ odgovorim. — ‚Oglasi se,‘ pravi, ‚pri meni!‘ in s palico potrka in oči se mu smejejo, prav zares! In gre dalje!«

»Po glavi naj bi te potrkal s palico, bi bilo bolj koristno!« je menil kletar.

»Zakaj si pa tako jezen, pa še celó oče Kerubim?« se je čudil Tjurja.

»Jaz nisem Kerubim, ampak Serafim, kolikokrat sem ti že povedal?« je vzkliknil kletar.

Tjurja je dejal zaradi sonca roko nad oči in začel gledati meniha.

»Nič nisi podoben, še malo ne!...« je rekel med splošnim smehom, kakor bi ga z nečim primerjal; »v cerkvah, sem videl, slikajo serafime nekam drugače!«

»Le počakaj, bogokletnik: tebi bodo v peklju jezik na ognju pekli za tako govorjenje!« je vzkipek kletar. »Že povem igumenu in on te dene za to na črepine klečat! In še tamburin si omisli! Tovariš bo jutri sprejel meništvo, on pa, namesto da bi molil, razbija po bobnu!«

»Kdo sprejme meništvo?« je začudeno vprašalo nekoliko glasov.

»I, kdo? — vaš Djakon — Vavilo...«

Uškujniki so pogledali drug drugega. Tjurja je obstal z odprtimi usti.

»Na!... kaj takega pa še ne!« je izpregovoril slednjič in pobasal svoj dragoceni tamburin v nadržje. »In resnico govoriš, oče?«

»Legal ne bom...« je dostojanstveno odgovoril kletar. »Kaj, divjak, si se zamislil?« je pristavil zviška, videč, da je Tjurja umolknil in zmajal s povešeno glavo.

»Tudi ti bi se!« se je zadr. »Ali veš, kaj se to pravi: Djakon — pa menih! Le s kom bo sedaj plesal?« se mu je nenadoma iztrgalo.

Oče Serafim je zamahnil z roko in odšel.

Novica se je naglo raznesla po dvorišču; Ščenok je hitel Djakona iskat in ga je srečal, ko je prihajal iz jamske cerkve.

»Ali je res, ka-li?« je vprašal Ščenok.

»Gospod me je spoznal za vrednega, da sem prejel svete zakramente!« mu je Djakon vzhičeno zagodel v odgovor. »Po desetih letih... prvič...«

se je Djakonu trgal glas. »Gospod, bodi usmiljen z menoj!«

»V menihe pojdeš?« je rekel Ščenok čemerno.

»Pojdem! Izpregledal sem do konca!«

»A po kaj? Odpostil si se — in dobro je!«

»Grehov se je na nas — na vsej zemlji nakopičilo — Nikituška — glej!« Djakon je pokazal z roko nad glavo. »Zanje se ne napostiš takoj! Treba jih je odmoliti!«

»Kaj bom pa jaz sedaj?« je, pomolčavši, izpregovoril Ščenok. »Kaj naj počnem?«

»Tudi ti se preobleci!« mu je svetoval Djakon.

Ščenok ga je dvomeče pogledal in zmajal z glavo. »Ne... kje pa?... Torej tako...«

Djakon je zdajci razumel, da se njegov prijatelj, s katerim je neločljivo preživel toliko let, čuti siroto. In položil je svojo ogromno šapo Ščenku na ramo.

»Zdaj se, Nikituška, skupno potrudiva in postaviva za sveti samostan; a kaj ti bo potem storiti — bova videla. Če ostaneva živa in zdrava!«

»Da, da!...« se je počasi zadovoljil Ščenok. Prijatelja sta se razšla.

*

V noči tistega dne, ko je bil Djakon posvečen, se je zgodilo nekaj, kar je samostan silno razburilo.

Komaj se je zasvitalo, je obhodni stražnik, hodeč po zapadnem obzidju, opazil vrv, privezano okoli enega izmed zobcev.

Obhodnik je pogledal skozi strelnico in videl, da stoji zunaj, na zemlji, z naprej nagnjenim telesom in s povešeno glavo in rokami, neki človek. Obhodnik ga je poklical, toda ta se ni genil; potegnil je za vrv in človek spodaj se je zazibal in zamajal z ene strani na drugo. Bil je mrtev.

Obhodnik je poklical ljudi in so potegnili truplo na obzidje; pokazalo se je, da je Fedor. Drugi konec vrvi je imel privezan pod pazduho, prav iz sredine prsi mu je štrlel operjeni konec debele nemške puščice, na plečih pa je mrtvemu visela vreča s trdimi, očitno že dalje časa spravljjenimi koščki kruha.

Bilo je jasno, da je Fedor sklenil bežati in je — ko se je spuščal z obzidja — poginil od slučajne puščice.

»Bil je zahrbtn človek...« je rekel nad njegovim telesom Klim, ki je bil pritekkel z drugimi vred gledat ubitega, »in je tudi tako smrt prejel!«

Na obzidje je prišel tudi oče igumen. »Kam ubežim pred obličjem Tvojim, Gospod?« je izpregovoril nad truplom in povzdignil svoje starčevsko, blede lice k nebu. »To je božja sodba, bratje:

taka bo tudi drugim, ki se drznejo zapustiti sveti dom njegov!«

Po igumenovem ukazu so Fedorja pokopali brez slovesnih molitev; grob so mu izkopali ob obzidju nasproti mestu, kjer je bil poginil, in čez kake dve uri je kot spomin na črnoobrvega Fedorja ostala na zemlji le še žolta groblja.

Njegova smrt, še bolj pa njegov pogreb, se je silno dojmil vseh.

»Po pasje je umrl, po pasje so ga zakopali!« so modrovali ljudje, ko so se razhajali od njegove gomile.

*

Na jasni, tihi večer pred istim dnem se je v temni jamski cerkvi, razsvetljeni samo z žoltimi plamenčki sveč in svetilk, pred svetimi podobami izvršilo s spremljevanjem odpevanja posvečenje Djakona.

Ime so mu dali Jeremija.

Ko je bil obred končan in je igumen blagoslovil novega, v oglavnico in črno haljo oblečenega meniha, se je ta približal čudotvorni ikoni Božje matere in padel pred njo na obraz.

»Tebi bom služil, Presveta Bogorodica!« je v navalu vzhičenosti vzkliknil.

Za bivanje so mu odkazali novo celico, stoječo samo zase na vrtu poleg stolpa južnega obzidja. In ko je po posvečenju menih Jeremija stoji opravljal nočno molitev, ga je nekaj mehkega sunilo pod kolena. Ozrl se je in zagledal medveda, ki je legel k njegovim nogam.

V celici sta se nastanila dva prebivalca.

Osem in dvajseto poglavje.

Kljub temu, da so zmanjšali deleže moke in graha vsem, so se zaloge pri očetu Serafimu krčile tako naglo, da je moral kmalu nastopiti glad.

Ščokin je bil že poskusil napraviti v eni temnih noči izpad in ugrabiti Nemcem pratež, ki je stal pod gozdom, izgubil pa je kakih dvajset ljudi in se vrnil prazen: Nemci so bili oprezni.

In zopet so na nočni napad odgovorili z ljutim naskokom, ki se je nadaljeval dva dni zaporedoma od vseh štirih strani.

Z obzidja se je videlo, kakor da je celo morje oboroženih ljudi zalilo polja okoli samostana, in valovi za valovi so se valili k obzidju, pljuskali nanj, se rušili, udirali nazaj in se zopet zaganjali naprej.

Nanje so lili vrelo vodo, smolo, gorečo slamo; nad zobci obzidja je v nepretrganih bliskih švigalo železo sekir, balt in kopij; branitelji so sekali in klali od zore do mraka, prevračali ljudi

in cele lestvice z njimi ter sami padali od puščic in nasprotnih udarcev.

Ščenok je sekal ljudi čez pol in ko je bil zlomil že dve sekiri, je pograbil hrastov kol, ki je ležal na obzidju, in začel z njim pometati napadavce. Tjurja je pobijal s celo soro; oče Mark, Klim, Pogankin in Pljuškin so delali s kopji; vse, kdor je mogel količkaj delati, je poklical Ščokin na obzidje, vsem je znal vdihniti besnoradostni duševni vrnos, ki je tako znan starim borcem; celó oče kletar je pozabil na švigajoče puščice in je vneto zvrčal na Nemce na lestvici kotle z vrelo vodo in smolo.

Igumen je v epitrahiliju¹ in s križem v rokah hodil po obzidju in, visoko povzdigovaje križ, kričal s svojim starčevskim glasom: »... da vstane Bog in se razkropijo sovražniki njegov!«

Ščokin je bil povsod. Z južne strani je tekal na severno, s severne na sosedni dve; kjer so branitelji omagovali pod pritiskom sovražnika, tja je poslal svežo pomoč; kjer je bilo opaziti začasen prebitek ljudi — je od trudnosti padajoče branitelje zamenjal z drugimi.

Videč, da zaloge smole usihajo, je ukazal privaliti in spraviti na obzidje bruna in debele kamne, da bi jih metali na Nemce.

Okoli poldne prvega dne mu je sovražnikovo kopje skozi in skozi predrlo sredino leve dlani, a v svojem ognju ni zapazil rane, ko pa so mu jo drugi pokazali, je zamahnil z roko in šel po opravkih dalje.

Proti večeru drugega dne se je bitka končala; nemško morje je odpljusnilo nazaj k lesu in pustilo za seboj nepremične klade plastoma ležečih teles. Zmaga Pečecev je bila popolna.

Igumen je na stolnem trgu opravil zahvalno službo božjo, nato pa mašo za duše ubitih: bilo jih je kakih štirideset.

Ranjenih je bilo silno veliko. Naum in njegovi pomočniki so delali noč in dan; na pomoč so jim prišle ženske; bolnica ni mogla sprejeti vseh hudo ranjenih in treba jih je bilo razmestiti po šatorih pri sorodnikih, po celicah in po vseh prostih kotih. Toda takih kotov je bilo malo in še v teh je postalo nenavadno tesno.

Šele tretji dan po pogrebu ubitih je utegnil Ščokin iti v bolnico se prevezat. Nauma ni bilo — šel je pogledat k bolnikom — in Ščokina je sprejela Tasja.

»Kaj? Tudi tebe so ranili? Kdaj?« je vprašala nemirno, ko je videla njegovo v cunjo zamotano roko.

»Da... pred tremi dnevi... so me nekaj pičili...« je odgovoril Ščokin smehljaje se.

Cunjo odviti je bilo nemogoče, tako se je sprijela od premezele in strjene krvi.

Tasja je zletela po glinasto skledo z vodo in velela Ščokinu, naj vtakne vanjo roko. Potem je oprezno odmotala odmoklo cunjo in prebledela, ko je zagledala predrto rano: zavzemala je skoraj sredino roke na obeh straneh; dlan je bila otekla in bagrene barve.

»Zakaj pa nisi prej prišel?« je rekla deklica. »Vidiš, kako se je razbolela.«

»Treba je bilo Nemce odbiti!« je odvrnil Ščokin. »Da bi radi take malenkosti hodil! Te, ki so bili nevarno ranjeni, je bilo treba pustiti naprej!«

Tasja mu je previdno izmila rano, položila vanjo z zdravilom namazani košček čistega platna in jo povila po vrhu z robcem.

»Zvečer pridi zopet...« mu je velela. »Naj Naum Mihajlovič sam pregleda.«

»Pridem...« se je strinjal Ščokin. »A bolje od tebe on ne napravi; le doteknila si se in vsa bolečina mi je prešla!«

»A vse bolj brez skrbi bo, ko on pogleda.« je odgovorila, kakor bi ne bila nič slišala. »Prideš?«

»Pridem. Hvala ti, gospodična!« In Ščokin je hitel v igumenovo celico, kjer so se bili že zbrali na posvet načelniki obzidja in oče Serafim.

*

Vprašanje je šlo o najvažnejši stvari: o tem, kako naj se spolnijo zaloge samostana.

»Ako se ni posrečil en izpad — se posreči drugi!« je rekel Ščokin, ki je vztrajal pri tem, da se izpad ponovi.

Oče Mark je zmajal z glavo.

»Tja se morebiti še posreči prebiti se, a nazaj, in še celó z vozovi — ne!«

»Pa tudi ne pustim!« je vzkliknil igumen in potrkal s palico.

»Ob čem pa bomo živeli, oče predstojnik?« je izpregovoril polglasno kletar. »Še en teden in v naših kaščah ne bo s čim miši nakrmiti!«

Vsi so umolknil.

»Ampak veste, kaj?« je začel spet oče Mark. »Na tajni hodnik smo pozabili!«

Vsi so se zdramili in oživali.

»Res, hodnik je!« je poprijel oče Serafim.

»Kje pa? Odkod drži? Kam?« je vprašal Ščokin vse obenem.

»Iz jame,« je odgovoril oče Mark, »samo že prastar je, da se ni kje zasul. Konča se pa daleč odtod v jarku.«

»Za nemškim taborom ali bliže pred njim?«

¹ Epitrahilij = epitrahilion, ogrinjalo ruskih pravoslavni duhovnikov. Op. prev.

»Tega ne morem povedati: ne vem!«

»Treba bo izvedeti!«

»Jaz poizvem!...« se je oglasil Klim.

»Ne!« je odločil igumen. »Nikakor ne boš lazil; ti tukaj krajev ne poznaš. Oče Serafim pojde!«

Kletar je počil z rokami. »Oče predstojnik, usmili se me! Saj jaz tam še skozi ne zlezem, je pretesno!«

»Oče Mark, ti pojdi!«

Ta je spoštljivo nagnil glavo.

»No, in komu dovoliš potem, da napravi izpad in prinese živež?« je vprašal Ščokin.

»Jaz pojdem...« je rekel, kakor bi železne krogle zatrkjal, Jeremija.

Igumen si je zatisnil ušesa in nagubančil čelo.

»Ne bobnaj mi... ti voz Elije Proroka!« je vzkliknil. »Uh, jerihonsko trobento so mu vstavili v grlo, zato pa trobi! Že vsega me je oglušil! Tebe ne pustim nikamor, in sicer zakaj ne: ker si doma potreben!«

»Dovoli meni, otec igumen!« je izpregovoril Pogankin. »Meni so tukajšnji kraji že davno dobro znani. In tudi za moko vem, kje jo je mogoče blizu poiskati.«

Oče Paisij je pogledal vse po vrsti ter se ustavil na Ščokinu: »Kaj praviš?«

»Boljšega si ni mogoče misliti!« je veselo rekel Ščokin. »Njemu je mogoče zaupati ne le izpad, marveč vso vojsko.«

»Gotovo,« so potrdili ostali in igumen je novega načelnika izpada potrdil.

»Vzameš dosti ljudi s seboj?« je vprašal Ščokin, ko je šel od posvetovanja.

»Zakaj pa mnogo, Vasilij Petrovič?« je odgovoril Pogankin. »Saj ne pojdemo s prsi na prsi, ampak po tatinsko, skrivaj. Daj mi jih malo, toda tem zanesljivejše.

*

Zvečer istega dne je vzel oče Mark dva šopa sveč in dva delavca z lopatama s seboj in se odpravil v naravno, od Boga zgrajeno jamo.

V njenem, vhodu najbližjem delu so pri steni temneli grobovi prvih gorečnikov in borcev samostana; za njimi se je na desni strani videl nevisok, s človeškimi rokami prebiti vhod v podzemeljsko cerkev; tam so v večni temi in tišini brlele lučke pred ikonostasom.

Iz grobnice je kakor črna prikazen gledal prehod v globino zemlje.

Oče Mark in njegova spremljevalca so stopili skózenj; krog in krog so se dvigale stene iz žoltega peščenca; na vrhu so se stikale v visok, neraven svod. Vlaga ni bilo niti najmanjše.

Od glavnega hodnika so se venomer cepili stranski; včasih so bili ti tako široki, da so bili videti kakor ulice, ali pa so se mahoma izpremenili v ogromne cerkve, polne mraka in skrivnosti.

Oče Mark se je nekolikokrat ustavil in pozorno in skrbno ogledoval prehode: mreža jam je bila tako obširna in zapletena, da je bilo silno lahko zaiti in brez sledu izginiti v njih.

Hodnik se je začel nižati in zoževati, na dveh mestih so zadeli hodci na kupe peska, ki je bil padel s svoda in ga je bilo treba pospraviti, da so lahko šli dalje.

V zraku se je začel čutiti hlad; v kratkem se je začulo zamolklo vršanje; šumela je Kamenka, h kateri je držal hodnik.

Oče Mark je ostavil enega človeka s prižgano svečo zadaj, z drugim pa se je približal gostim grmom, ki so kakor stena zapirali hodnik, prisluškoval, oprezno razgrnil listje ter se začel plaziti ven.

Bil je na dnu jarka; po njem je tekla mala, toda bistra Kamenka, ki je delala na tem mestu oster ovinek, in bele lise pen so v temi razločno označale kamenite grebene.

Po obeh straneh se je nepregledno črnil les; prav na vrhu je kakor rečica teklo zvezdnato nebo.

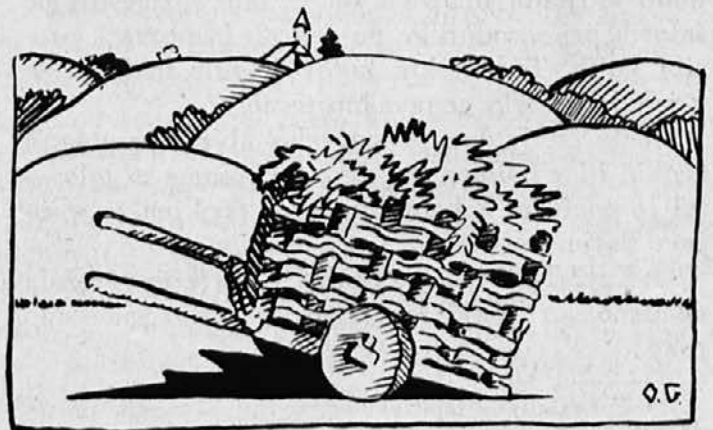
Ne da bi šel čez Kamenko je oče Mark zlezal na strmino jarka, napravil tristo korakov po gozdu in se prepričal, da se nahaja izhod iz tajnega hodnika za nemškim taborom; v daljavi so se svetile dolge proge njih ognjev.

Oče Mark se je spravil na drugo stran jarka, toda tam ni bilo najti nikakih znakov o sovražnikih.

Pot je bila potemtakem prosta, treba je bilo samo še kje dobiti moko in jo zvito in skrito pred nemškimi konjiškimi patrolami pripeljati v gozd h Kamenki, odkoder pa je bilo že popolnoma preprosto, na plečih precijaziti jo skozi hodnik.

Zadovoljen s tem, kar je dognal, se je oče Mark po isti poti vrnil v samostan.

(Dalje prihodnjič.)

MUNDIKI PISANO POLJE

KAKO LENKA PREŠERNOVA SVOJEGA BRATA, PESNIKA, POPISUJE

Tomo Zupan

Doktor pri nas na Koroškem.

Iz Ljubljane nas je na Koroško v šent Ropret takrat prišel obiskat, ko je vedel, da bo advokat. »Še enkrat toliko bi bil ta leta zaslužil, ko bi bil samostojen advokat,« je rekel. Potlej je bil pa le tri leta. Ali se je to izplačalo. Zato ni mogel imeti. — Pravil nam je tudi takrat, kako cesar Fronc sploh ni rad imel advokatov. »Ko bi bili za imenovati trije škofje, bi jih bil cesar Fronc prej potrdil, kot enega advokata,« je dostavil.

Ko so vmrli na Skaručini stric Fronc († 15. 11. 1841), sta si tetika Lenčica (glej njen životopis) in Ribiška iz Vrbe razdelili ves njih denar. Lenčica 800 gold. in Ribiška 1200 gold. — S tem nismo bile zadovoljne ostale njih nečakinje: sestre Jera, Katra, Urša in jaz. Zato ne, ker nismo prav nič dobile. — Toda doktor je rekel: »Jera je s Primažem Ambrožičem omožena na Koroškem, kjer sta ostala, ko so st. stric Anton Muhovec gori v Šebnu vmrli († 14. 11. 1838). Katra pri meni gospodinji v Ljubljani. Urša in jaz sva pa pri bratu Juriju na Koroškem preskrbljeni. Toda tetika Lenčica, ki so bili pri stricu Froncu za kuharico do smrti, so potrebni. Kar imata tetika Lenčica in Ribiška Frončeva, naj bo tetkino. Po tetkini smrti naj se pa med nas sestre razdeli, kar ostane. Tako sedaj najbolj kaže.« S temi besedami je Francè odločil. Bila sem zavoljo te dedščine po stricu Froncu nalašč v Ljubljani. — Doktor ni dočkal tetkine smrti († 20. 5. 1866). Katri, ki je bila pri njem, ni mogel nič zapustiti; če tudi sta toliko časa skupaj živela! Jera ni nič od doma prejela. Midve z Uršo sva bili pa že precej dolgo pri bratu Juriju, župniku na Koroškem. — Kmalu po materini smrti je doktor prišel s Crobathom k nam v šent Ropret. Takrat sva mu z Uršo gori potožili in rekli, da nimava tudi nobene dote iz Ribičeve hiše v Vrbi. Povedali mu, kako so st. stric Jožef o tem sodili, ko so nam dekletom rekli: »Ne; od Ribičeve hiše niste odrajtane; brez dote ste od hiše odrinjene.« Toda tudi tukaj naju je doktor pričel miriti in nama je rekel: »Pustite, nikar ne tožite: ni lepo, če se domači ljudje med seboj tožijo.« Tako pomirjevalno je doktor nastopati znal do svojih ljudi. Vbogale smo ga vse sestre in vsem nam je bilo na zadnje všeč, da smo ga vbogale.

Doktor ni pustil grajati nikogar.

Grajati (tadlati) pa doktor ni pustil nikogar. Vselej je hodil naravnost; za hrbtom nikoli.

Narodna straža in voditelj glavarstva Pajk v Kranju.

V hudem 1848. letu je Narodni straži (Nationalgardi) v Kranju nekokrat na misel prišlo, da bi odstavila Pajka, ki je takrat vodil glavarstvo. »Tudi jaz sem šel z njimi,« je potem Katri pravil. »So me primorali.« Na stol sem se tam od zadaj nekje vsedel in ne ene besede govoril. Vganjali so strašen hrup. — Jaz pa le to pravim, da je Pajk pravičen. Ko bi se meni godilo, kakor se je godilo Pajku, grem tisti dan iz Kranja. — Pravičen mož take baže (sorte) kot Pajk, povsod službo dobi.« Kar solze so mu šle doli, ko nam je tako o Pajku pravil.

Doktor pol leta pred smrtjo jel bolehati.

Le pol leta pred smrtjo so doma opazovali in smo slišali tudi mi na Koroško, da doktor boleha.

Doktor je zelo zbolel.

Kar pa nam je Katra iz Kranja pisala, da je doktor zelo zbolel in je pristavila: da bi mu gospod kaj pomagal, ker bolan težko zasluži. Sam France ga je prosil na posodo.

Jurij mi je na to rekel: »Sedaj pa le brž doli pojdi na Kranjsko in nesi nekaj denarja seboj. Po pismih se premalo izve o bolezni,« je rekel. Jurij je sam mislil v Kranj; pa zavoljo adventa ni mogel. Zima bi ga ne bila zadrževala; četudi je bil tisto leto strašen mraz že v adventu. — Jaz sem peš hodila v Kranj in to takrat zdrava in v najboljših letih lahko.

Doktor že dva meseca ni jedel do mala nič.

Prišla sem v Kranj in izvedela, da doktor — sme se reči — dva meseca ni jedel nič. Do malega nič. Samo limonadno vodo je pil: po dnevi en bokal in po noči en bokal. Na polič sta morala biti dve limoni in veliko sladkorja. Da taka voda daje moč, je njegov doktor rekel in jo vzkazal. — To je bil doktor z leseno roko. Dr. Anton Bežek, privatni zdravnik v mestu Kranju. Ta ga je zdravil. En fleten mož je bil. Prišel je k bolnemu vsak dan. — Tudi posirjenega mleka eno žlico, ali pa dve — je doktor Bežek vzkazal. To mu ni šlo nazaj; vse drugo pa takoj.

Doktorjeva bolezen.

Naslednje je doktor pripovedoval o njegovi bolezni. Jetra ima tako bolna, da so kakor prekuhana, vsa trda. Zato želodec ne more več delati. Ko bi bil bolan le želodec, bi bilo že; toda so tudi jetra. Zdravila mu je pisal; pa niso nič pomagala.

Kako so listi o bolniku pisali.

Če so v listih o njem pisali, kakor vi (pisatelj) pravite, da vesel ni več bil, je to res. Kako more vesel biti človek, ki toliko trpi, kot je on? — Manj žalosten in toliko potrpežljivejši bo le malokedo, ki je trpel, kot je on moral trpeti. Tako slab, da ni prenesel nobenega jedila, kako bo pa tak človek vesel? — Vbit na duši, pravite, da ste o njem brali — to je malo preveč rečeno. — Če so (»Zvon«) pisali: obupan in mrtvaški je bil — pa moram kar mogoče trditi, da ni bil prav nič obupan. Boga je imel vedno pred očmi v besedi in v vsem vedenju — tak človek ni obupan. Da je bil po zunanje mrtvaški, kot ste brali, je tudi preveč rečeno. Ko sem v adventu 1848 pri njem bila, ga nisem nič mrtvaškega

videla. Izpremenjen je pa bil — zelo izpremenjen. Dolzega obraza, kar poprej ni bil. V obrazu zelo medel, pa bled — tudi rumen je postajal. Lep ni bil več. — Poprej je bil dosti bršči človek. Dovolj zavber človek je bil, ko je bil v pravih letih, malo čez trideset.

Toda boječ in cogov je bil, ko sem pri njem bila v Kranju ob njegovem godu. Boječ od nekedaj sam na sebi, kot smo vsi Ribičevi — sedaj pa še v taki bolezni: kako bi mogel biti drugačen.

Tlačile so ga tako bolnega povrh še druge skrbi, ki jih marsikateri bolnik nima. Zato sem bila velikokrat hvaležna Bogu, da sem mu na smrtni postelji v Kranju reči mogla to in drugo tolažljivo besedo, ki jo je rad sprejel. Žalostna sem bila z njim vred tudi jaz. Toda, če se tega danes spominjam, sem vesela.

Tudi zdravnik Tomaž Pirc je prišel, ki je takrat bival še v Kranju in se še le leta 1850 ali 1851 preselil v Tržič. Klical ga pa doktor ni. Za modrega so ga imeli, je pravila o Pircu Katra. Pa je ranjki naš doktor rekel: »Če bi ga človek poslušal, bi moral obupati (scagati).« »Ti si moraš izpustiti vodenico,« je doktorju naročal; »če ne, ti bo še glava postala kot en škač.« Te Pirčeve besede so doktorja bolele. Vode mu niso izpustili. Je že tako bilo, da je bilo boljše, da ne. Ljudje po Kranju so raznesli, da so jo. In doktor je rekel takrat: »Vsaj ta čas naj ne lažejo od mene, dokler živim.« — »Pa glava ni bolnemu prav nič otekla,« je rekla Katra. »Tako lep mrlič je bil,« je rekla: »Ni bil bolnemu več podoben: kakor je na zadnje črnikavorumen ležal v postelji.«

Dekan Dagarin so vedeli o tem, da Jurij s Koroškega večkrat kaj pošilja. So vprašali Katro, če ima od Jurija kaj denarja. — Jaz sem mu 24 goldinarjev prinesla, ko sem v adventu 1848 prišla v Kranj. Takrat mu je manjkalo. Naročil je pa Jurij po meni: »Poslal bom še,« reci Frencetu, »kadar bo potreboval.« In mi je pristavil: »Pa moraš vse Frencetu v roke dati: Katra je pregospodovalna.« Zato gospod Jurij ni hotel, da Katri.

V Kranju mi je pa rekla Katra: »Sem na kupivu dolžna; vsaj 4 goldinarje mi daj.« In sem jih jej dala. Doktorju pa ostalih 20 goldinarjev. — Še ta dan je potem šla nekako 11letna nečakinja Minica, Ribičeva, po štemplje. Jih je bilo doktorju treba. Katra in doktor sta jo vzela za kako majheno postrežbo k sebi v Kranj. Bila je pa poprej že tudi na Koroškem pri nas.

Katra je še enkrat in zadnjikrat pisala na Koroško: da jima je denar pošel. Na to je Jurij 30 gold. poslal. Bilo je to prav tik pred smrtjo; prav kakor za pogreb je poslal. Ta denar je Katri ostal in ga je imela, ko je doktor umrl. Vseh teh 30 gold. je Katra dala dekanu Dagarinu. Rekla nam je: »Tako prav je bilo, da sem jih imela.« Kakor, da bi bil Dagarin nekaj tirjal, če se prav spominjam.

Doktorja brat Jurij, župnik v šent Ropretu na Koroškem, bolnega podpira.

Tako je doktorju Jurij ne na enkrat, ampak vsega vkup 100 for. v bolezni izdajal. Dagarinu pa Jurij ni nič denarja za pogreb pošiljal.

Mati Jelenova na obisku.

Prav o sv. Frančišku, 3. dec. 1848 ob njegovem godu, sem bila dva ali tri dni v Kranju pri doktorju. Napravili so mu malo ofrehta pred godom zvečer.

Takrat je prišla Jelenovka. Pa ni nič mogel vstati. Ponujala mu je: »Vsake sorte pečenko imam,« je rekla. »Kar hočete, pa izberite.« Začetkoma ni hotel nič slišati. Potem si je pa puranove izbral. Pa je ni spravil doli.

Doktorja v Kranju živeči Valentin Bleiweiss bolnega obiskuje.

Tudi prav te dni ga je prišel dr. Janeza Bleiweissa oče, Valentin Bleiweiss, obiskat. Stanoval je takrat v Kranju. Ga je tudi sicer večkrat obiskal, so mi pravili.

Doktor tudi že smrtno bolan Kranjce še poučuje.

Na Francoskem so se tiste dni na volitve pripravljali. Vprašali so, ki so prišli, doktorja: »Kateri bo?« Rekel je: »Jaz mislim Cavagnaca; ne Napoleona.« Bil je pa potem Napoleon III. voljen.

Bolj kot ne je sam na to mislil, da se ne bo ozdravil. Slišal je, da so nekateri rekli v Kranju: »Se ne bo pustil prevideti.« Meni pa je rekel sam: »Le nobeden naj tega ne govori. Vse bom dejal v red in klical gospoda, ko bom videl, da mi je huje. Jaz nisem nikoli mislil, da bi se ne pustil prevideti. Le takrat sem menil, ko bi bil malo bolj slab.« Prav tako je meni govoril.

Doktor je sam poslal po dekana Dagarina, proseč previdenja.

Neki popoludan, malo pred smrtjo, je sam poslal po Dagarina. Precej dolgo tehanta vun ni bilo. Ko so iz vrat vun stopili, je Katra slišala, da je rekel: »Jutri pa ne hodite sami z zakramenti. Kapelanov eden naj pride. Jaz sem sedaj tako vse poravnal.«

Drugi dan so s konduktom prišli veliki kapelan Alojzij Košir, prav s konduktom. No, pa je prav bilo tako slovesno; da je videl ves Kranj.

Doktor je meni dejal: Če se ozdravim, pridem pomladi k vam v šent Ropret.

Meni, ko sem takrat v adventu v Kranju bila, je sam doktor rekel: »Bog ve, kako bo? Če se ozdravim, bom pomladi k vam v šent Ropret prišel. Ozdravil se pa ne bom. Bo težko kaj.« — Sem se takoj bala, da ne bo nič. Ni jedel. Če je poizkusil — čisto nobena jed v njem ni ostala. Otekel je bil tako strašno: pa le v trebuh. Nogé mu niso bile tako zelo otekle. Brat fajmošter Jurij je pa v bolezni imel noge najbolj otekle. Doktor je bil že preslabe barve. Zelo rumen je bil zavoljo jetrne bolezni. Oči še niso bile rumene; rumenkljate pa že. Postal je pozneje, so pravili, popolnoma rumen.

Doktor je bolan rad imel družbo krog sebe.

Zadnji čas, ko sem bila v Kranju, mi je doktor pravil: »Najraje vidim, da sta dva, ki prideta. Med seboj govorita in poslušam. — Le katero vmes rečem; kakošen 'ja'. — Če le eden pride, moram sam preveč govoriti in se vpeham.« Rad pa je imel družbo pri sebi, da mu celo predolgčas ni bilo. — Pa včasih ga je kedo iz družbe vprašal: »Ali bi radi ozdraveli?« »Kedo raje, kot jaz,« je vselej odgovoril.

Doktor je s postelje vun diktiral pisarju in v postelji podpisal.

Le še enega šlibarja je imel, ko sem jaz s Koroškega prišla v Kranj.

Pa iz postelje vun je diktiral pisarju. Šribar je tam zraven postelje pri mizi pisal. Je koj blizu njega, ki je ležal, imel mizo. Sem slišala, da je diktiral in sem se čudila njegovih brihtnosti v takem trpenju. Potem je pa pisar spisano dal doktorju in doktor je takoj na postelji svoje ime podpisal. Tudi ležé je pregledoval vse spise in je podpisoval. Ni nič mogel vstati. Vsak dan je nekaj ur tako diktiral. Predolgo pa ni mogel ne brati, ne diktirati. Najlože je ležal znák. Tudi, če je kedo obiskat ga prišel, je vselej tako obležal.

Doktorju 14 dni pred smrtjo ni pisar več pisal.

Štirinajst dni pred smrtjo mu pa tudi ta pisar ni več pisal.

To je bilo, da Francè ni še nobenega pravega pomanjkanja trpel. Gospod Jurij mu je bil vselej pripravljen pomagati in je pomagal. Dobri ljudje so mu bili tudi na roko. — Toda, ko bi bil še dalje bolan, bi bilo nastalo pomanjkanje. Ker doktor je ležal cela dva meseca in ni mogel zaslužiti toliko, kot bi bil sicer zaslužil. Tako mi je tudi Katra pripovedovala.

Doktorju je fužinar Ruard s Save poveril denar za tožbo. — A ob nedokončani tožbi ni hotel danega denarja nazaj.

»Ali Vam kaj manjka?« je neka Kranjica Katro vprašala. To pa zato, ker je vedela, kako bolni doktor težko dela in zavoljo tega malo zasluži. »Ne — so Ruardovi s Save dali za tožbo,« je Katra odvrnila. Imel je doktor njegovo še ne izdelano tožbo. — Katra je potem doktorju rekla: »Saj tega Ruardovega denarja nisi še zaslužil.« On njej: »Od tega pa le tiho bodi. Ruard že ve, zakaj mi je dal v naprej in da jaz potrebujem. Jaz njegovega denarja še nisem zaslužil, pa ga bom. Zato ne smeš ne ljudem, ne meni o tem govoriti.« — Fužinar Ruard je bil sila prijazen mož. Je v boleznih doktorja obiskal. To pa vem, da Ruardovi denarja za tožbo niso nič nazaj zahtevali. Sicer bi nam bila Katra kedaj povedala, ko bi bili; pa ni.

Doktor je želel previdnega in pravičnega Pajka: da bi njegov urad prevzel.

Z Ruardovo vred je doktor imel tri tožbe še ne izdelane. Zato je tako želel Pajka. Katra mu je rekla: »Zakaj prav Pajka? Saj je vsak dober.« On Katri: »Ti tega ne umeš (zastopiš). Pajk je previden in pravičen — da mi kedo drug kaj ne zmede.« Na smrtni postelji je še hotel, da se kancelija njemu odda. — Tri dni, preden je umrl, je doktor Pajka klical; toda ga ni bilo doma. Mesto Pajka je na prevzemanje prišel potem drug uradnik. — Kropit ga je pa Pajk takoj prišel, ko se je vrnil domu.

Doktor ni tožil v bolezni, je raje potrpel.

Tožil nič ni v bolezni, kot je Katra rekla. Je koj dovolj potrpel. — Tudi jaz ne ene take tožbe nisem slišala iz njegovih ust, ko sem v Kranju pri njem bila. Zdel se mi je pa kot mučenik. — Neko jutro še pred svojim godom je rekel Katri: »Nocoj sta se bolezen in pa natura tako vojskovali, da mi, rajtam, takrat ne bo hujše, ko bom vmrl.« Ležala je tisto noč Katra v njegovi sobi. Pa je vso noč ni nič klical v pomoč.

(Dalje prihodnjič.)

B E S E D N I P A B E R K I

Brček m., krhelj (Bloke).

Brôzati (bruzati), riniti; brôzati se, smukati se, vrteti se. »Kaj se tod bruzaš?« Izbrôzati se, izpodmekniti se (Bloke).

Čêl. Kdor ne more prégniti noge v kolenu, »hodi s celo nogo« (Bloke).

Cepétnik m., je človek z dolgimi in tenkimi nogami (Bloke).

Čájnav, čadast; voli so čajnavi, kadar so bolj blede od »čadinov« (Bloke).

Čôrav je »človek, ki ne vidi dobro« (Bloke).

Débel. »Ali si débel, da ne razumeš tega« (Bloke). »V trdo débel«, jako debel sneg (Bloke).

Eden. »V énega zvonik«, kadar »vabi« (Bloke).

Glémav, len. **Glemávec,** lenuh (Bloke).

Izpodmoláto pogledati, izpod čela, pisano, osato, sivo pogledati koga (Bloke).

Kaj. »Od čezâ, od čéza boš živel?« (Bloke).

Kolénčast je človek, ki ima na znotraj upognjena kolena. Tak človek hodi »kolenčasto« in se kreše s koleni (Bloke).

Kolkâ je človek z močnimi kolki (Bloke).

Kolo na koš pri mlinu ali žagi, ki ima na vretenu pritrjene dolge in široke lopate (Bloke).

Kraj. Nemško: »fort mit ihm, nieder mit ihm, weg mit ihm« je slovensko: v kraj, v stran ali stran z njim, ne pa »dol z njim«, tudi ne »proč z njim« (Breznik: Pravopis, 44), (Bloke).

Križ, desetletje. »V tistem križu smo popravili šolo.«

Kržévščina je trava po logeh. Pravijo ji tudi ložnina (Bloke).

Náhod m., navadno pl. nahódi, ovsena slama za v čevlje: »Imaš li mokre nahóde, da te zebe?« (Bloke). (Pa jim pravimo po nepotrebnem: vložki!)

Nakúhljiv. Kar pri kuhanju naraste, je nakúhljivo.

Nátik, nátika m., nátič (Bloke).

Obôjka f., kar se ovije krog bose noge (Bloke).

Odpřt, bister: »ta otrok je odprte glave« (Bloke).

Okožuháti, ogoljufati, oslepariti (Bloke).

Oplaz m. »Oplaz narediti«, napak napraviti (Bloke).

Ozek. »Ozko sem imel«, bil sem v stiski (Bloke).

Podkítnik m., glavnik za pod kite (Bloke).

Podvrâten, razvrâten, golovraten, dekoltiran. »Saj nisem tako podvratna!« (Bloke).

Potíšati, ponehati. »Burja je potíšala« (Bloke).

Prédeneč m., epaulette, »naramnica« (Bloke).

Prezólknjen je kruh, ki se nitkasto vleče (Bloke).

Prikréniti, »okreniti«, otrdétí, otrpniti (Bloke).

Prôsnica (prûsnica), neka užitna goba bledorumene barve, ki raste majnika meseca; Bločanom najljubša goba (Bloke).

Prôsnik (prûsnik), mavrah *Tricholoma gambosum* Fr., istotako bledorumene barve (Borovnica).

Razvíden, razumen (Bloke).

Zagôzda f., »babja zagôzda«, ženskar, habjak (Bloke).

Zajka f. Njive zadaj za vasjo so Zajke. Primeri Pleteršnik II. 837: zaje (Veliki vrh-Bloke).

Zapřt, »zima je zapřta«, ni razhodna (Bloke).

Zbobnéti, strohnéti. »Vsi trami so zbobnéli« (Bloke).

Zmójeno pogledati, belo, zmešano pogledati (Bloke).

Zvréti, sklopiti, speti. »Vozovi so razvrti (raztáknjeni), vozovi so zvréti (stáknjeni) (Bloke). J. S.

NOVE KNJIGE

André Gide: Ozka vrata. Prevedel Božo Vodušek. Leposlovna knjižnica Jugoslovanske knjižarne. 1931. Str. 165. — Ta roman francoskega pisatelja Gidea bo spregovoril le nekaterim ljudem, le nadpovprečnim, sprejemljivim dušam višje duhovne izobrazbe, le takim, ki morejo dojemati komaj vidne in opazne skrivnosti in nihanja v duševnem življenju človekovem. Za večino pa bo ta roman prenežen, preveč v duhovno območje postavljen, da bi mogla iti povprečna večina za njim. — »Nič, kar ni Bog, ne more izpolniti mojega pričakovanja,« pravi Abissa, ki je središče romana. Iskreno ljubi Jerôma, a še bolj jo privlači Bog s svojo ljubeznijo, zato se odpove človeški ljubezni in se popolnoma vtopi v božji, ki edina »more izpolniti njeno pričakovanje«. Tako je Bog zmagal nad človekom. Ta religiozni problem, ki pride v konflikt z erotičnim, je tako dvorezen, da ljudem povprečne večine ne bo dojemljiv in jih bo pustil hladne ali jih odbil. — Prevod je dovršen in kakor ulit. Delo, pisano v jeziku s tisočletnim razvojem, je v slovenski besedi dobilo točnega odraza. S. V.

Aleksej Remizov: Na sinjem polju. Prevel Miran Jarc. Jugoslovanska knjižarna v Ljubljani 1931. Strani 220. — »Povest od zibelke do praga življenja« — tako pisatelj sam v predgovoru za slovenski prevod knjige označuje to povest. Knjiga je čudovito nežen odraz tihega in pokojnega življenja ruske vasi in ruskega plemiškega dvorca iz časov pred veliko vojno. V tej idilični okolici nastaja in se oblikuje življenje Olge, te čudaške deklice, te zagonetne ženske, ki polagoma, pa tako po svoje spoznava svet in postaja človek. Za ljudi, ki iščejo v knjigah silnih dogodkov, pretresujočih usod in divjih razpletov, ta povest ni. Je pa za vse tiste, v današnjem času skoraj »nesodobne« in nekam starinski od »moderne« sveta odmaknjene ljudi, ki iščejo v življenju srca in duha. Vsa povest, ki je prepletena s spomini na stare ljudske vraže in bajke, na bogate zaklade ruske narodne poezije, je kakor slika starega mojstra, enega izmed tistih zlahtnih slikarjev minulih stoletij, ki so tako dovršeno znali prikazovati tihožitja. Po svoji idiličnosti spominja ta knjiga na najboljša ruska imena: spomniš se na Dostojevskega Selo Stepančikovo, na idilično plemiško gnezdo Oblomovih, na popise patriarhalnega življenja plemenitašev Turgenjeva, pa na Puškina in še na marsikaterega. Ne le mojstrski popis bogatega Olginega notranjega doživljanja, morda še bolj bo plemenito nežna podoba življenja stare »svete« Rusije obvladala dojemljivega bravca. — Vsem resnim in za notranjo lepoto dostopnim ljudem se povest sama priporoča. Obogatila jih bo. — Jarčev prevod je prav gladek, samo beseda zazveni ponekod neživo in slovstveno. l. a.

Joža Lovrenčič: Tiho življenje. Risbe od B. Jakca. Izdala Mladinska Matica v Ljubljani. 1931. Str. 87. — »Tiho življenje« je zbirka legend o Mariji in svetnikih, ki jih je vzel pisatelj dve iz primorskega in štiri iz gorenjskega narodnega zaklada ali pa jih je spisal sam. Namenjene so v prvi vrsti mladini, bodo pa gotovo bolj dostopne odraslim radi visokega literarnega jezika, v katerem so pisane, in radi arhaične kronistične pobarvanosti (n. pr. latinski, grški citati),

v katere je pisatelj legende odel. Te stvari bodo otroka begale, vendar pa bo knjiga vprav njemu tudi spregovorila svojo lepo in plemenito besedo. Pisatelj pripoveduje v lepem, nekoliko knjižnem jeziku, ima neprisiljeno in plemenito tendenco, ki nikjer ne moti, motijo pa pisateljeve osebne misli in razumski vrinki, ki jih je več med gladkim tokom pripovedovanja. Te vrinjene misli in osebna podčrtavanja trgajo gladki tok pripovedovanja in kalijo pesem legend. Jakčeve risbe so izborne, a nekatere se zdé, kakor da niso še izdelane. Knjiga je prav lepa in topla, rekel bi, družinska knjiga, ki diha prisrčnost tihega življenja. S. V.

Earl Derr Biggers: Kitajčeva papiga. Ljudska knjižnica Jugoslovanske knjižarne. Ljubljana, 1932. Str. 195. — So knjige, ki ti govorijo v dušo in globino, in so druge, ki so ti v razvedrilo in odpočitek. Tudi tih zadnjih smo potrebni. Zato moremo biti »Kitajčeve papige« prav veseli. Je to lepa in zanimiva detektivska povest, polna napetosti, skrivnosti in zank, zapletov in razpletov. Tudi prevod je zelo lep in gladek. Zato bo knjiga kot lepo razvedrilo in dobro čtivo našla topel sprejem. S. V.

Stare angleške pesmi. Prevel Griša Koritnik. 1931. Samozaložba. Tiskarna »Slovenija« v Ljubljani. — Prevajavec pesnik Griša v uvodu obrazloži narodno škotsko pesem in njeno zgodovino. Za tem sledi prevod 26 narodnih pesmi, ki so izrazito škotske, pa vendarle občečloveške kot menda vsaka narodna. Ker je v njih polno bajnega, junaškega, klateškega, vse povezano v silne dogodivščine, zajamejo bravca s snovjo, da bere in bere. Prevoda ne moremo primerjati z izvornikom, v koliko je vestna prepesnitev, a res je, da mnogo kitic zveni zares narodno in verzi tekó v dobrem ritmu. Marsikaj je pa le še ostalo okornega, tudi taka banalnost, kot je rečenica »urnih krač«, mu je ušla v prevod. Priznamo težko delo in marsikdo bo užival ob tej lepoti davnine. R. C.

Vodnik po Mariboru. Ljubljana, 1932. Str. 384. Uredil in založil Reform Reklam Bureau Guido Zupan. Cena 20 Din. — Ni to navaden »vodnik«, kakor jih imajo veliki narodi na kupe, ampak izvrsten, zanimiv in cenen pripomoček za spoznavanje naše zemlje. Kakor tujcem jo odkriva tudi nam, ki tako malo poznamo svojo preteklost. Zgodovinski, narodopisni in zemljepisni del je napisal neumorni zgodovinar prof. Fr. Baš. V preglednih, zgoščenih in živahno pisanih razpravah uvaja prof. Baš čitatelja v zgodovino Slovenskega Štajerskega, v preteklost Maribora in nam opisuje pomen Maribora v politični zgodovini, zgodovini slovenske književnosti, v znanosti, slikarstvu, kiparstvu in glasbi. Seznanja nas z nastankom in razvojem mariborskega gledališča, z društvenim življenjem, z občinsko politiko in s sedanjo zunanostjo Maribora z najrazličnejših stališč. Pri tem poudarja pomen Cerkve za probujanje slovenske zavesti in dviganja blagostanja. Vsako poglavje zaključuje z življenjepisi znamenitih in zaslužnih mož na dotičnem področju. Škoda, da manjkajo življenjepisi nekaterih najznamenitejših mož, kakor n. pr. dr. Verstovška, dr. Rosine in dr. Korošca. Mnogo manj važnih osebnosti, zlasti politikov, je opisanih preveč podrobno. Med književniki v širšem pomenu se pomotoma ome-

nja dr. Fr. Vatovec, ne pa n. pr. eden izmed najboljših pisateljev glede metodike prof. A. Vales. V svoji skromnosti ne bi smel prof. Baš zamolčati svojega imena. V poglavju o društvenem življenju bi trebalo omeniti, da se je vršil v Mariboru prvi orlovski tabor po vojni l. 1920, ki je zanesel orlovsko misel tudi med Hrvatce. Na 12 straneh opozarja »Vodnik« tudi na Celje, na 11 straneh pa še na Ljubljano. Praktični del je skrbno sestavil Božidar Gajšek. Tudi reklamni del je okusen in v marsičem nazorno dopolnjuje razprave. Knjigo krasi mnogo posrečenih slik. »Vodnika« najtopleje priporočamo.

J. Šedivý.

Dr. C. Potočnik: Dobri Pastir. Premišljevanja o nadzemskih stvareh nas držé v večnem stiku z Bogom. Povsod ga vidimo, čutimo, doživljamo. Kakor drobni otroci smo. In bojimo se ga, ker premislimo vse njegovo veličastvo, kolikor ga človek premisliti more. In vemo, kaj pomeni, žaliti to Svetost, to Usmljenje, to Ljubezen... In ko smo že dolgo premišljevali, se nam Bog približa. Stopi na zemljo: z nami živi, se veseli in trpi. Naš brat je... Pomaga nam orati, sejati, pisati. Zakaj vsako delo, ki je začeto in nadaljevano v misli na Boga, je — molitev... Slovencem je dal resno in ljubečo knjigo premišljevanj o Jezusovem in našem življenju semeniški spiritual dr. Ciril Potočnik z »Dobrim Pastirjem«. To je knjiga (prav za prav so tri knjige; prva in druga sta izšli leta 1929 in 1930), ki bosta segla po njej duhovnik in pobožen lajik z isto silo. Vsaka beseda te pridrži, da misliš in misliš. In če si odšel s Kristusovega doma, se boš vrnil. Ne boš se mogel ustavljati. Knjiga ljubeče vabi. Knjiga je premoljena, kot pisatelj sam izpove v uvodu. Zato gre tako v človeka. Obravnava vse lepe in nelepe strani v nas: o vztrajni in zaupni molitvi, o trpljenju in žrtvah, o volji, o pravi notranji pobožnosti, o nehvaležnosti, napuhu, obrekljivosti... Pa kdo bi dopovedal! Čitaj! — Danes ljudi ne bo več vzdržala molitev, ki so jo podedovali od starih pa jo mehanično izročajo svojim potomcem. Danes je treba strašnega notranjega prepričanja, ki je vzraslo s teboj kakor kosti. In to dobiš s premišljevanjem. Zato knjigo »Dobri Pastir« od srca pozdravljam.

—o—

Dr. Alojzij Odar: Govori pri duhovnih vajah. 1931. Misijonska tiskarna, Domžale-Groblje. Strani 124. — Avtor je izdal svojih enajst govorov, ki jih je govoril pri duhovnih vajah za učiteljice in uradnice. Za uvod — Odkod in kam? — Skrivnost krivice — Določeno je človeku enkrat umreti, po smrti pa je sodba — Strašno pogubljenje — Križ na Golgoti — Spoved — teh sedem govorov je namenjenih predvsem preosnovi in preokretu preteklega življenja; zadnji štirje o molitvi, ljubezni, Mariji in Evharistiji merijo bolj na načrt za prihodnje življenje. Govori so odlični. Odlikuje jih globina, so kaj živahni, stvarni in bogoslovno kar najtočnejši. Beseda je jasna, ne pretežka, dasi polna vsebine. Knjige smo z vso pravico veselili v polni meri. Najboljšo sodbo ji sodijo pač udeleženske same s svojo željo po natisku teh govorov. »Natisnjeni so le na željo gospodičen, ki so se teh duhovnih vaj udeležile« (str. 4). Škoda bi bilo, ako bi bili ostali ti govori nenatisnjeni; saj klenega zrnja nam tako treba.

Z.

S. Deodata Kump: Naši gostje — kako jim strežemo. Izdala Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani.

Knjiga obsega 64 strani besedila v večjem formatu in 66 slik na najfinejšem umetniškem papirju. — Knjiga mora razveseliti in navdušiti ne le tiste, ki se po poklicu bavijo s strežbo pri mizi, t. j. gospodinjske pomočnice, natakarice in natakarje, marveč zlasti še gospodinje, ki morajo urejati in nadzirati, dostikrat tudi same voditi potek družinskih obedov. Strežba pri mizi je umetnost zase in ni lahko se je naučiti. Največja zasluga pisateljice je, da je umela podati vso snov v zgoščeni, pregledni in priročni obliki tako, da je vsakomur zlahkaumljiva, pa tudi da je kljub kratkemu besedilu navedla in obrazložila do pičice vse, kar je važnega in pomembnega za strežbo pri mizi. Glede namena svoje knjige pravi pisateljica tole: »Glavni namen te knjige je, podati našim mladim gospodinjam neka navodila za strežbo pri mizi, tako za vsakdanje življenje kakor tudi za izredne prilike. Obenem pa želi v naših ljudeh vsaj nekoliko učvrstiti smisel za lepoto, udobnost in napredek v domači hiši; hkrati pa tudi smisel za gojitev vljudne družabnosti v domačem krogu, kakor tudi v krogu dobrih prijateljev in znancev.« Knjiga je razdeljena na tri dele: Splošni del, posebni del in pa slike. V splošnem delu obravnava vse, kar je treba vedeti o obednici, mizi, namiznem perilu, namizni posodi, namiznem priboru, stekleni namizni posodi in krašenju miz. V posebnem delu obravnava pisateljica poglavja: o pogrinjnanju mize, o strežbi pri zajtrku, pri mali južini (malici, predjužniku), pri obedu (kosilu), popoldanski južini, večerji, routu. Posebej razpravlja o strežbi pri mizi sploh in o razvrstitvi prostorov pri mizi. Tretji del knjige vsebuje prekrasne fotografske posnetke posode, jedilnega orodja in vseh drugih, pri strežbi potrebnih predmetov. Kako treba pogriniti mizo, kako razvrstiti stole itd. Knjiga je res lepa, potrebna — za vsako gospodinjico, kuharico, krčmo nepogrešljiva.

Urbanus: Knjiga o lepem vedenju. Tretja, zelo pomnožena in izpopolnjena izdaja. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. 1932. Strani 388. — Marsikdo bi si mislil: Čemu pa to? Vedem se kakor hočem. Mar so mi mestne sitnosti in oblizanosti! Ni tako. Lepo vedenje ni prav za prav nič drugega, kakor lepo sožitje z drugimi ljudmi. Lepo vedenje je izraz lepega, dobrega srca. Dobiš čisto preprostega človeka, ki bo res morda nekoliko neokreten — pa ti bo vse tako izpeljal, da takoj uvidiš: ta človek je dober, je plemenit. Nasprotno pa hitro spoznaš siroveža, ki je morda iz mesta, ki je oblečen po najnovejši modi — pa vse nič ne zaleže: sirov je, odvraten, ogiba se ga in bežiš od njegove družbe. Torej: lepo vedenje je tisti način sožitja z drugimi ljudmi, da jim nisi v spotiko, nadlogo, žalitev, v posmeh in nápotu. — Urbanusova knjiga je res vredna, da bi si jo vsak privoščil in prebral. Saj res govori tudi o čisto navadnih vsakdanjostih: kako ljudi pozdravi, če jih srečaš, kako se vedi pri obedu, kako bodi vljuden itd. So v knjigi še druge reči: Povabljen si za botra. Kaj sedaj? Vse ti pove ta knjiga. Pove ti o svatbi, o snubcih, o poroki, o cerkvi. Pripoveduje ti tudi, kako potuj, da nisi v nesrečo vsem, ki se vozijo s teboj v istem oddelku. Skratka: knjiga je potrebna za vse. Ko bi tako knjigo doma starši večkrat z družino vred predelali, morda bi mnogo resničnih sirovosti izginilo.

R. C.

Blagoslovitev novega trnovskega mostu v Ljubljani dne 26. junija 1932.

N A Š E S L I K E

Novi trnovski most v Ljubljani. Izmed vseh mostov, kar jih je ljubljanska mestna občina lani zgradila, je trnovski gotovo najlepši. V mogočnem loku vodi preko Gradašnice proti trnovski cerkvi. Most je iz betona, ob straneh obložen z lepim podpeškim apnencem. Iz istega kamna so štiri nizke piramide, ki stojé ob koncih obeh ograj, ki sta iz umetnega kamna. Sredi spodnje ograje stoji vitek obelisk, ki nosi troje svetilk, njemu nasproti je pa postavljen kip sv. Janeza Krstnika, trnovskega cerkvenega patrona. Soha je izklesana iz podpeškega kamna in je zaradi vremenskih vplivov bolj grobo obdelana. Kip je zelo posrečeno, čisto izvorno umetniško delo akad. kiparja Nika Pirnata in predstavlja svetega puščavnika kot pridigarja in oznanjevalca Kristusa. Most, na katerem se lok, ograji in kameniti okras družijo s svetnikovo soho v nenavadno slikovito skupnost, je mojstrsko, res iz žive ljubezni do domačega kraja zraslo delo arhitekta **Jožeta Plečnika**. Most je najširši (20 m) v Ljubljani. Umetnik je hotel z njim povečati trg pred trnovsko cerkvijo in zato zamislil most takó, da tvori s cerkvijo in trgom pred njo ubrano celoto.

† **Joža Gorjup.** O tem prerano umrlem darovitem slikarju in kiparju je Mladika nedavno poročala. Danes objavljamo dva kiparska osnutka. »Tiha melodijska« je iz njegovih prvih let, ko je še studiral kiparstvo na zagrebški umetnostni akademiji. Je še precej vplivano po učiteljih, pa vendar že kaže prve zarodke svojstvenega kiparjevega značaja, ki mu je nežen in vase poglubljeni notranji izraz poslednji cilj. »Prerok« je kesnejše delo, nastalo menda v času, ko je tvorec nadaljeval svojo umetnostno izobrazbo v Florenci. V tem osnutku je pa že vidna težnja po mogočnosti in široka zunanja kretanja, ki naj izraža notranjo silovitost. Michelangelov vpliv (morda tudi spomini na Meštrovića) je precej opazen. — Šele zdaj, ko Gorjupa ni več med živimi, se pokaže njegov talent v pravi luči.

Mara Kraljeva. Tudi to ljubeznivo slikarico naši bravci že dobro poznajo. Motiv »Desetnice« je Mara obdelala že na docela drugačen način in smo sliko lani reproducirali. Današnja podoba je zanimiva po navpični

zgradbi prizora in je po uspelo podanem nežno otožnem nastrojenju prav značilna zanjo. — Drugačen je »Portrait soproga«, izredno točno in slično naslikana, skoraj malce hudomušno resnična podoba slikaričinega moža, slikarja in kiparja Toneta Kralja, ki ga poznajo naši bravci po njegovih velikopoteznih cerkvenih slikarskih kompozicijah.

Ivan Kos: **Tihožitje.** Lani smo objavili več reprodukcij po delih tega mladega mariborskega slikarja. Predstavile so nam ga kot sposobnega pokrajinarja, solidnega portretista in dobrega grafika. Današnja slika — tihožitje z vrčem in oranžami — nam ga kaže,

da je tudi v tej panogi doma. Po načinu slikanja bi bilo to delo uvrstiti v strujo tako imenovane »nove stvarnosti«, ki je pred nekaj leti zavladovala v evropskem slikarstvu. V kratkem je bistvena značilnost tega slikarskega načina v tem, da umetnik noče podati le svoje trenutne, vidne predstave predmeta, odvisne od slučajnega razpoloženja in slučajne okolice, luči itd., niti ne notranjega izraza in globljega pomena predmeta, temveč njega samega, takega, kakor zares je, torej čimbolj resničnega, čimbolj prirodnega. Odtod tudi stremljenje za čim popolnejšo telesnostjo.

P O K R O G L I Z E M L J I

Največje ljudsko kopališče sveta ima mesto Berlin. Imenuje se Stadtbad-Mitte. Zgradba je velikanska in se nahaja v revnejšem mestnem okraju; hoče pač vsem slojem nuditi priliko, da za mal denar ne gujejo zdravje in snago. Glavno plavalnišče je 60 m dolgo in 22 m široko, ima torej nad 1300 m² površine. Voda se menjava do petkrat na dan in se vselej razkuži. Vstopnica ne velja samo za glavno kadunjo, ampak tudi za kopeli z naravnim in umetnim soncem, in stane 9 Din. Izprašani učitelji poučujejo v plavanju. V stavbi je mnogo krasnih kabin, telovadnic, zdravstvenih in turških kopeli, tudi brivec in telovadni učitelj sta takoj na voljo.

Zaželeno ruda. Navadno ljudje ob vsakem času odkrijejo stvari, ki jih prav tedaj potrebujejo. Naš čas gradi letala. Kovinski deli letal morajo biti čvrsti in lahki. Primerna kovina za to je lithium, litij. Je lahek tako, da plava na vodi kakor les. A bil je doslej tako drag, da je tona litija stala nad dva milijona dinarjev, torej 1 kg nad 2000 dinarjev. Posrečilo pa se je sestaviti zlitine z litijem, ki so trdne kot jeklo in lahke kot litij sam. Zdaj pa sporočajo svetu še drugo veselo novico, da so pri Marienthalu v Južni Afriki odkrili bogata najdišča litija, ki bodo več let dajala po tisoče ton litijeve rude.

Severni jelen na železniški progi. V severni Skandinaviji in Finski pasejo svoje črede severnih jelenov Lapi, Laponci, ali kakor se sami imenujejo: Samelati (barjani). Živali prihajajo poleti iz gozdov, ki

so jim pozimi nudili krov in živež, v doline in se pasejo po lepih dolinah. Železničarjem pa napravljajo veliko preglavic. Železnica vozi z Lapskega rudo, a tolikokrat zavozí v čredo jelenov, da jih je samo lansko poletje povozila 1021. Strojvodja mora pogostoma vlak ustavljati, uslužbenci izstopajo in zganjajo živali s proge, jeleni pa jih mirno in milo gledajo, češ: kaj nam neki hočete, saj se samo pasemo. Zdirjajo torej nekoliko dalje in se zopet postavijo — kam? Na progo! Največ nesreč se zato zgodi ponoči. Švedske železnice so morale samo lani plačati za povožene jelene 40.000 švedskih kron ali 600.000 Din.

Himalaja pred porazom. Prve dni lanskega junija je Dührenfurthova znanstvena ekspedicija iz Nemčije priplezala na 8100 m visoki vrh Himalaje, ki se imenuje Jonsong Peak (Džonseng Pik). Odpravo je vodil profesor Dührenfurth sam. Sestavljena je bila iz zastopnikov petih držav: Nemčije, Anglije, Švice, Avstrije in Italije. V Bombay so dospeli 8. marca, v Delhi 15. marca. Vladi Indije in Sikkima sta jima šli zelo na roko. Dne 30. maja so začeli postavljati tabore, dne 3. junija pa so poskusili prvi naskok na vrh in dosegli so ga vkljub viharjem in treskanju. Prva sta prišla na vrh Herrlein in Schneider, čez pet dni pa še Dührenfurth, Kurz, Wieland in Smythe. Smythe se je nameraval prav letošnje poletje povzpeti tudi na vrh Kančindžinge, pa so bile ovire prevelike. Tako je torej višina 8400 m, ki sta jo v Mavnt Everestu dosegla pred leti Mallory in Irvine pa zato tudi izgubila življenje, še vedno rekordna višina, do katere se je sploh kdaj dvignil človek v gorah.

Okusa nima slabega. V Južni Afriki so kače, ki so jim kurja jajca največja slaščica in mora farmar (kmet) zelo paziti, da prehití spretne tatice. Neka rumena, poldrug meter dolga kača je pa slabo nalletela. Priplazila se je potihem na kmetijo, pogoltnila vsa jajca, kar jih je bilo v gnezdu, in jo odkurila. Kmet pa, ne bodi len, za njo in jo ubije. Ko jo razpara, se pa vsa jajca docela nepokvarjena pritrkljajo na dan. — Drugje se je zgodilo tole. Kmet zasliši vik in krik z njive in že priteče hlapec ter mu pove, da je oral, pa je prilezla grozna kača in ga pregnala. Kmet vzame puško in odide na njivo. In kaj zapazi? Okoli kolesa pri plužnah se ovija kača, glavo ima pa položeno na plužne. Bil je grozni piton. Ko vole odpregajo, jih grdo gleda in strupeno sika. Nato jo kmet ustrelí. Ko ji tri metre dolgi trup preparajo, pa najdejo v njem doraslega šakala.

Najvišje gore na zemlji. Z najvišjo vzpetino na zemlji se ponaša Azija, njen ponos je vrh Čomolungma (Mavnt Everest) v Himalaji, 8882 m nad morjem. (Če ji darežljivo dodamo še 6 m, bodo njeno višino izražale štiri osmice.) Ostale celine so za Azijo res zaostale, samo Južna Amerika se ji sme približati kot vrstnica, kajti njen vrh Akonkagua v južnih Andah ima 7035 m. Dasi se drugi vrhovi na zemlji pred njima lahko skrijejo, so pa v svoji okolici vendar kralji: v Severni Ameriki na Aljaski Mavnt Mek Kinle 6240 m, v osrednji Afriki Kilimandžaro 5893 m, v Avstraliji na Novi Gvineji Mavnt Viktorija 5100 m, v Evropi Mont Blank 4810 m, v Oceaniji na Havajskih otokih Mavna Kea 4210 m, v Avstraliji na celini Mavnt Koščjuško 2234 m (imenovana po poljskem junaku Tadeju K.). Pred Triglavom (2865 m) pa zato vendarle ne bomo izgubili spoštovanja, ker je naš in tako lep.

MILIDIKI DRUŽINA

POTEM STOPI NA POT...

Pregovor pravi: »Če vržeš 'naturó' skozi vrata, se vrne skozi okno nazaj.« To »naturó« prineseš že s seboj na svet. Ni samo tvoja, tudi podedovana je in je značaj rodbine, ki seže z nekaj spremembami bogve kako daleč nazaj. Nisi čisto po očetu, ne čisto po materi; lahko pa je, da imaš pretežno večino dediščine po enem ali drugem. Lahko je, da imaš od vsakega polovico lastnosti, lahko pa tvoje podedovane lastnosti segajo precèj nazaj v rodove istega pokolenja. Nekaj pa je vedno bistveno tvojega. Vendar pa gre skrivnostna nit nature (sorodstva), ki se ne pretrga in ne utajiš, da si tega in tega rodu. Lahko je, da se značaj rodu zboljša, poplemeniti z novimi združenji, porokami, zakoni; lahko se to zgodi samo ob sebi, lahko pa se v obeh primerih poslabša.

Zato ni zadosti, da stopiš v zakon samo iz čuvstev, treba je tudi r a z u m a. Treba je, da si staviš nešteto vprašanj, in treba je, da takrat ne misliš samo nase, ampak v prvi vrsti na z a r o d, na o t r o k e. Če nisi sposoben takrat presojsati svoje ljubezni, svoje izvoljenke — izvoljenca, ozri se na njegovo rodbino. Tam boš laže videla vrline ali napake, ki postanejo kesneje zate in za vso novo rodbino lahko usodne, ali pa ti bodo služile v dobro. Ni treba, da sta si bodoča zakonca po srcu in duši kar enaka, treba je le, da vsebuje vsak zase več kreposti kakor zla. Zakaj le zlo uničuje. Krepost pa, četudi je različna, ostane krepost in služi v dobro. Kako nápak pa je, če živiš misli, da svojega druga po poroki preoblikuješ po svoje! Pomni, da glavna nit rodbine gre z njim! Zakaj, kri zahteva svoje, »kri ni voda«. In navadno se zgodi, da se pri sklepanju zakonov nikoli ne misli na sorodstvo, na družino, iz katere izvirata. Stari kmetje in kmetice so branili hčeram in sinovom: »Nikar tega in te k nam. Poglej zlahto, ki je taka in taka!« Skušnja jih je učila, iz nje modrost življenja. — Sedaj pa vidiš samo svojo ljubezen. Če je pa ljubezen samo čuvstvo, samo razpoloženje brez misli, brez preudarka, brez sodelovanja razuma, potem nastane v zakonu kaj kmalu praznота, nad katero obupavaš. Ostane pa vse drugo, težko, kar je zares, vse realno, česar ni moči prenarediti ali odstraniti. Nato sledi — ločitev. Kaj je ločitev? Zdi se, da je samo en odgovor na to, in ta je: S r a m o t a. Čeprav je danes ločitev dnevna prikazen, čeprav je ločitev danes tako rekoč v modi in je moda tista privlačna sila, ki te pritegne brez vprašanj v svoj val. Ni čuda to za današnji čas, ki kar drevi za vsem, kar je nenravno, kar ni krepostno, kar ni notranje. Sramota je v tem, da je ločitev znak dveh nevezgosenih, neobzrdanih, nekrepostnih ljudi, ki hočeta živeti samo sebi. Zakaj v zakon spadajo tudi otroci. In pri ločitvi zakonov ne moreš otrok zanikati. Kako jih razpredeliš? Da grajaš mater, da grajaš očeta, da čakaš pravične

sodbe otrok? In kaj jim koristi ta pravičnost? Razdvojenost, nemir in vse drugo, kar sega v tako rodbino in med otroke, je umor nečesa, ki nima telesa, ampak je vendar zločin. Zato ni, da bi stregli samo svojemu telesu in svojim marnjam. Treba je, da vzdržiš, kar si si naložil, in nosiš častno, pa naj bo težko ali lahko, gre le za to, da si močan. Močan pa je tisti, ki zna pričeto življenje urediti tako, da vzdrži, in ne tisti, ki zapušča šestero nepreskrbljenih otrok, ki so bistvo zakonskega življenja in življenja sploh. Tak človek, ki je zavrgel svojo kri, je zavrgel sebe, svoje življenje; tak človek je duševno propadel. In če se tak človek, naj je to mož ali žena, vrine v rodbino, ki ima tradicijo — dediščino — poštenosti, značajnosti, treznosti, vernosti, delavnosti, ruši čast rodbine, dela mučen položaj vsemu sorodstvu. Vse sorodstvo namreč občuti na svojem častnem imenu madež, na slovesu, ki jim je bil čist in varovan kot svetinja. Zato ni prav, če rečeš, ko se poročiš, da ni nikomur mar, s kom se poročiš. Dolžan si odgovornosti svojega druga ne le sebi in otrokom, temveč vsemu sorodstvu. Tudi če ostaneš sam, sama, neporočen, ne smeš živeti sramotno, nizko kot izgubljenec; zakaj odgovoren nisi le svoji časti, saj blatiš in ubijaš ugled vsem svojim sorodnikom.

Zato smo dolžni zaradi sebe, zaradi sorodstva in vse splošne družbe, da pošteno vzdržimo tam, kamor nas je življenje postavilo. Kljub križem, teži in bremenom. Seveda, za tako vzdržanje pa mora biti človek vzgojen. Vzgoja je tisto, kar dá človeku ono moč (da božje, nadnaravne pomoči ne omenjam), ki dediščino slabosti vsaj odrine, če je ne more zmagati in streti. Nimamo izgovora, da nas niso vzgojevali ne vzgojili; saj prideš kaj kmalu do pojmovanja, kaj je lepo in kaj ni lepo, kaj je dobro in kaj je slabo itd. Ko pojmuješ to, lahko pričneš sam s svojo vzgojo, in to je glavno. Ker tisto, kar si sam pridobiš z delom, s težkim, poštenim delom, znaš ceniti vse drugače kakor tisto, kar ti pride samo po sebi — podarjeno. Saj rečemo: »Kakor dobljeno, tako izgubljeno.« Velike vrednosti je vzgoja, ki si jo dobil, pridobil od kogarkoli na kakršenkoli način, toda neprecenljive vrednosti pa je samovzgoja.

Vsak človek se pogleda v ogledalo vsaj enkrat na teden, če ne po večkrat na dan. Niti na misel pa mu ne pride, da bi pogledal vase in presojal sebe vsaj na tak način, kakor presoja svoje znance ob vsaki priliki. Dobro bi bilo, da bi se oštel prav s takim pogledom in prepričanjem, kakor to dela pri drugih.

Saj uganjamo vsakovrstne sporte. Res je zdaj čas sporta. Ali sport vseh sportov je le telovadba duha. Lepo je videti prožno, lepo, močno telo. Ali kako vse drugače, občudovanja vredno je biti močan in izvežban, hiter v duhu! Ni prav, da bi gojil samo eno, a drugo pozabljal. In čeprav je zdaj čas sporta, smo vendar toliko kulturni in je šlo mimo nas toliko različnih časov, dob, da vemo, da je moč duha prvo. Saj ti duša izoblikuje življenje, nikoli pa ne obratno! Če dušo zanemariš in gojiš samo telo, ne boš tisti, ki bo ustvarjal s svojim delom. Tisti boš, ki bo morda s pridom ponavljal tisto, kar so drugi ustvarjali. Saj je tudi tisti, ki je ustvaril sport, delal notranje in zunanje — sedanji sportniki redno ne ustvarjajo več, ampak »sportujejo« brez misli. To je, brez vprašanj in brez

odgovorov. In to je zlo! Dokler vprašuješ, je v tebi gibanje duha; še bolje je, če odgovarjaš, še bolje, če je v tebi vzbujen duh presojanja. Če pa ti delaš brez misli to, kar se dela vobče, nisi vreden več kakor navaden stroj, ki propade, če ni nikogar, ki bi ga popravljajal.

Saj gojiš lahko sport za osveženje duha in telesa, s tem pridobivaš; če pa neguješ sport, zanikaš pa vse drugo, potem si jetnik sporta, tistega sporta, ki je zavel v moderni dobi. To je pač val, to je moda, to je čas, ki pritegne za seboj vse, kar ni samoniklo. Le dvoje je mogoče, ali gremo za onimi, ki ustvarjajo, ali za onimi, ki se podreajo.

Saj pravimo: ta je rojen gospodar in ta je rojen hlapec. In rečemo, da je slovenski narod hlapec. Vse to rečemo. In nam je grenko in nas je sram. In vendar ni pot od hlapca do gospodarja nekaj nemogočega. Saj je postalo že tudi v slovenskem narodu nešteto hlapcev gospodarjev, in to celó dobrih, najboljših gospodarjev. Gre za to potem, da rodbina tega gospodarja ne zabrede spet nazaj v hlapčevstvo, temveč gre v zanosu dalje, da hoče biti in ne podleči. In da bi vsi posamezniki stremeli zase za tem, bi se dvignila iz naše celokupnosti moč duha, sila, ki je ne moreš streti, ne odvzeti in to je gospodstvo. Biti gospodar, biti gospod, pa naj bo delavec, obrtnik, kmet ali uradnik, se pravi, biti urejen na zunaj in znotraj, to se pravi, biti močan, znati vzdržati, to se pravi, biti prav vzgojen!

Ni glavno, da tekmuješ v rokoborbi, glavno je, da tekmuješ z duhom. Mi čakamo na prerobenje, čakamo na našo mladino! Mi čakamo! O — in naši mladi se ukvarjajo danes z vsem, kar je moderno, ukvarjajo pa se premalo s seboj, s svojim »jazom«, ki ga ni v modi in na plakatu. Mi danes nimamo »vzorov in bojev«, ampak imamo življenje, ki ga sprejemamo brez vprašanj, kar mimogrede. In to ne vodi do cilja, še manj do visokega cilja.

Res je, da je »natura« taka, ko jo vrže skozi vrata, pride pri oknu nazaj. Ali če ti to naturo spoznaš, če jo spoznaš na bratu, sestri, teti, stricu, očetu ali materi, v družbi, narodu in jo zasačiš prav pri jedru v sebi, preizkušaj svojo moč nad seboj! Saj če premagaš sebe, je svet tvoj.

Če najdeš v sebi zlo, ki uničuje vsa pokolenja v tvojem rodu, najdeš morda istočasno tudi vrlino v sebi, ki je neznatna, komaj občutna. Posveti tej vrlini négo! Kliči, prikliči jo k življenju. Daj ji kakor dojenčku redne hrane. Kmalu ti bo prijatelj, vodnik. V tem delu ti bo rasla zavest samega sebe — samozavest. Ono zlo pa, ki je bilo ukoreninjeno v tebi po naturi, »podedovani greh«, bo propadalo v tebi samo po sebi, če bo zanemarjeno, prezrto, zapuščeno brez prehrane. Treba pa je, da se človek ukvarja s seboj vse življenje, zakaj, če ne greš navzgor, greš navzdol.

Tista vaja, da se znaš premagati, biti o pravem času tiho, da znaš potrpeti, čakati in se o pravem času oglasiti, najti tisti prav svoj pravi čas, da govoriš, kako govoriš, kako vprašuješ, da znaš zapovedovati sebi in drugim kdaj in kako, da znaš obdariti, da znaš kaznovati sebe ali druge, da si ponosen in v čem je tvoj ponos, tvoja navdušenost, da se znaš zaslediti ob veselju, da spoznaš to veselje in česa se veseliš, čemu

si užaljen, žalosten, kakšna je tvoja jeza, stud, kaj te osrečuje itd. itd., to je življenje duha, to je življenje, ki dela človeka, ki ne pozna samo čuvstev, ampak tudi razum celega človeka.

Rojstvo, poroka, smrt so pa za človeka trije svetovi. Rojstvo je, kjer nastajaš, poroka je bistvo življenja, smrt je, kjer si dopolnil tega življenja pot. Zato, ko si na sredini svoje poti in se čutiš močnega in zdravega, dozorelega po duši in telesu, še postoj za časek in potrkaaj pri sebi in vprašaj, kdo si in odkod si in kam si namenjen. Z istim vprašanjem postoj pred človekom, ki naj bo v življenju le polovica tebe. In potem postoj in poglej najprej pri sebi in se vprašaj: »Ali poznaš čut dolžnosti?« In odgovori zase in odgovori za oba. Če si odgovoril — s pridom —, potem stopi na pot. S. Š.

POMEN ŠOLE V ŽIVLJENJU NARODOV

Krista Hafner

»Zjutraj, ko odhajaš v šolo, pomisli, da odhajaš teboj vred prav to uro v prav tem mestu okoli trideset tisoč otrok z doma. Za tri ure bodo zaprti v ta ali drugi razred, da se bodo učili. In zraven se zmisli še na milijone otrok v vseh deželah sveta, ki odhajajo skoraj prav ob tej uri v šolo. V duhu jih vidiš, kako hité po poljskih stezah, po živahnih mestnih ulicah, po žgočem soncu, v dežju, po zmrzlem snegu. V čolnih se vozijo v šolo, na konju jahajo preko razsežnih poljan, v sankah drčé po ledu in snegu, na smučeh drsé preko zasneženih poljan. Preko hribov in dolin, preko gozdov in hudournikov, preko samotnih gorskih stez jih vodi pot. Sami hodijo, ali v dveh, ali v gručah, ali v dolgih vrstah; vsak ima svoje kujige pod pazduho; različno so oblečeni, različno govoré in napolnili bodo najsevernejšo šolo v Rusiji, že skoraj popolnoma zameteno v snegu, in še prav zadnjo šolo v vroči Arabiji sredi vitkih palm... Milijoni in milijoni otrok se učé istih stvari v različnih oblikah.

In še se zmisli na to mravljišče otrok sto različnih narodov, na silno gibanje, čigar del so oni, in vedel boš: Če bi to gibanje prenehalo, bi človeštvo zapadlo nazaj v divjaštvo. To gibanje je napredek, je upanje, je slava sveta!« (De Amicis, Srce.)

Naša civilizacija ne bi živela, se ne bi mogla vzdržati in ne bi mogla napredovati, če bi ne bil šolski pouk splošen in brezplačen. Vsa velika odkritja, iznajdbe, tehnični napredek... vse to bi prenehalo »in človeštvo bi padlo nazaj na stopnjo divjih narodov«, če bi mahoma po vsem svetu zaprli vse šole in bi nevednost postala vladarica sveta. Le primerjajmo zaostale, neomikane narode z izobraženimi! Tam živé ljudje le iz svojih navad in običajev, od dediščine, ki prehaja iz roda v rod, vse znanje posreduje oče otroku, da ga ta odda naprej prihodnjemu rodu. Sirovosti, divjosti, brezobzirnosti in neodjenljivosti je v njih mnogo. Izobražene narode pa vendar ob vsem diči neka kulturnost, obzirnost in uvidevnost. Življenje je vse bolj raznoliko. Znanstveni izsledki prinašajo nova odkritja, da se z njimi bogatí gospodarsko življenje, kmetijstvo in obrt, da se po njih polajšuje in lepša življenje. Sredi kulturnega naroda je zato življenje

pač lažje, varnejše in lepše kot sredi divjih rodov. Res, da omika prinaša in poraja tudi premnogo zlo, toda ne dá se tajiti, da je vendarle kljub vsemu velik blagoslov in dobrota. Prav nihče izmed nas, ki živimo v izobraženem svetu, si ne želi nazaj v dobo, ko so na naši zemlji živeli še neizomikani rodovi, ko še ni bilo na njej šole in izobrazbe, ampak nevednost in divje življenje.

Pri narodih vseh časov in dežel so izobrazbo visoko čislali. Kakor hitro je kak narod spoznal črke in pisavo, so si povsod najiminitnejši in najznamitnejši možje tega naroda skušali pridobiti kar največ znanja, in če že njim samim iz tega ali onega vzroka to ni bilo dano, so vendar vse storili, da so postali vsaj njih otroci izobrazbe deležni. Pri starih Egipčanih so duhovniki izumili hierogliffe, izpopolnjevali pisavo iz roda v rod in prenašali to umetnost kot poseben zaklad od očeta na sina. Spartanci so imeli že pravcate šole, v katere je moral vsak deček po izpolnjenem letu, kjer se je res učil sicer samih telesnih vednosti in ročnosti, kjer pa se je kljub temu vadil in pripravljaval za poznejše življenje in za naloge, ki so ga v življenju čakale; kjer si je izobraževal voljo in duha.

Atenci so poleg telesne vzgoje visoko cenili tudi že izobrazbo duha. Posebni učitelji in modrijani so zbirali okoli sebe učence, katere so učili ne samo čitanja in pisanja, ampak tudi modrosti življenja. Vsi iminitnejši meščani so pošiljali svoje sinove v posebne javne šole. Spremljali so jih po poti posebni sužnji ali služabniki. Modreci so uživali med grškim narodom velik ugled, in dognanja in izume nekaterih med njimi občudujemo še dandanes.

Rimski narod, ki si je s svojo silo podjarmil Grke, je vendar v svojih premagancih občudoval njih duševno izobraženost in jo priznaval ter čislal. Dasi premagani, so vendar tudi v sužnosti ostali Grki v dušnem pogledu gospodarji svojih zmagovavcev. Grški učitelji so bili v Rimu najbolj čislani in najbolj iskani. V Grčijo so se hodili učiti pesniki, sem so hodili tekmovali in si iskat lovorjevih vencev. Nero, divji rimski cesar, si je iskal pesniških lovorjev po Grčiji, ko mu vse »zmage« nad sovražniki niso mogle več utešiti blaznega častihleplja.

O Jezusu nam pripoveduje sveto pismo, da je kot dvanajstletni deček sedel med pismarji in odgovarjal na njihova vprašanja. In pozneje, ko je odrasel, je hodil po deželi in učil množice. Ni jim sicer dajal tistega znanja, kot ga dajejo današnje šole, toda vedno se moramo zavedati, da naloga šole ni samo, da uči, ampak ona mora prav tako in še v višji meri tudi vzgajati, in s tega vidika lahko rečemo, da je bil Jezus najboljši učenik vseh časov in narodov. Saj ga učenci sami nagovarjajo z naslovom učenik.

Ko je prihrumel nad Evropo val divjih narodov in razrušil mogočno rimsko cesarstvo, je za čas tudi omika propadla in zamrla. Toda kakor hitro so se novi narodi ustalili, so že tudi začeli iskati omike in izobrazba se je začela širiti. O vitezh beremo, da so pošiljali svoje sinove na tuje dvore, da so se tam priučili lepega vedenja in vsega drugega, cesar so pozneje rabili v življenju. Sinovi boljših rodbin pa so se že zgodaj začeli učiti brati in pisati. O velikem frankovskem kralju, kesnejšem cesarju Karolu Velikem, beremo, da je znal brati in tudi svoje ime že podpisati.

Gotovo je moral visoko ceniti to znanje, da se mu je s težavo in muko priučil v časih, ko se je dalo brez tega znanja še kaj lahko živeti. Zelo je tudi podpiral samostanske šole, kolikor jih je v tistih časih že obstajalo. Samostanske šole so bile v srednjem veku edine šole in v njih so se učili pisanja, čitanja, računanja in retorike (govorništva) sinovi imenitnejših staršev, pa tudi taki dečki, ki so se pripravljali za meniški poklic. Sploh je bila Cerkev skozi ves srednji vek in še prav v novejšem času nositeljica omike in izobrazbe v Evropi pa tudi izven nje. V samostanih so pisali in prepisovali knjige, v njih so učili mladino. Cerkev je ustanavljala prve javne šole. Najlepši dokaz za to je prav naša slovenska zgodovina. Prve javne šole pri nas so ustanavljali duhovniki, jim dajali streho in bili poleg vsega navadno tudi sami edini učitelji v njih. Slomšek je bil, ki je prvi navajal svoje duhovnike, da so ustanavljali vsepovsod nedeljske šole. S temi šolami je položil temelj naši javni ljudski šoli. Sam je pisal knjige za te šole, sestavljal zanje povestice in pesmice. Zavedal se je, da je izobrazba silno važna za poplemenitenje človekove duše.

Kadarkoli in kjerkoli so prihajali in še prihajajo Evropeci med divje narode, bodisi kot misijonarji bodisi kot zavojevalci, ki so si deželo osvojili kot svojo kolonijo, povsod jim je bila in jim je še prva skrb — ustanavljanje šol. Koliko truda in požrtvovalnosti posvečajo vsi katoliški misijonarji šolam! V vseh krajih, kamor so prišli, da oznanjajo Jezusov nauk, povsod skrbé, da dajo poleg vere ljudstvu tudi izobrazbo, da mu tako pomagajo duševno in telesno, v časnem in večnem oziru. Na najnovejše, naj sodobnejše načine poučujejo po teh šolah. Učé jih boljše izvrševati obrt, ki jim donša vsakdanjega kruha. Učé jih boljše in razumneje obdelovati zemljo. Učé jih, kako naj si varujejo zdravje, poleg tega pa jih seveda učé tudi pisati in brati.

Če pa že divjaki dandanes skoraj ne morejo več biti brez znanja, koliko bolj je to potrebno nam, ki smo bili rojeni in ki živimo, kakor pravimo, med izobraženim svetom! Nevednost je nasprotna napredku. Nevednež ne more napredovati, on ostane vedno na isti stopnji. Napredek je bil vedno le delo učenih ljudi, takih, ki so po svojem znanju, po svojem razumu nadkriljevali druge. In še je zraven treba, da njih misel ne zadene na odpor nevednežev, da njihovih odkritij, njihovih iznajdb ne ovira in uničuje nevedna množica, če naj njih delo res obrodi sad. Za napredek ni dovolj, da živé med narodom učenjaki, ki s svojim delom utirajo nova pota. Vse delo učenjakov ne bo hasno, če narod sam ni dovolj razumen, da zna to delo ceniti, da zna seči po novih iznajdbah in izumih in da zna presoditi, da je delo učenjakov njemu samemu v prid in da je zato dolžan, duševnim tvorcem omogočiti življenje. Kaj bi na primer pomagalo, če bi kak velik učenjak iznašel zdravilo zoper to ali ono doslej neozdravljivo bolezen, ako bi ljudstvo v svoji starokopitnosti trmasto vztrajalo pri starem in ne bi hotelo in ne znalo seči po novem zdravilu? Kaj bi imeli od velikih odkritij sedanjega stoletja: elektrike, zrakovplovstva, radia itd. nevedni, divji narodi, ki se teh izumov ne bi znali posluževati? Za napredek ni torej dovolj nekaj izbrancev — velikih duhov, za napredek treba tudi izobražene množice, razumevajočega naroda.

Sicer je pa dandanes postala šola tako važen in splošen pojav, da si skoraj že več ne moremo predstavljati človeka, ki v današnjih časih ne bi obiskoval šole, ki se mlad ne bi učil vsaj najpotrebnejših vednosti, ki se ne bi učil ne brati ne pisati. Brez teh vednosti človek dandanes že skoraj ne more več živeti.

Prihodnost narodov pripada učencem. V njih rokah je usoda človeštva, usoda vsakega posameznega naroda. Kar se bo zgodilo v Evropi v tridesetih, štiridesetih letih, to je odvisno od otrok, ki dandanes vsako jutro, ob vsakem vremenu, preko vsakovrstnih poti, po vseh evropskih deželah hodijo v šolo. Kakršni bodo: ali razumni, učeni, delavni, velikodušni, polni lepih in velikih misli, ali pa nevedni, leni, sirovi, samopašni, takšna bo bodočnost zanje, za nas, za vse. Nekdo je rekel, da držé šolarji v rokah usodo zemeljskega planeta samega. In ni se motil.

Mladina je bodočnost ne samo narodov in držav, ampak tudi posameznih strank in struj, nositeljica idej, ki bodo z njo živele ali umrle, kakor jih bo ona za svoje sprejela ali ne. Iz te žive resnice izhajajo oni silni napori vseh držav, da si pridobé mladino zase in jo vzgajajo v svojem duhu, da se popolnoma polasté šole in izključijo iz nje vsak drug vpliv. Iz te resnice oni silni napori posameznih strank in struj, da pridobé že v zgodnji, najnežnejši mladosti mladino zase, da bo nekdanj nositeljica njihovih idej, da bodo te ideje živele tudi še poslej, ko bo rod, ki je ideje zamislil, že davno izmrl. Odtod pa tudi ono grozno nasilje posameznih strank, ki so se polastile državne oblasti, kakor fašisti v Italiji ali komunisti na Ruskem, da se šole polasčajo kot izključno svoje zadeve, da zatirajo v njej prav vsako svobodo in s silo primorajo starše, da puščajo svoje otroke, da jih šola vzgaja po načelih, ki so morda prepričanju staršev povsem nasprotna. Zakaj bolj ko kdaj prej se vsi vodilni možje zavedajo, da šola ni samo učilnica, ampak tudi, in to v prvi vrsti, vzgojevalnica, da ni le za to, da otroka uči, ampak zlasti tudi za to, da ga odgaja v zrelega človeka, v doraslega državljana in po receptu nekaterih kar v prepričanega strankarja.

KAJ MORA GOSPODINJA VEDETI O LINOLEJU

Ker se uporablja linolej v novodobnih stanovanjih čezdalje bolj, je potrebno, da tudi gospodinja ve nekaj o njem.

Linolej je predstavljal prvotno nekakšno preprogo iz plutovine, pozneje pa se je začel uveljavljati bolj in bolj kot celotna prevleka tal. Vendar z linolejem ne pokrivajo samo tal, ampak tudi razne dele pohištva, ki jih veliko uporabljajo, kakor mizne ploskve, police, vrhnje ploskve pri lavah, servirnih vozičkih itd. Vse to kaže, da je linolej lepa in predvsem praktična snov, ki naj bi se je gospodinja oklepale bolj in bolj, sebi in celokupnemu gospodinjstvu v prid.

Sestavine in izdelovanje.

Poglavitne sestavine linoleja so laneno olje, plutovina in smole. Iz teh izdelujejo linolej na tale način: Laneno olje najprej prekuhajo v firnež,

ta pa potem s pomočjo posebnih naprav na zraku oksidira in se pri tem strdi. Okisano laneno olje nato zmeljejo in kuhajo s smolami, da dobé kavčuku podobno snov, tudi linolejski cement imenovano. Linolejski cement mora potem, ko se ohladi in obleži, v celo vrsto strojev, ki ga gnetejo. Tam mu primešajo zmleto plutovino in barvila. Po temeljitem mešanju dobé zrnato snov, ki jo s posebnimi stroji (z vročimi valji) valjajo na tkanino iz jute. Končno pobarvajo izgotovljenemu linoleju še spodnjo stran, ga dodobra posušé in zrežejo v proge določene širine. Po več kot pol leta trajajoči obdelavi zapusti linolej tovarno in pride v trgovino.

Vrste linoleja.

Največ prodajo enobarvnega linoleja v rjavi in rdeči barvi terakoté (rjave, žgane gline); vendar pa ga izdelujejo tudi v drugih barvah: v zeleni, modri, svetlordeči, sivi, beli itd. Za prostore, po katerih se mnogo hodi, je iz praktičnih ozirov zelo prikladen granitni linolej, ki se vidi, kakor da bi bil neenakomerno poškopljén z raznimi barvami. Na tem vzorcu se madež ne pozna tako hitro kakor pa na enobarvnem.

Inlaid je vzorčasti linolej, pri katerem je vsa snov pobarvana skozi in skozi in se torej vzorec ne more nikoli odgultiti.

Cenejši in slabši pa je takozvani tiskani linolej, pri katerem so vzorci natisnjeni le na površini in ki kmalu izginejo, če po linoleju dosti hodimo.

Korkment je snov, sestojéča ponajveč iz plutovine in se rabi kot podlaga za linolej v takih prostorih, kjer si želimo posebne toplote, prožnosti in tišine. Zato je tudi debel 4-5 mm do 7 mm.

Stragula je cenejše vrste linolej.

Uporaba in ravnanje z linolejem.

Linolej se dobi v tehle debelinah: 5,6 mm, 5,3 mm, 3 mm, 2,4 mm, 2,2 mm in 1,8 mm. Za pokrivanje tal izdelujejo tudi izredno močan linolej v ploščah, ki jih potem položé tesno drugo k drugi. Ta vrsta linoleja je posebno dobra za tla, kjer zelo veliko hodimo. Linolej za pokrivanje miznih plošč, polic itd. je pa lahko tanjši. Za tla pa se uporablja linolej v debelinah 3 mm, 2,2 mm ali še manj.

Širina linoleja je navadno 2 m, v izjemnih slučajih pa izdelujejo tudi linolej, ki je širok 2,5-3 m.

Za linolejska tla je potrebna podlaga, ki mora biti trdna, gladka in popolnoma suha. Mehka podlaga naredi linolej občutljiv za pritiske. Če podlaga ni ravna, dobimo vegasta tla, ki se prehitro obrabijo, vlaga pa povzroča mehurje, kar kvarí linolej. Če nastane goba v tleh, se zagnezdi tudi v linoleju. Podlaga za linolej so cement, mavec ali asfalt, pa tudi les. Če naj pride linolej na mrzla tla (iz cementa), je dobro, ako razprostremo vmes več plasti papirja ali žaganja, ki pa se ne sme zmočiti. Ostrorobe noge pohištva kvarijo linolej, zato jih je treba podložiti s klobučevino, kavčukom itd. Če se nam linolej prilepi na lakirana tla, ga je treba odmakati s firnežem ali terpentinom ter ga prav počasi dvigati, če hočemo, da se ne poškodeje.

Če se zlepi zvit linolej (slabše vrste), ga denemo v prostor, ki je segret na 22° C, da se ogreje; potem se dá brez škode odviti.

Lastnosti in snaženje.

Linolej je topel za noge, mnogo čistejši kot parket in daje neprimerno manj dela pri čiščenju. Poudarja se tudi, da je linolej velik sovražnik bakterij; tudi dokaj trdožive bakterije na njem ne morejo živeti in kmalu poginejo. Še na linoleju, po katerem veliko hodimo, je najti malo bakterij.

Snaženje linoleja se ravna po tem, kako ga uporabljamo. V prostorih, kamor naneseemo zelo malo ne-snage, zadostuje popolnoma, če linolej vsak dan do čistega pometemo, semtertja pa s krpo ali krtačo za loščenje izloščimo. Pri tem smemo uporabljati samo najboljša loščila. Slabi preparati se težko tenko namažejo in naredé linolej občutljiv za nesnago. Semtertja pa je dobro za vsaka tla iz linoleja, da jih zbrišemo mokro. To naredimo tako, da pobrišemo tla z vlažno, ožeto krpo, nato še enkrat s čisto vlažno krpo, končno pa s suho. Brišemo vedno le majhne planí tal, ki jih sproti v čisto izmijemo. Dobro je tudi, pustiti tako osnažen linolej, da se čez noč suši, preden ga namažemo z loščilom.

Dobro in lepo pa osnažimo linolej s terpentinom, in sicer takole: Najprej ga zbrišemo s krpo, da odstranimo prah. Če tega ne storimo, prah pozneje pri drgnjenju s terpentinom vdrgnemo v linolej in po nepotrebnem umažemo krpo. Čista krpa namreč umazanost pobere in vsrka, že umazana pa ne (in nesnaga preide v linolej). Zelo hitro in z majhno porabo terpentina dosežemo namen, ako nekaj terpentina kar ulijemo na tla ter s čisto, ne pretrdo krtačo odstrgamo umazanost, potem pa plan za planjó zdrgnemo s čisto krpo. Čiščenje s terpentinom ima namreč to prednost, da linolej lahko takoj nato namažemo, ne da bi bilo treba čakati, da se posuši. Razen brezbarvnih loščil se dobé tudi barvasta, ki tlem ne dado samo leska, ampak tudi barvo zelo poživijo. Kadar tla na ta način osnažimo s terpentinom, tedaj je umivanje z vodo nepotrebno.

Samo zelo umazana in zanemarjena tla je treba včasih umiti z vodo; to pa naredimo takole: Naredimo si ne premočno milnico iz bencinovega mila (približno 2 litra tekočine). Potem si pripravimo še eno posodo tople, čiste vode in pa prazno vedro ali škaf. Na linolej ulijemo najprej malo milnice, ga umijemo ter umazano milnico izzmemo v prazno vedro. Nato splaknemo umiti del tal s čisto vodo, ki jo potem prav tako izzmemo v prazno posodo. Umivamo kos za kosom. Na ta način lahko osnažimo velike ploskve linoleja z jako malo milnice in vode; to bi pa ne bilo možno, če bi umazana voda in milnica prišla med čisto, kakor po navadi delamo, ker v tem primeru umivamo bolj z umazano vodo kakor pa s čisto. Ko se potem voda oziroma tla popolnoma posušé, tedaj ostane vedno še nekaj umazanije na tleh in tla niso res čista.

Glede sredstev, ki jih smemo uporabljati za snaženje linoleja, je dobro pomniti tole: Linoleju škoduje vroča voda, ostro milo, prav tako tudi soda, bencin in špirit, ker so to topila za maščobe.

S. H.

K D O R I M A V R T

Septembra se začne nagibati poletje h koncu. Jesenski čas je tu. Rast pojema bolj in bolj. Pridelki zore. Narava se začne pripravljati k počitku. Največ opravka imamo ta mesec s sadjem, ki dozoreva. Rane hruške in jabolka treba potrgati prej, nego so užitne, z drevesa, ker le tedaj imajo dober okus in nekoliko potrpe, ako pozórijó v shrambi. Zato je jako napačno, čakati, da se sami od sebe skapajo z drevesa. Tako nimamo od njih nič, ker se vse razbije in nikjer nič ne zaleže. Rano sadje je zrelo in ga je treba spraviti takoj, ko se začne barvati in pogosteje odpadati. Pozne zimske sorte moramo pa pustiti čim dlje na drevju, ker le tedaj popolnoma pozórijó in zadobé potrebno trpežnost. Prerano potrgana zimska jabolka in zimske hruške v shrambi venejo in se nikdar ne zgodé. Shrambo za zimsko sadje treba pripraviti, dokler je toplo in sončno vreme. Ko je popolnoma izpraznjena in do čistega posnažena, jo zažveplajmo, potem pa prebelimo. S tem dvojim opraviлом zatremo vse, kar je živega in kar sadje čez zimo kvari. Jeseni je pravi čas za zasajanje novih sadovnjakov. Septembra je že treba vedeti, kam in kaj bomo sadili in kje bomo dobili drevje.

Ta mesec sejemo zimsko solato, špinačo in motovilec, sadimo pa šalotke in česen, vežemo endivijo, paradižnikom pa porežemo vršičke. Na stalno mesto presajamo mačehe, potočnice, nageljne, silene, razmnožujemo trajnice, sadimo tulipane, narcise in druge čebulnice ter nabiramo zelenjadno in cvetlično seme.

KUHARICA

Ponada ali žemljna juha z drobnjakom.

Namakaj staro, na kosce zrezano žemljo ali kruh v $\frac{1}{2}$ l mrzle juhe četrť ure. Nato postavi lonec z juho na ognjišče, da zavre. Ko nekaj minut vre, jo dobro z metičem (šprudlarjem) razmotaj, in ko zopet zavre, prilij jajce, ki si ga razmotala z žlico vode, in pusti, da vse skupaj eno minuto vre. Nato zlij juho na krožnik in potresi z žličico drobno zrezanega drobnjaka. To je pripravna večerja za vsakega, zlasti še za otroke, toda zanje brez drobnjaka.

Paradižnikov krompir.

Kuhaj $\frac{1}{2}$ kg opranega krompirja četrť ure. Nato krompir olupí in zreži na kocke. Razgrej v kozi 4 žlice olja in stresi vanj srednje veliko, drobno zrezano čebulo in pusti, da se prav malo zarumeni; prideni krompir, ga narahlo premešaj in zalij z dvema pretlačénima paradižnikoma z vodo vred, v kateri si ju prej kuhala četrť ure; osoli, prideni vejico majarona, strok strtega česna in duši krompir, pokrit, do mehkega.

Mrzlo zdrobovo kuhanje.

Zavri $\frac{1}{2}$ l mleka in v zavrelo mleko stresi $\frac{1}{8}$ l (10 dkg) pšeničnega zdroba, ki si ga prej zmešala s $\frac{1}{4}$ l mrzle vode; prideni nekaj zrn soli in kuhaj zdrob med vednim mešanjem 12 minut; prideni žličico sladkorja in kuhaj še eno minuto. Tako pripravljeno kuhanje stresi v tri skodelice, ki si jih prej oplaknila z mrzlo vodo. Postavi skodelice za 2—3 ure na hladno, da se zdrob strdi. Nato zvrni kuhanje na krožnike in ga oblij s sadnim sokom.

Mrzlo zdrobovo kuhanje z jajcem.

Pripravi kakor prej omenjeno zdrobovo kuhanje. Le ko se je zdrob kuhaj 12 minut, mu primešaj rumenjaki, ki si ga zmešala z 2 žlicama mleka.

Mrzlo zdrobovo kuhanje s kakavom.

Zavri $\frac{1}{2}$ l mleka; v zavrelo mleko stresi $\frac{1}{8}$ l pšeničnega zdroba, ki si ga pravkar zmešala s $\frac{1}{4}$ l mrzle vode. Temu prideni nekaj zrn soli in med vednim mešanjem kuhaj 10 minut. Nato prideni žlico sladkorja in polno kavno žlico kakava, dobro premešaj in kuhaj še nekaj minut. Nato stresi kuhanje v tri skodelice, ki si jih prej oplaknila z mrzlo vodo. Skodelice postavi za 2 do 3 ure na hladno, da se zdrob strdi. Strjeni zdrob zvrni na krožnik in ga oblij z mlečno kremo, ki jo naredi, kakor sledi:

Mlečna krema.

Mešaj v lončku 5 minut polno žlico sladkorja, nekoliko vanilije, celo jajce in pičlo kavno žlico riževe ali pšenične moke. Nato prilij $\frac{1}{4}$ l mleka in mešaj z metičem na slabem ognju toliko časa, da se zgosti in naraste.

Paradižnikove rezine.

Zrele, obrisane paradižnike pretlači skozi sito v skledo, prideni nekoliko soli, popra, limonov sok in olje. To vse dobro zmešaj in namaži na prst debele krušne rezine, jih pokladaj na pleh drugo poleg druge in jih postavi za četrť ure v srednje vročo pečico, da se nekoliko zapečejo. Postavi rezine kot samostojno jed z zabeljenim fižolom ali čim enakim na mizo.

MILNDIKI ZA KRATEK ČAS

O S A T

36. Kritik brez samokritike.

Kritik-sodnik se ščeperi,
kruto nam sodi in meri.
Sebe in svojih idej
ni še presodil doslej.

37. Kritični brus.

Mera in moja ocena,
trdna ko brus iz kremena!
Muhasti, lastni okus,
brate, iz blata je brus.

38. Dvojna priroda.

Dvojna priroda je naša:
demon in bog se oglašá.
Komu naj človek sledi?
Kritik, razloži nam ti!

39. Monopol patosa.

Kritik pod soncem svobodnim
trobi nam s patosom rodnim,
drugim ga smeši ohol.
Patos — odkdaj monopol?

Miha Gorjanc,

ŽIVČNO ZDRAVIL O „BUDILKIN“

Rajkovo stanje mi daje misliti. Fantu je deset let, a je nervozen kakor učiteljica klavirja, ki za uporabo pedala ne dobi posebne nagrade. Kaj ta dečko sčvekal! Pa ni slabo nadarjen in tudi ne len, ampak njegove naloge stanejo rdeče tinte in živčne sile, da je kaj. Kadar zvečer doma pregledujem zvezke, sprožim zvočnik, da se mi jeza, kadar me preneumne napake le preveč togotijo, ujame v napev in tako polahko splahne.

Že pred dlje časa sem dal poklicati njegovo mater, da se z njo porazgovorim. Vprašal sem jo, ali Rajko ponoči dobro spi?

Seveda, vso noč!

Ali gre dovolj zgodaj v posteljo?

Vsak večer pred deveto uro.

Napeljal sem mater, da mi je izdala tudi jedilni list, kajti Rajko se je človeka dojmil, kakor da ima živce otroka, ki je same pečenice; preveč dobrot iz živalstva pa je seveda za otroke strup. Pa tudi jedilni list je bil očitno v najlepšem redu. Mati je govorila o sočivju, močnatih jedeh in o vsem, kar otrokom korist.

Začel sem torej fanta strogo opazovati, da bi našel dražilo, vzrok nervoznosti. Kmalu sem opazil, da kaže prav posebno razburjenost vedno v prvih dopoldanskih urah. Pismene naloge, ki smo jih v prvi uri izdelovali, so bile v Rajkovih zvezkih glede čir in čar ter čudnih čačk znamenitost. Aha! Skupina zaspancev, hitrih umivačev in tekunov! V to skupino spadajo otroci, ki nimajo pri zajtrku nobenega reda, se po mačje umijejo in drevijo nato v šolo.

Rajko je potrdil moje domneve. Bil sem glede vira nervoznosti na pravi sledi. Z materami imam seveda svoje izkušnje, in ako bi bil sedaj govoril z Rajkovo materjo o svojih opazovanjih in fantovih poročilih, bi mi prav gotovo odgovorila, da stvar vendar ni tako huda. Zato sem se pokazal tu prav zahrbtnega človeka. Skušal sem si priskrbeti kaj pismenega o zajtrku Rajkove družine. Dal sem razredu pisati nalogo: »Pri nas doma pri zajtrku.« Pojasnjeval sem še pristavil: »Napišite prav po pravici, kako je bilo davi pri vas, preden ste odšli v šolo!«

Če bi mi šlo tedaj za to, da ne dobim popisa zajtrka, temveč kake babilonske zmešnjave, bi se Rajko med vsemi mojimi učenci gotovo najsijajneje odrezal. Podal je naslednjo ljubko sliko:

»Mama je planila v sobo in zaklicala: Rajko! Rajko! Brž! Zaspali smo! Očka se je jezil, kakšen nered da je to vsak dan, saj da je šele pred kratkim kupil novo budilko. Mati je rekla, da je tudi res budila ob sedmih, da pa je še enkrat zaspala. Naša Liza (13 let) je tulila, ker da je hotela napraviti še računsko nalogo. Naši (osemletni) Nani se je utrgal trak pri čevlju, toda mama ni mogla najti brž drugega in je zmerjala. In malhe za kruh tudi ni bilo. Liza bi morala Nano umiti, ampak je rekla, da mora iti prej po kruh, naj se le sama umije. Očkovi čevlji tudi še niso bili namazani. Mama je prinesla kavo in jo je nalila v podstavke, ker je bila tako vroča. Hoteli smo vsi trije od doma, toda očka je udaril s pestjo po mizi, češ, da vendar ne moremo tešči v šolo. Mama mi je

dala še žlico zdravila. Oddirjal sem in vprav ko je zvonilo, sem prišel. Pa sem bil vesel.«

Ko sem imel torej ta krasni dokaz v rokah, sem zopet prosil mater, naj pride k meni. Prebral sem ji sestavek, ona pa ni, kakor sem pričakoval, prav nič poskušala tajiti, kar je Rajko izblebetal. Rekla je samo, da se enkrat to že lahko zgodi.

»Enkrat? Škoda, da si nisem zapisoval, kolikokrat je vaš Rajko v zadnjem četrtletju prišel brez sape, tik preden se je veža zaprla!«

»Rada verjamem. Ampak kadar ima človek tri otroke, je zjutraj pač veliko dirindaja.«

»Vaš Rajko je zapisal: Mama mi je dala še žlico zdravila?«

»Oh, kakšna draga živčna zdravila dajemo otroku!«

»I draga moja, ali ne vidite, da je v tem primeru, ko je vse docela jasno, vsak izdatek za zdravila zavržen denar? Da sem jaz otroški zdravnik in mi je opraviti z nervoznimi otroki, bi se manj bavil z otroki nego s starši in bi se predvsem zanimal za to, kako preživljajo otroci zjutraj tisto uro, preden gredo v šolo. V tem grmu namreč tiči zajec. Jaz imam krasen recept zoper nervoznost, recept v obliki sestavka, ki se glasi približno takole:

»Zjutraj ob sedmih pride mama k moji postelji in pravi: Rajko, v petih minutah moraš vstati. Pretegnem se še enkrat in potem vstanem. Nato se umijem in oblečem. Čevlje sem si osnažil že sinoči, torba je naltlačena, mama mi je tudi že pripravila kos kruha in nekaj sadja in zdaj lahko v miru zaužijem mleko ali čokolado. Tisto četrto ure pri našem zajtrku je prelepo: Mi trije otroci pripovedujemo očku in mami, kaj bomo danes v šoli jemali. Očka bere veselo dogodbo iz dnevnika, potem si rečemo drug drugemu: Srečno! in gremo lepo počasi v šolo. In deset minut pred začetkom že sedim v svoji klopi.«

Vidite, ako bi vaš Rajko mogel svojo nalogo 'Pri nas doma pri zajtrku' sto dni zapovrstjo pisati v tem smislu, potem bi bil najbrž svoje nervoznosti ozdravljen. Nikar ne izdajajte niti pare za Nerverol in Nervasan in Nervitin, tudi ne poslušajte mazaških svetovavcev, temveč edinole glas svoje budilke! Budilkín je ceneno in naravnost čudovito zdravilo za živce! Darujte svojim trem otrokom vsako jutro četrto ure tiste zlate prisrčnosti, ki potem dečkom in deklicam ves dan sije iz oči! Kadar stojim pred svojim razredom, si upam s precejšnjo točnostjo ugotoviti, kako je pri fantih pri zajtrku doma, kaj se v prvi jutrnji uri doma godi. Otroci, ki imajo že z desetim letom brazde na čelu in gubice na sencih, so se večinoma postarali v minutah gonje in drevenja pred začetkom šole. Dečki in deklice pa, okoli katerih veje sončni duh srečnega detinstva, so tisti srečniki, ki niso že na vse rano vpreženi v dreviž te neugnane dobe, temveč dobé že zgodaj zjutraj svojo živčno pičo v obliki ljubeznivo prekramljane četrte ure!«

P. G. Münch, prevel Vdovič B.

*

Dosti na zraku.

Gospa: »Kadar se z možem kregam, morajo otroci zmeraj na sprehod.«

Obisk: »Lejte, lejte! Zato so pa tudi tako lepo zdravi videti!«

UGANKE

Ureja Josip Novak.

Zlogovnica.

(Vladimir, Dol.)

A, bla, car, ca, ed, fi, go, i, ja, ja, ko, li, ma, mund, na, ren, va. — Besede: vladar, otok v Indijskem oceanu, moško ime, mesto v Italiji, podoba, imetje, žensko ime, razvrsti tako drugo pod drugo, da ti druga vrsta od zgoraj navzdol nekaj pove.

Vremenska uganka za september.

(M—b, Ljubljana.)

- 1, 2, 3, 4, 2 sorodnica,
 5, 6, 7, 8, 9 del telesa,
 10, 11, 12, 2, 13 rokodelec,
 14, 2, 15, 8, 9 glodavec,
 16, 6, 15, 8, 17 kraj v zased. ozemlju,
 18, 8, 12, 6, 17 grenka rastlina,
 16, 2, 19, 11, 1 opica,
 7, 8, 20, 12, 11 čolnarska priprava,
 17, 2, 17, 21, 8 moško ime,
 2, 19, 2, 7, 2 rastlina,
 1, 2, 13, 11, 10 igra,
 20, 13, 8, 21, 2 dan,
 15, 8, 12, 3, 2 drevo,
 16, 8, 1, 11, 21 moško ime,
 10, 11, 20, 8, 9 kmetijski delavec,
 20, 8, 7, 8, 13 veter,
 16, 22, 13, 6, 17 žuželka.

Debelo označene črke povedó vremenski pregovor.

Iz slovstva.

(France, Središče.)

A. Funtek	
J. Kersnik	
J. Stritar	
A. Medved	
F. Detela	
I. Cankar	
F. Finžgar	

Dodaj vsakemu pisatelju eno njegovih del in vzemi iz vsakega dela eno črko, da dobiš znano dramo.

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. št. Vid nad Ljubljano. Tudi vse rokopise za uganke pošiljajte zastavljavci ugank na isti naslov. Lepo risane uganke bomo primerno nagradili.

Rešitev ugank v avgustovski številki.

Fiziognomična uganka. Knjigovodja.

Veriga. Pagoda, Dalibor, Borneo, omega, galeja, Jalapa.

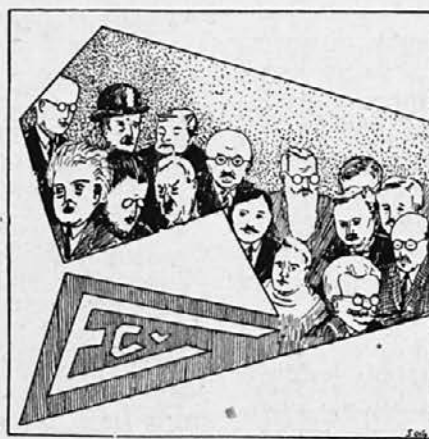
Statistika. Število prebivalcev ti pove, katero črko iz kraja vzemi. Jemlji najprej prve številke, potem druge in potem tretje. Dobiš: Ljubo doma, kdor ga ima.

Preštevalnica. Jemlji vsak četrty zlog. Dobiš: Pisatelj je zdravnik človeških ran. Dr. F. Detela.

Monogram. Veriga. (F.S. Finžgar.)

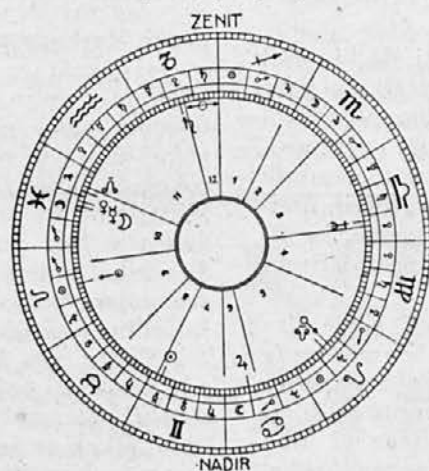
Podobnica.

(S. O., Sele.)

Horoskop.

(R. K., Ljubljana.)

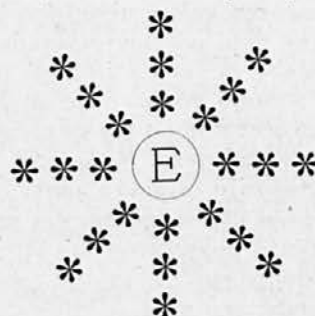
Uteži.

(Janez Ložar, Ljubljana.)

Branjevec je prodajal krompir v množinah od 1 do 50 kg. Imel pa je le 5 različnih uteži in vendar je z njimi odtehtal lahko vsako množino krompirja. Kakšne uteži je imel?

Zvezda.

(Nace Cuderman, Tupaliče.)

A, d, e, h, i, i, k, k, k, l, l, n, o, o, o, p, p, p, r, s, s, t, t, u. Iz teh črk sestavi besede naslednjega pomena: Ptica, pretepaško orodje, število, vsak rad sprejme, posteljnina, prometno sredstvo, moško ime, sportno orodje. Dobljene besede vstavi v zvezdo tako, da dobiš spet štiri nove besede.

Izid žrebanja.

(Nace Cuderman, Tupaliče.)

Številke izžrebanih srečk: 1900, 0180, 0060, 0004, 0010, 0011, 0006, 1600, 1700, 0160, 0210, 0600, 0040, 0001.

Črkovnica.

(Miroljub, Vižmarje.)

Varpa asa ep kruvu bokč rite po nlopoko.

Ključ: avrosu = človeku potrebna reč; Kčetpu = samostan na Dolenjskem; Nlič = pritok Donave.

Posetnica.

(Dolores, Prosenjakovci.)

Fani N. Neron-Bend
učit.

Kokra

Kaj je mož te učiteljice?

Križni stik.

		v			
p	o	d	o	b	a
		l			r
		o		e	a
p	e	k			č
		t		a	
		j		v	
		e		s	
		v		o	
		g		e	
		n		i	
		j			

Mreža. Dom in svet, tihotapec, vstajenje, zelenjava.

Čarobni kvadrati. Voda, osel, deža, alah. — Zvon, voda, oder, nart. — Sova, obod, voda, adam. — Snov, nebo, obed, voda.

Vremenska uganka za avgust. Sejavec, Besnica, travnik, omelo, slikar, slamniki, Krašnja, Glasnik, kolar, redkev, Slovenec, svinčnik, klopotaca, korito, Donava, Košana. — Jasna Velika maša sladko vino prinaša.

Spremenitev. Koks, omara, slak, oblika, vest, obad, polk, orkan, lipa, Job, Eva. — Kosovo polje.

Gr. I. v Lj. Poslali ste črtico: Obrazi pod obrazi. (V pismu pravite, da ste priložili znamke za odgovor. Pa jih ni bilo v pismu. Nič ne de.) Strašno sodbo opisujete. Sodniki so: kralji, pravniki, ministri, ravnatelji, podjetniki, narodni delavci, vzgojitelji, politiki, možje v črnih suknjah, milostljive gospe, deviška dekleta. — Sojeni so delavci, revni, pijanci, zločinci, vlačuge. Te bednike so imenovali visoki stanovi: ničvredneže, tatove, morilce. V resnici pa je bilo narobe: Sodniki so imeli vsi zlagane obraze; pod naličjem je bil gnus, strahota strasti in grehov. Sojeni pa vsi očiščeni in neomadeževani. — Taka je ta sodba v mladosti. Vidi samo dva skrajna roba. Resnice, ki je v sredi, ne vidi. Nič hudega zato. Fantazijo imate bujno, tudi jezik se bo še izklesal. Ne mislite, da vam mora prva črta uspeti.

J. Mrak. Ob koncu dne. Barje — naš strah, da je nekaj, kar človeka zaziblje v sanje. Nikjer v naši zemlji menda duša tako na široko ne zaživi kakor na tem »najlepšem vrtu«, ljubljanskem barju. To vas je zavedlo, da ste v pripovedovanju preširoki, jedro gine ob tolikem iskanju besed, vsebina zbledi. Vse kar mrgoli od pridevnikov. Sodim, da je nesreča v tem, ker je vplival Cankar. Njegov vpliv je usodno nevaren. Bojite se ga. Le zgrabite res življenje. Sanje so tuintam lepe — a vendarle sanje.

Ivan Ivanov. Med jesenskimi polji. Jesensko občutje ste dosti dobro zajeli. Ako bi prav to podali čez dve, tri leta, pa bi že dozorelo, upam. Sedaj so še premalo resnične, dozorele umetnosti v črtici. Pravite, da vam slovnica še šepa. Ni tako hudo, pa imate nekaj pristnih, novih izrazov, ki ste jih zajeli z grude. Prav tako. Ne umem: sonce meče luč na gorice za mreno j. Kaj pomeni ta beseda? Le še pišite.

G. A. Glince. Prav je tako! Segli ste v življenje, v tisto, ki danes kriči po pisateljih, zlasti mladih. V črtici je mnogo lepega; le nedostaja ji še tiste zgoščenosti, tudi psihologične poglobitve (zlasti od začetka), ki bi jo snov zaslužila. Rad bi se osebno pomenil. Morda popravite za tisk. Oglasite se pri priliki!

B. Kr. Ta t. Rad sem bral — pa pridem do konca — in nič. Ali ste hoteli opisati kleptomane? Menda. In kljub temu — vse se mi zdi kot nekakšna »potegavščina«. Škoda. ... naseetur mus. Morda mi sporočite, kaj in kako. Sodim, da utegnete biti sodoben realist, kar je čisto prav. Zdravja hočejo bravci, krepkosti, moči — ne bolnih sanj.

REŠILCI UGANK V AVGUSTOVSKI ŠTEVILKI

Za I. nagrado: Franc Mihelič, Bulovec Ivo, Alojzij Avguštin, Franjo Jug, Zinka Kolšek, Lovro Jan, Marija Skalar, Tone Kržišnik, Ivanka Lukovšek, Anika Zupančič, Alojzij Cukala, Modrinjak France, Stanko Jeglič, Alojzij Trebše, Filomena Bajec, Mila Jamnik, Fina Demšar, dr. Ivan Knific, Janez Bobnar, Marija Bobnar, Peter Imperl, Kalan Minka, Viktor Demšar, Anica Eržen, Josip Rakovec, Slava Lipoglavšek, Vera Plestenjak, Franc Ločniškar, Slavko Volk.

Za II. nagrado: Anton Sancin, Julka Papler, Fran Sušteršič, Jakob Benedičič, Emil Smasek, Jakob Zafošnik, Jernej Kladenšek, Nekdo, ki se je pozabil podpisati, Alojz Bezjak, Joža Slodnjak, Kat. prosvetno društvo, Sv. Lovrenc; Martin Bezjak, Martin Radoš, Rudolf Dacar, Tone Vodè, Josip Gradišnik, Marija Kumar, Evgen Legat, Jožef Mlakar, Franc Sodja, Vladimir Žakelj, Vojnimir Seljak, Cilka Lavre, Alojzij Zorec, Izobraž. društvo, Stična; Samostan, Stična.

Za III. nagrado: Rott Toni, Kat. prosv. društvo, Gornji grad.

Izžrebani so bili: Za I. nagrado: Anika Zupančič, šivilja, Šmiklavž, p. Sv. Jurij ob Taboru. — Za II. nagrado: Vladimir Žakelj, Stara vas 36, p. žiri. — Za III. nagrado: Toni Rott, Konjice.

R A Z P I S N A G R A D

Nagrade razpisujemo prav tako, kakor so bile razpisane v januarski številki.

Čas novega opravka z rožami je tu! Preskrbite se s prekornimi navodili, ki jih najdete v knjižici:

NAŠE PRIJATELJICE.

Spisal C. Jeglič. Obširna knjiga je bogato ilustrirana. Vez. Din 33.— (44.—), broš. Din 27.— (36.—).

OKRASNE SPENJAVKE ZA VRT IN DOM

Spisal ing. agr. Ciril Jeglič. Knjižica za vse, ki jim je pri srcu okras njihovega doma. Navodila, kaj moramo vedeti o spenjavkah, s pridom pojasnjuje 52 podob. Vezana Din 30.— (40.—), broširana Din 21.— (28.—).

SLOVENSKA UMETNOST

Spisal Viktor Steska. Broš. Din 30.— (40.—), vez. Din 39.— (52.—). To je delo 30 let! Vse po Sloveniji raztresene slike naših umetnikov so zbrane in opisane. Edina knjiga te vrste! Vsaka šolska in vsaka farna knjižnica bi jo morala imeti. Naročite!

JETNIK V GORAH MESECA

Angleški spisal Bridges, prevel A. Anžič. Napeto pisana povest, ki se godi v Afriki. Pové, kako se je trmast in len fant v trpljenju izučil za življenje. Broširano Din 15.— (20.—), vez. Din 24.— (32.—).

ZAMETENE STOPINJE

Roman. Spisal Bordeaux, prevela Hafner Krista. Lani je izhajal v Mladiki. Kdor hoče pogleda v borbe in trpljenje dveh zakoncev, beri to knjigo. Broširano Din 27.— (36.—), vez. Din 39.— (52.—).

Milica Grafenauerjeva:

IZ DUHOVNEGA ŽIVLJENJA DRUŽINE

Ta prekornostna knjižica (42. zvezek Mohorjeve knjižnice) podaja zanimive razprave o zakonu, vzgoji, čistosti in rasti v duhovnost. Broširana stane Din 18.— (24.—), vezana Din 27.— (36.—).

KAMNARJEV JURIJ

Spisal France Seljak. Sodobna povojna povest, ki se godi v Primorju. Trpljenje, krivice, borba naših ljudi za obstanek, ljubezen do rodne grude — vse diha iz te žive slike življenja primorskih bratov. Broš. Din 21.— (28.—), vez. Din 35.— (44.—).

Kdor želi katero teh knjig, naj sporoči ime knjige in svoj točni naslov po dopisnici. To naj naslovi na: Mohorjeva družba v Celju.

Družbeni udje dobivajo knjige po znižanih cenah, neudje po navadnih (v oklepajih navedenih).

KUSNO, POCENI IN V NAJKRAJSEM
ČASU IZVRŠIMO VSAKOVRSNE TISKOVINI,
TAKO: RAZNE KNJIGE — ZNANSTVENE IN
LEPOSLOVNE, ČASOPISE, REVIJE, CENIKE,
LEPAKE, LETAKE, VABILA, RAZNE VSTOP-
NICE, NAROČILNICE, RAČUNE, KUVERTE IN
PISEMSKI PAPIR, RAZGLEDNICE ITD., SPLOH
VSE TISKOVINI ZA OBRTNIKE IN TRGOVCE,
INDUSTRIJO, DENARNE ZAVODE, DRUŠTVA
IN ZASEBNIKE · VEZAVA LICNA V LASTNI
NAJMODERNEJE UREJENI KNJIGOVEZNICI

Mohorjeva tiskarna

v Celju

Prešernova ulica 17

Telefon številka 175

Tekoči račun

pri ljudski posojilnici

v Celju